T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBEVEYNLERİN OLUMSUZ DİSİPLİN TUTUMLARI, EBEVEYN STRES VE EBEVEYN YETKİNLİK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

AYSUN GÜNEY

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

İSTANBUL, 2021

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBEVEYNLERİN OLUMSUZ DİSİPLİN TUTUMLARI, EBEVEYN STRES VE EBEVEYN YETKİNLİK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

AYSUN GÜNEY

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

İSTANBUL, 2021

Bu çalışma 02.11.2021 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr.Öğr.Üyesi Ayşegül Kılıçaslan Çelikkol
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Fakülte

Doç. Dr. Ayşe Esra Aslan
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Fakülte

Dr.Öğr.Üyesi Nurgül Yavuzer
İstanbul Gedik Üniversitesi
Fakülte

ÖNSÖZ

Bu çalışmada annelerin olumsuz disiplin tutumları ile yetkinlik ve stres arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ebeveynlerin çocuklarına kötü muamelede bulunmalarını önlemek, sağlıklı anne-çocuk ilişkisini oluşturabilmek için olumsuz disiplin tutumları ile ilişkili değişkenlerin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmam boyunca bana katkılarıyla yol gösteren Danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL'a teşekkürlerimi sunuyorum. Tez Jürisinde Tavsiyeleriyle tezimi geliştirmeme katkıda bulunan DOÇ. DR. Esra İŞMEN GAZİOĞLU ve Dr. Öğretim Üyesi Nurgül YAVUZER'e çok teşekkür ederim.

Her konuda bana desteğini sunan sevgili anne ve babama teşekkürü borç bilirim. Bu uzun süreçte yanımda olan, sorunlarımı dinleyen, beni yüreklendiren canım eşim Baran GÜNEY'e çok teşekkür ederim.

ÖZET

EBEVEYNLERİN OLUMSUZ DİSİPLİN TUTUMLARI, EBEVEYN STRES VE EBEVEYN YETKİNLİK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı; Ebeveynlerin Olumsuz Disiplin Tutumları, Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ve Ebeveyn Stresi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmaya 2020-2021 eğitim öğretim yılında 5. 6. ve 7. Sınıfa devam eden öğrencilerin anneleri katılmıştır. Uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 326 anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında Ebeveynlik Ölçeği, Ebeveyn Stres Ölçeği, Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği ve Aile Bilgi Formu öğrenciler aracılığıyla annelere ulaştırılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi, Bağımsız Gruplar T testi, Kruskal Wallis-H testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda Ebeveynlik Ölçeği'nden elde edilen Olumsuz Ebeveyn Disiplin Tutumu toplam puanı ile Ebeveyn Yetkinliği arasında negatif yönde; Ebeveyn stresi ile pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn yetkinliği ile Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanlarından Düşmanca Tutum ve Saldırgan Tutum arasında negatif yönde orta düzeyde, Gevşek Tutum ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn Yetkinliği ile Ebeveyn Stresi arasında ise negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn Stresi ile Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanlarından Düşmanca Tutum ve Saldırgan Tutum arasında pozitif yönde orta düzeyde, Gevşek Tutum ile pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn Disiplin Tutumları demografik değişkenler açısından incelendiğinde; Ebeveynlik Ölçeği Toplam puanı ebeveynin yaşı değişkeni; düşmanca ve gevşek disiplin tutumu çocuk sayısı değişkeni, saldırgan disiplin tutumu çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Disiplin Tutumları, disiplin, öz-yeterlik, stres, ortaokul öğrencileri.

ABSTRACT

EXAMINIG THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENT'S NEGATIVE DISCIPLINARY ATTITUDES, PARENTAL STRESS AND PARENTAL COMPETENCE LEVEL

The aim of this study is to examine the relationship between parental negative disiplinary attitudes and parental self-efficacy and parental stres. The research was carried out in the 2020-2021 academic year with 326 mothers who having children going to secondary school. Convenience sampling is used in this study. The research was based on the correlational survey model. Parental Scale, Parental Self-Efficacy Scale, Parental Stress Scale and Family ınformation Form were used to collect data. In order to analyze data Pearson correlation coefficient analysis, Mann–Whitney U test, Kruskal Wallis-H test and One Way ANOVA test were used.

According to the result of the research there was a moderately significant correlation in negative way between Negative Parental Disciplinary Attitude (obtained from Parental Scale) and Parental Sef-Efficacy; in positive way between Parental Stress and Negative Parental Disciplinary Attitude. There was found a moderately significant relationship in a negative way between Parental Sef-Efficacy and Hostile Attitude, Overreactive Attitude (sub dimensions of Parental Scale); in a negative way but low significant correlation between Lax Attitude. There was moderately significant correlation in negative way between parental stres and parental self-efficacy. There was found a moderately significant relationship in a positive way between Parental Stress and Hostile Attitude, Overreactive Attitude (sub dimensions of Parental Scale); in a positive way but low significant correlation between Lax Attitude. It is detected that Negative Parental Attitudes differed in terms of parental age; Hostile and Lax Attitudes differed significantly in terms of number of children; Overreactive Attitudes differed significantly in terms of child's class.

Key Words: Parental disiplinary attitudes, disiplinary, self-efficacy, stress, middle-school students.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **İİİ**

ÖZET ..... **İV**

ABSTRACT ..... **V**

İÇİNDEKİLER ..... **Vİ**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **İX**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **Xİ**

BÖLÜM I: GİRİŞ **1**

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Araştırmanın Amacı 5

1.3. Araştırmanın Önemi 6

1.4. Sayıltılar 8

1.5. Sınırlılıklar 8

1.6. Tanımlar 8

BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR **10**

2.1 Disiplin 10

2.1.1. Disiplin Kuramları 12

2.1.2. Ebeveyn Disiplin Tutumları 17

2.1.2.1. Olumsuz Disiplin Tutumu 18

2.1.2.1.1. Cezalandırma Yöntemleri ve Çocuğa Kötü Muamele 21

2.1.2.1.2. İstismar ve Çocuğa Kötü Muamele 23

2.1.2.1.3. Çocuğa Kötü Muamelenin Sonuçları 28

2.1.2.2. Olumlu Disiplin Tutumları 29

2.1.3. Ebeveyn Tutumları ve Disiplin 30

2.1.4. Ebeveyn tutumları İle İlgili Yapılan Çalışmalar 32

2.1.4.1. Türkiye'de yapılan çalışmalar 34

2.2. Öz-yeterlik 35

2.2.1. Ebeveyn Yetkinliği 36

2.2.2. Ebeveyn Yetkinliği ile İlgili Çalışmalar 38
2.3. Stres 39
2.3.1. Ebeveyn Stresi 41
2.3.2. Ebeveyn Stresi ile İlgili Çalışmalar 43
BÖLÜM III: YÖNTEM 47
3.1. Araştırma Modeli 47
3.2. Evren ve Örneklem 47
3.3. Veri Toplama Araçları 49
3.3.1 Aile Bilgi Formu 49
3.3.2. Ebeveynlik Ölçeği 49
3.3.3. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği 50
3.3.4. Ebeveyn Stres Ölçeği 51
3.4. Verilerin Çözümlenmesi 51
BÖLÜM IV: BULGULAR 54
4.1. Ebeveyn Disiplin Tutumları, Ebeveyn Öz-Yeterlik Düzeyi İle Ebeveyn Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 55
4.2. Ebeveynlik Disiplin Tutumlarının Demografik Değişkenler Açısından Farklılaşmasına Dair Bulgular 56
4.3. Ebeveyn Yetkinlik Düzeyinin Demografik Değişkenler Açısından Farklılaşmasına Dair Bulgular 64
4.4. Ebeveyn Stres Düzeyinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine Dair Bulgular 68
BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 72
5.1. Ebeveyn Disiplin Tutumları, Ebeveyn Öz-Yeterlik Düzeyi İle Ebeveyn Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışma ve Yorumları 72
5.2. Ebeveynlik Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Demografik Değişkenler Açısından Farklılaşmasına Dair Bulguların Tartışma ve Yorumları 78
5.3. Ebeveyn Yetkinlik Düzeyinin Demografik Değişkenler Açısından Farklılaşmasına Dair Bulguların Tartışma ve Yorumları 81

5.4. Ebeveyn Stres Düzeyinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine Dair Bulguların Tartışma ve Yorumları 83
5.5 Sonuç ve Öneriler 85
5.6. Öneriler 87
KAYNAKÇA 90
EKLER 117
Ek 1: Ebeveynlik Ölçeği 117
Ek 2: Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği 121
Ek 3: Ebeveyn Stres Ölçeği 122
Ek 4: Aile Bilgi Formu 123
Ek 5: Milli Eğitim Ölçek Uygulama İzni 124
Ek 6: Ölçek Kullanım İzinleri 126
Ek 7: Etik Kurul Onay Belgesi 128
ÖZGEÇMİŞ 129

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2-1: Ebeveyn Bildirimlerine Göre 6 Aylık Sözel ve Psikolojik Cezalandırma Oranları . . 20

Tablo 2-2: Ebeveyn Bildirimlerine Göre 6 Aylık Şiddet İçermeyen Disiplin Yöntemleri Oranları ……29

Tablo 3-1: Örneklem grubunun Demografik Özellikleri 48

Tablo 3-2: Ebeveyn Yetkinliği, Ebeveyn Stresi Ve Ebeveyn Disiplin Tutumları Puanları ve Alt boyut puanlarına İlişkin Betimsel İstatiksel Değerleri 52

Tablo 4-1 Ebeveyn Disiplin Tutumları Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ve Ebeveyn Stres Düzeyi Puanları Arasındaki İlişki..... 54

Tablo 4-2: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Çocuğunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları . 55

Tablo 4-3: Ebeveyn Disiplin Tutumu Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları 57

Tablo 4-4: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam ve alt boyut puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları 57

Tablo 4-5: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları..... 59

Tablo 4-6: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Eşin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları..... 60

Tablo 4-7: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları 61

Tablo 4-8: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Çocuğun Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi sonuçları

. 61

Tablo 4-9: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuğunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları 62

Tablo 4-10: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları 64

Tablo 4-11: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları..... 65

Tablo 4-12: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları.....65

Tablo 4-13: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Eşin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları.....66

Tablo 4-14: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları..... 66

Tablo 4-15 Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuğun Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları 67

Tablo 4-16: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuğunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları 67

Tablo 4-17: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları..... 68

Tablo 4-18: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları..... 69

Tablo 4-19: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları.....69

Tablo 4-20: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Eşin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları.....70

Tablo 4-21: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları..... 70

Tablo 4-22: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuğun Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan ANOVA Testi Sonuçları 71

Tablo 4-23: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Stres Düzeyi, Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Sandart Sapma Değerleri 71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ekoloji Kuramı Modellemesi 13
Şekil 2. Straus ve fauchier ve Fauchier (2007) Disiplin süreci 17
Şekil 3. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimli Stres Kuramı 42
Şekil 4. Smith'in (2017) Tez Çalışmasının Görsel Tanıtımı 46

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Aile, kişilerin doğdukları andan itibaren bir arada yaşadıkları, hayati gereksinimlerinin karşılandığı bir ortamdır (Bulut, 2010). Çocuğun karşılaştığı ilk kişiler aile üyeleri olduğu için, davranışlarının şekillenmesinde de aile içindeki ilişkiler belirleyici olmaktadır. Çocukların anne babaları ile etkileşimleri onların benlik algılarına ve çevresindeki insanlarla olan ilişkilerine etkide bulunmakta, kişiliğinin belirlenmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Yeşilyaprak, 1988; Bulut, 2010; Socolar, Savage ve Avans, 2007). Anne babaların çocuklarına doğruyu ya da yanlışı gösterirken sergiledikleri olumlu disiplin davranışları çocukların sağlıklı birer birey olarak yetişmelerinde belirleyici olmaktadır (Deniz, 2011).

Kelime anlamı bakımından öğretimi veya eğitimi ifade eden disiplin; yetişkinlerin çocukta olumlu davranış geliştirmeye yönelik çabalarına verilen genel bir kavram olmaktadır (Deniz, 2011). Ebeveyn disiplininde temel amaç çocuklarda istendik davranış geliştirmek ve çocukların istenmedik durumlara karşı davranışlarını kontrol becerileri edinmelerini sağlamaktır (Dinçer, 2000). Öz denetimi yüksek sağlıklı bireyler yetiştirmek adına ebeveynlerin olumlu disiplin davranışları önem kazanmaktadır.

Anne ve babalar çocuklarını disipline ederken, ceza, şiddet gibi istenmeyen yöntemleri de kullanabilmektedir. Çocukları eğitirken uygulanan kötü muamele sonucu bu çocuklarda bilişsel/nörolojik, psikopatolojik, duygusal ve gelişimsel açıdan bozukluklar ortaya çıkabilmektedir. Çocuklar riskli davranışlarda bulunabilmekte ve davranış sorunları gösterebilmektedirler. Olumsuz Ebeveyn Disiplin Tutumları çocukları akademik ve psikolojik açıdan negatif olarak etkileyebilmektedir (Kolko, 1999; Bulut, 2010; Gündoğdu ve Helvacı, 2010; Norman, Byambaa, Butchart, Scott, 2012; Fry, McCoy ve Swales, 2012; Gökçe İmren, Ayaz, Yusufoğlu ve Rodopman Arman, 2013; Lum, Powell, Timms ve Snow, 2015; Polat, 2017; Karakuş Gül, 2019).

Bandura (1997)'ya göre, ebeveynlik uygulamalarına yön veren temel etken ebeveynin sahip olduğu yeterlilik inançları olmaktadır. Bandura'nın alanyazına kazandırdığı ebeveyn özyetkinliği kavramı, çocuğun sağlıklı gelişimine rehberlik eden anne babanın bu konudaki kendine olan güveni, inancı olarak tanımlanabilmektedir. Başka bir deyişle, çocuğu yetiştiren kişinin ebeveynlik

görevlerini yerine getirmede kendine duyduğu inanç, buna ilişkin yargılarını ifade etmektedir (Montigny ve Lacharite, 2005). Bireyler edilgen değillerdir ve istekleri doğrultusunda hedef belirleyip davranışlarını düzenleyebilirler. Öz-yeterlik inancı kişinin çevreyi denetim altına alarak hedeflerini gerçeleştirme çabası olarak yorumlanmaktadır (Kılıçaslan, 2007).

Öz-yeterlik inançları yüksek ebeveynler toplumda kabul görülen ve görülmeyen davranışları çocuklarına öğretirken negatif davranışlarından daha çok kaçınmaktadırlar (Demirtaş Zorbaz, 2018). Nitekim Sanders ve Woolley (2005) yaptıkları çalışmada düşük ebeveyn yeterliğine sahip bireylerin daha fazla olumsuz disiplin davranışları uyguladıklarını bulmuşlardır. Düşük öz-yeterlik inançlarına sahip anne babalar iyi bir ebeveyn olacaklarına inanmazlar ve bunun için çaba göstermezler. Bu da çocuklarıyla etkileşimlerinin soğuk, katı, duygusuz ve ilgisiz olmasına sebep olmaktadır (Teti ve Gelfand, 1991).

Buna benzer olarak yapılan bazı çalışmalarda yüksek ebeveyn yetkinliğine sahip ebeveynlerin daha olumlu ebeveynlik becerilerine sahip oldukları görülmüştür (Coleman ve Karraker, 1998; Hill ve Bush, 2001; Jones ve Prinz, 2005; Büyüktaşkapu, 2012; Murdock, 2013). Yüksek ebeveyn öz-yeterliğine sahip olmak sorunları çözmede etkili baş etme stratejilerini kullanmayı kolaylaştırmaktadır (Bandura, 1997; Coleman ve Karraker, 1998; Kılıçaslan, 2007).

Yapılan çalışmalara göre ebeveynlik öz-yeterliğini, dolayısıyla anne-çocuk iletişimini etkileyen faktörlerden bir diğeri annenin olumsuz ruhsal durumu, başka bir ifadeyle annenin stres düzeyi olmaktadır (Coleman 1998; Kılıçaslan, 2007; Hill ve Bush, 2001; Bor ve Sanders, 2004 Demirtaş Zorbaz, 2018). Stres, kişinin dengesini bozan iç ve dış uyaranlara karşı verilen psikolojik ve fiziksel tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlik stresi ise anne babanın çocuk sahibi olmanın gerektirdiği sorumluluklara karşı verdiği psikolojik ve fiziksel tepkiler olarak tanımlanabilir. Ebeveynin stresinin yüksek olması algılanan öz yeterliği negatif yönde etkilemektedir (Demirtaş Zorbaz, 2018). Stres düzeyi yüksek olan anneler, daha düşük öz yeterliğe sahip olabilmekte çocuklarıyla ilişkilerinde sorun yaşayabilmekte ve çocuklarına olumsuz disipin yöntemleri uygulayabilmektedirler (Kaymak Özmen ve Kaymak, 2012). Bu ebeveynler, çocuklarına kötü muamelede bulunmaya daha yatkın olmaktadırlar (Cahan, 1990; Tuna, 2010; Kubin Mete ve Bilge, 2018). Yapılan çalışmalara göre; stres düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunlar yaşama olasılıkları daha yüksek olduğu görülmektedir (Deater-Deckard, 1998).

Ebeveyn stresi, çocukların davranış problemleri ile yakından ilişkili olmaktadır (Frey, Greenberg ve Fewel 1989; Rogdrigue Morgan ve Geffken, 1990; Hassal, Rose ve McDonald 2005). Stres seviyesi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal yeterlik algıları olumsuz yönde etkilemektedir (Anthony ve Ark., 2005). Bu tür ebeveynlere sahip çocukların kaygı bozuklukları yaşama olasılıkları daha yüksek olmaktadır (Crawfor ve Manasis, 2001). Bu bakımdan ebeveyn stresi, ebeveyn özyeterliliğinde ve anne-çocuk etkileşiminde belirleyici bir etmen olabilmektedir.

Alanyazında Ebeveyn Disiplin Tutumlarının incelendiği çalışmalara bakıldığında; disiplin tutumları ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olduğu fark edilmiştir. Sosyal destek disiplin tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir (Belsky ve Vondra, 1989). Demografik değişkenlere bakıldığında Ebeveyn Disiplin Tutumlarının; ebeveynlerin eğitim seviyesi (Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San, 1991; Karabulut Demir, 2007; Cevheri, 2008; Pala, Ünalacak ve Ünoğlu,, 2010; Akyıldız, 2018; Karageyik, 2019), çocuk sayısı (Güneysu, 1982; Cevheri, 2008; Akyıldız, 2018), annenin çalışma durumu (Güneysu, 1982; Bilir ve Ark., 1991; Demiriz ve Öğretir, 2007; Tahiroğlu, Bahalı, Avcı, Seydaoğlu ve Uzel, 2009; Cevher, 2018), çocuk yaşı ve ebeveynin yaşı değişkenleri açısından anlamlı bir biçimde farklılık gösterdiği görülmüştür (Bilir ve Ark., 1991; Tahiroğlu ve ark., 2009; Pala, Ünalacak ve Ünoğlu, 2010; Straus ve Fuchier, 2010; Akyıldız, 2018; Cevheri, 2018).

Ebeveyn yetkinlik inançları ile ilgili çalışmalara bakıldığında; ebeveyn öz yeterliğinin depresyon, sosyal destek, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzey ile ilişkili olduğu çalışmalar görülmektedir (Coleman ve Karraker, 1998; Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens (2005).

Ebeveyn stresi ile ilgili araştırmalarda; aile desteği, (Frey, Greenberg ve Fewel, 1989; Bonds, Gondoli, Sturge-Apple, ve Salem, 2002; Hassal, Rose ve McDonald, 2005; Gerdes ve Ark., 2007) ebeveyn dayanıklılığı, ebeveyn kontrol odağı ve öz-saygısı algılanan ebeveyn stresini belirlemede etkili bilişsel faktörlerdendir (Gerdes ve Ark., 2007; Smith, 2017).

Ebeveyn Disiplin Tutumları ile ilgili yaplan çalışmalarda, ebeveyn stresi ve öz yeterliği sık kullanılan değişkenlerden olmaktadır. Ebeveyn stresi ile olumsuz disiplin yöntemi arasında pozitif yönde ilişkinin olduğu çalışmalar mevcuttur (Deater-Deckard, 1998). Buna göre ebeveynler çocukları ile olan ilişkilerinde hissettikleri stres oranında olumsuz disiplin yöntemi benimseyebilmektedir. Aynı zamanda yüksek ebeveyn yetkinliğinin olumlu ebeveyn davranışları ile ilişkisi olduğunu gösteren birçok çalışma bulunduğu da görülmüştür. Ebeveyn yeterlik inançları

yüksek anne babalar çocukları ile daha sağlıklı bir ilişki yürütebilmektedir (Coleman ve Karraker, 1998; Deater-Deckard, 1998 Hill ve Bush, 2001; Jones ve Prinz, 2005; Büyüktaşkapu, 2012; Murdock, 2013). Alanyazına bakıldığında ebeveyn yetkinliği ile ebeveyn stresi arasında negatif ilişki bulan birçok çalışmaya rastlanmıştır. Buna göre kendini yeterli hisseden ebeveynler çocukları ile ilişkilerinde daha az stres yaşayabilmektediriler (Hassal Rose ve McDonald, 2005; Karageyik, 2019; Raikes ve Thompson, 2005).

Araştırmanın örneklemine ebeveynlerden yalnızca anneler dahil edilmiştir. Ülkemizde çocuk bakımından birinci derecede sorumlu olan ebeveyn anne olmaktadır. Anneler çocuklarıyla daha çok vakit geçirmekte, çocuklarının olumlu olumsuz davranışlarıyla babalara oranla daha çok karşılaşmaktadır. Türkiye gibi geleneksel ülkelerde çocuk bakımından öncelikle anne ilgilenmektedir. Babalar çocuklarının eğitim durumu ile daha çok ilgilenirken anneler çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasından, çocuğun yetiştirilmesinden daha çok sorumlu olmaktadır. (Şenkal Moreno, 1998). Baba çalıştığından ötürü çocuklarıyla daha az vakit geçirmektedir (Pontes, 2006). Bu sebeple ülkemizde yapılan disiplin yöntemleri ile ilgili araştırmalarda anneler ile çalışılması daha sağlıklı sonuçlar elde etmeye imkan tanımaktadır. Bunun yanında okul kayıtlarında öğrenci velisi olarak annenin bulunması elverişlilik açısından ölçeklerin annelere ulaştırılmasının daha kolaylaşmasını sağlamaktadır. Alanyazın incelendiğinde ebeveyn stresi, yetkinlik düzeyi ve disiplin tutumlarının incelendiği çalışmalarda ebeveynlerden yalnızca annelerin dahil edildiği çalışmalar çoğunlukta olmaktadır (Bağatarhan ve Nazlı, 2013; Balat, 2015; Demir, 2015; Cansız, 2021). Bu sebeple yapılan çalışmaya örneklem olarak anneler dahil edilmiştir.

Birçok araştırmacı tarafından stresli ve fırtınalı bir dönem olarak tanımlanan ergenlik dönemi aile içi dinamiklerin değiştiği stresin arttığı bir dönem olarak görülmektedir. Erken ergenlik dönemi dramatik değişikliklerin yaşandığı bir dönem olmaktadır. Erinlik dönemiyle birlikte kişide boy uzaması, tüylenme, gögüslerin büyümesi, sesin kalınlaşması gibi biyolojik değişimlerin yanı sıra bilişsel, duygusal ve davranışsal değişimler de yaşanır. Bu dönemde genel olarak olumsuz duygularda ve risk alma davranışlarında artış yaşanır. Soyut düşünce dönemine giren ergenler kuralları sorgulamaya başlamaktadır. Karar verme sürecinin bir parçası haline getirilmeyen çocuk ebeveynine olumsuz duygular besleyebilmektedir (Johnston, O'Malley, Bachman ve Schulenberg, 2013; Glatz ve Buchanan, 2015). Ergenler kimlik arayışında olduklarından dolayı farklı davranışları deneyerek kendilerini tanımaya çalışırlar. Aileler bu değişikliklere uyum

sağlayamadığında sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Erinlik dönemindeki bu fiziksel, duygusal ve davranışsal değişimler aile içi etkileşimi olumsuz etkileyebilmekte, ebeveyn-çocuk arasında iletişim sorunlarına sebep olabilmektedir. Bu durum da ebeveynin öz yeterlik ve stres düzeyini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ebeveyn çocuğu ile yaşadığı çatışmalar sonrası olumsuz duygular deneyimlemekte ve ebeveynliğe dair negatif algılar geliştirebilmektedir (Steinberg, 2007; Yörükoğlu, 2011; Branje, Laursen ve Collins, 2013).

Putnick ve arkadaşlarının 2010 yılında yayımladıkları çalışmada 10-14 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin stres düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre yaş ilerledikçe ebeveynlerin algıladıkları stres düzeyi artmaktadır. Bunun sebeplerinden biri, zaman geçtikçe ergende yaşanan değişikliklerden ötürü ebeveyn çocuk etkileşiminin kalitesinin bozulması olabilmektedir. Ergenlik döneminde yaşanan fiziksel sosyal ve duygusal değişimler anne-çocuk ilişkisini ve algılanan stres düzeyini negatif yönde etkileyebilmektedir.

Ebeveyn Disiplin Tutumları ile ilgili yapılan çalışmaların okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler üzerinde yoğunlaşmakta olduğu görülmektedir (Irvine, Biglan, Smolkowski, Metzler ve Ary, 1998; Crnic, Gaze ve Hoffman, 2005; Tüfekçi ve Deniz, 2014; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Akgün ve Çetin, 2020). Alanyazın incelendiğinde ergenlik döneminde çocuğu olan annelerin disiplin tutumları ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı sayıda olduğu görülmüştür (Putnick ve Ark., 2010; Glatz ve Buchanan, 2015; Akyıldız, 2018). Ebeveyn stresi, yetkinliği ve olumsuz disiplin tutumları değişkenlerinin üçünün de beraber incelendiği bir başka çalışmaya rastlanmamıştır. Aile içindeki gerilimin arttığı bu dönemde Ebeveyn Yetkinliği, Ebeveyn Stresi ve Ebeveyn Disiplin Tutumları değişkenlerinin nasıl bir ilişki içerisinde olduklarını belirleyebilmek amacıyla bu çalışma planlanmıştır. Bu değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin ergen ebeveynleri üzerinde incelenmesi ve sağlıklı anne-çocuk ilişkisinin parametrelerinin belirlenebilmesi amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı ortaokul 5. 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin annelerinin Ebeveyn Disiplin Tutumları, Ebeveyn Stres Düzeyleri ve Ebeveyn Yetkinlik Düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu çalışmada Ebeveyn Disiplin Tutumları, ebeveyn öz-yeterliği ve ebeveyn stresi demografik değişkenler açısından da incelenmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki soruların yanıtlanması hedeflenmektedir;

1. Çocukları ortaokula devam eden annelerin Ebeveyn Disiplin Tutumları, Ebeveyn Öz-yeterlik Algıları ile Ebeveyn Stres Düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
2. Çocukları ortaokula devam eden Ebeveynlerin Disiplin Tutumlarının (Saldırgan, Gevşek ve Düşmanca Tutum) çocuğun cinsiyeti, ebeveynin yaşı, ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısı, annenin çalışma durumu, eşin çalışma durumu, öğrencinin yaşı ve öğrencinin devam ettiği sınıf değişkenleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Çocukları ortaokula devam eden annelerin Ebeveyn Yetkinlik Düzeylerinin; çocuğun cinsiyeti, ebeveynin yaşı, ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısı, annenin çalışma durumu, eşin çalışma durumu, öğrencinin yaşı ve öğrencinin devam ettiği sınıf değişkenleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Çocukları ortaokula devam eden annelerin Ebeveyn Stresi; çocuğun cinsiyeti, ebeveynin yaşı, ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısı, annenin çalışma durumu, eşin çalışma durumu, öğrencinin yaşı ve öğrencinin devam ettiği sınıf değişkenleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukların anne babaları ile olan etkileşimleri, onların benlik algılarına ve çevresindeki insanlarla olan ilişkilerinde etkili olmakta, kişiliğinin belirlenmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Yeşilyaprak, 1988; Socolar, Savage ve Avans, 2007; Yılmazer, 2007; Bulut, 2010; Yücel, 2013). Ebeveynler çocuklarını disipline ederken olumsuz disiplin tutumlarını benimseyebilmektedir. Bunun sonucunda çocuklar kötü muameleye, istismara maruz kalabilmektedir. İstismarın çocuklar üzerindeki negatif bilişsel, psikopatalojik, duygusal ve davranışsal etkileri düşünüldüğünde; ebeveynlerin disiplin tutumları ile ilgili değişkenlerinin incelenmesi sağlıklı anne çocuk ilişkisinin sağlanması açısından önem kazanmaktadır (Kolko, 1999; Sümer Aktürk ve Helvacı, 2010; Norman ve Ark, 2012; Fry, McCoy ve Swales 2012; Gökçe ve Ark, 2013; Karakuş Gül, 2019).

Kendisini yetkin hisseden ebeveynler çocuklarıyla ilişkilerinde daha yapıcı davranmakta, çocuklarını eğitirken sağlıklı bir tutum içerisinde olmaktadırlar. Bu bakımdan annelerin

ebeveynliklerine yönelik inançları çocukları ile kuracakları ilişkide oldukça etkili olmaktadır (Nebiloğulları, 2019). Stres düzeyi yüksek olan anneler çocuklarına olumsuz disiplin yöntemleri uygulayabilmektedirler. Olumsuz duygu durumu deneyimleyen ebeveynler çocuklarına toplumsal normları öğretirken sert disiplin tutumu benimseyebilmektedir (Kaymak Özmen ve Kaymak, 2012). Stres ve öz-yeterlik değişkelerinin, disiplin tutumları ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde (Demirtaş Zorbaz, 2018; Nebiloğulları, 2018) bu üç değişkenin birbirleriyle ilişkilerini belirlemek sağlıklı çocuk gelişimi bakımından oldukça önemli olmaktadır.

Ebeveyn Disiplin Tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi sağlıklı aile ortamının gerekliliğinin ortaya konması açısından önemlidir. Olumlu disiplin tutumlarının özelliklerini belirlemek koruyucu ve önleyici psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine katkıda bulunabilmektedir. Çalışmanın ortaokul öğrencileri üzerinde yapılması ergenlik döneminde bulunan öğrenciler ile ortaokul öğrencileriyle çalışan ruh sağlığı personeline hizmetlerini daha verimli bir şekilde planlayabilmeleri açısından yardımcı olacaktır. Araştırmanın bulguları sonucunda olumsuz disiplin yöntemlerine alternatif tutumları öğretmeye yönelik psikoeğitim programlarının hazırlanmasına veri sağlayabilir. Çeşitli kurumlarla işbirliği yapılarak, ebeveynin öz-yeterliğini arttıracak psikoeğitim ve beceri programları ortaya konabilir. Planlanan çalışma bu programların içeriğinin belirlenmesine katkıda bulunabilir, böylece sağlıklı bir toplumun temelleri atılabilir, olumsuz ebeveyn davranışları azaltılabilir.

Yürütülen bu çalışma ile olumsuz disiplin tutumları İstanbul İli Esenyurt İlçesi ergen ebeveynleri aracılığıyla çeşitli değişkenler açısından incelenip ilgili alanyazına katkı sağlanması planlamıştır. Araştırmanın bulguları sonucu sağlıklı aile dinamiklerinin açıklanmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Aile içi ilişkilerin öneminin vurgulandığı bu çalışmayla olumsuz disiplin tutumların çocuklar üzerinde negatif etkilerine dikkat çekilmiş ve aile danışmanlığı hizmetinin önemi vurgulanmıştır. Aile ile çalışan uzmanların sağlıklı anne-çocuk etkileşimini oluşturabilmesi için disiplin yöntemleri, ebeveyn yetkinliği ve ebeveyn stresi gibi kavramlara odaklanılması gerektiği ortaya konmuştur.

Özyeterliği yüksek, olumlu Ebeveyn Disiplin Tutumlarına sahip, stres düzeyi düşük ebeveynlerin özelliklerinin belirlemek, bu değişkenlerin birbirleriyle ilişkisini saptayabilmek ve sağlıklı anne-çocuk ilişkisine katkıda bulunabilmek amacıyla bu çalışma yapılmaktadır.

Ebeveyn Disiplin Tutumları ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynler üzerinde sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Irvine, Biglan, Smolkowski, Metzler ve Ary, 1998; Crnic, Gaze ve Hoffman, 2005; Tüfekçi ve Deniz, 2014; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Akgün ve Çetin, 2020). Ebeveyn-ergen ilişkisinin dinamiklerini belirleyebilmek, biyolojik, sosyo-duygusal ve bilişsel birçok değişimin yaşandığı bu dönemde disiplin tutumlarının daha iyi tanımlanabilmesi açısından bu çalışmanın yapılması kıymetli olmaktadır.

1.4. SAYILTILAR

Araştırmaya katılan ebeveynlerin ölçekleri içtenlikle yanıtladığı ve verilen ifadelerin gerçek görüş ve düşünceleri yansıttığı varsayılmıştır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

1. İstanbul İli"nde 2020-2021 eğitim-öğretim yılında uygulamaların yapıldığı Esenyurt'taki 5. 6. ve 7. Sınıfa giden öğrencilerin anneleri ile
2. Uygulanan Ebeveynlik Becerileri Ölçeği, Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği, Ebeveyn Stres Ölçeği ve ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Disiplin: Çocuğa bakım veren kişiler tarafından, çocuklara doğru olan davranışı kazanmaları ve/veya çocuklarının uygun olmayan davranışlarının yerine olumlu davranışları koyabilmeleri amacıyla çocuklara uygulanan müdahalelerdir (Tazeoğlu, 2011).

Yetkinlik: Bandura (1982)'ya göre Bireylerin bilişsel, sosyal ve davranışsal becerilerini organize ederek çeşitli amaçlara ulaşmada kapasiteleri ölçütünde çeşitli davranış şekillerini sergilemeyi sağlayan inanç.

Ebeveyn Stresi: Ebeveynlik rolünün yerine getirilmesindeki fiziksel ve psikolojik engelleri ifade etmektedir (Aydoğan ve Özbay, 2017).

Çocuk İstismarı: İstismar sözcüğü kelime anlamı olarak ‘sömürü’ ve ‘kullanma’ şeklindedir. Çocuğun cinsel, ekonomik, yetişkinin duygularını boşaltmak ya da ev işlerini yaptırmak gibi amaçlarla kullanımı ve sömürülmesi çocuk istismarı olarak adlandırılmaktadır (Polat, 1997).

Aşırı Tepkisel Tutum/ Saldırgan Tutum (Overreactivity): Otoriter ebeveyn tutumu olarak da ifade adilebilen bu yaklaşım, tehtidleri, sert disiplin yöntemlerini ve fiziksel cezalandırmaları içermektedir (Arnold, O’Leary, Wolff ve Acker, 1993).

Gevşek Tutum (Laxness): Disiplin yöntemlerini uygularken tutarsız ve izin verici olmayı, etkili olmayan sınırlar belirlemeyi ifade etmektedir (Arnold ve Ark., 1993).

Düşmanca Tutum (Hostile): Ebeveynin çocuk üzerinde uyguladığı istismar boyutundaki fiziksel, duygusal, davranışları açıklamaktadır (İrvine ve Ark., 1998).

BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. DİSİPLİN

Disiplin kelimesi kökü itibari ile "öğretmek" ve "yönerge vermek" anlamına gelmektedir (Kapoor, 2008). Dilimize Fransızcadan "discipline" şeklinde geçen bu sözcük, sözlük anlamı bakımından "sıkı düzen, yönetim, yordam, eğitime yön verme"yi ifade etmektedir. Disiplin, bireyin toplumsal yaşama uyum sağlayabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve kişinin buna alıştırılmasını ifade etmektedir (Akt; Gözütok, 1992). Disiplin çocuk ve ergenlerin sosyalleşme sürecinin önemlli bir parçası olmaktadır (Akduman, 2010).

Türk Dil Kurumuna göre Disiplin: "Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına, titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, düzence, düzen bağı, zapturapt" ve "Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü." olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019).

Disiplin sözcüğü, içerisinde otoriteyi de özgürlüğü de barındırmaktadır. Disiplin kişiyi kısıtlamaz, kişinin özgürlüğünü uygun bir şekilde ifade etmesine imkân tanır (Kükürtçü, 2011). Disiplin kelimesi düzenli bir yaşam anlamına da gelmektedir (Bilgin ve Kartal, 2009). Bir başka tanıma göre disiplin, çocuk gelişiminde büyükler tarafından örgütlenen yaşam düzeni anlamına gelmektedir (Howard, 1991).

Çağdaş disiplin anlayışına göre disiplin; çocuklarda özdenetimi geliştirerek, sorumluluk duygusuna sahip, kendi kararlarını kendisi alabilen demokratik bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir süreçtir (Kükürtçü, 2011). Disipin kelimesi, gençlerin kendilerini kontrol etmelerini, kuralları açık ilkelerle anlayıp uygulamayı ifade eden bir kavram olmaktadır (Küçükahmet, 1999).

Anne baba ya da eğtimciler çocuklarda yalnızca istenmeyen davranışı ortadan kaldırmayı değil, aynı zamanda çocuğa özerklik, öz denetim, uyum, öz saygı gibi davranışları kazandırmayı da amaçlamalıdırlar (Sadık ve Saban, 2008).

Disiplin aynı zamanda düzeni, düzenli bir yaşamı ifade etmektedir. Yaşamın düzenli bir şekilde ele alınması, planlanması ve uygulanmasıdır. Günlük olaylara bir sistematik getirme, kurallara uyarak yaşamın idame ettirilmesidir (akt; Yılmaz, 2007).

Eğitim alanında disiplinin amacı çocuğa gelişim dönemine uygun özellikleri kazandırmak ve çocuğun kendi davranışlarını kontol etmeyi öğrenmesine yardımcı olmaktır. Bu bakımdan öz denetim kavramı disiplin eğitiminde önemli olmaktadır. Disiplin eğitimi çocuğun yeterlilik, benlik kontolü ve empati kazanması açısından önem kazanmaktadır (Çınar, Teyfur ve Teyfur, 2006; Bilgin ve Kartal, 2009).

Disiplinde amaç çocuğa kendi davranışlarını düzenleme becerisi kazandırarak, çocuğun ve ya ergenin kendini denetleyecek güce ve yeterliliğe ulaşmasına yardımcı olmaktır. Çocuk istenen davranışları anne babanın korkusundan dolayı kendi isteği ile gösterecektir (Şimşek, Bingöller ve Ulukol, 2004).

Disiplin aynı zamanda toplum tarafından kabul görülen ve görülmeyen davranışları çocuğa öğretmekte de önemli bir rol oynamaktadır. Toplumca kabul edilen değerleri çocuğa öğretme, çocuğun doğru ve yanlıı ayırt edebilmesine yardımcı olmak ve dünya ile sağlıklı bir ilişki kurmada çocuğa rehberlik etmek disiplinin en önemli noktalarını oluşturmaktadır (Tazeoğlu, 2011). Bu sayede çocuk kendisinden beklenen davranış biçimlerini öğrenir ve buna uygun biçimde davranarak topluma uyum sağlar.

Disiplin kısaca "davranış değişikliği oluşturmak için kullanılan tüm yöntemler" şeklinde tanımlanabilir (Güner, 2009). Disiplinin temel amacı, çocuğa yaşamını sürdürebilmesi için gerekli temel kuralları öğretmektir. Bu sayede çocuk bir yetişkin etrafında olmadığında dahi bu kurallara uygun davranarak hayatını idame ettirecebilecektir (Bilgin ve Kartal, 2009; Sadık ve Saban, 2008; Akduman, 2010).

Brazelton ve Sparrow (2001) disiplin sürecini aşamalar halinde açıklamıştır:

1. Yanlış davranış: Çocuğun kurallara uygun hareket etmemesi
2. Keşif: Çocuğun uygunsuz, yanlış davranışlarının nedenlerini araştırma aşaması
3. Yüzleşme: Çocuğun durumla yüzleşebilmesi amacıyla anne babanın soğukkanlılık ile olayı sorgulaması
4. Bilgi verme: Anne babanın davranışları ve davranışlarının sonuçlarını çocuğa sormaları ve açıklayıcı bilgi sunmaları
5. Sonuçlar: Çocuğun davranışın sonucunu dikkate alması ve gerekli durumda anne babanın çocuğu affetmesi(Akt; Tazeoğlu, 2011).

Aşamalar incelendiğinde disiplinin; çocuk hata yaptığında ebeveynin çocuğun hatasını düşünmesine ve sonuçlarını gözden geçirmesine imkân tanıdığı bir süreç olarak tanımlandığı görülmektedir. Anne baba çocuğun doğru davranışı öğrenmesine rehberlik etmektedir. Çocuğun olayı sorgulamasına fırsat verilmektedir.

2.1.1. Disiplin Kuramları

Disiplin konusunu açıklamaya çalışan çeşitli kuramsal yaklaşımlar ve modeller bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

Bağlanma ve ahlak gelişim kuramı

Bu kuram ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiye vurgu yapmaktadır. Anne çocuğu ile güvenli bağlanmayı sağladıktan sonra verilen davranış eğitimi çocuğun davranışını yönlendirmede etkili olacaktır. Annenin çocuğa vereceği ahlak eğitimi çocuğun davranışların kontrol etmesine ve ahlaki içselleştirmeyi sağlamasına olanak tanıyacaktır. Ahlakın içselleştirilmesi sonucu çocuk olumlu davranışlar sergileyebilecektir. Ebeveynin uyguladığı olumlu disiplin yöntemleri çocukların olumlu sosyal davranış gelişimine katkıda bulunacaktır (Krevans ve Gibbs, 1996; Tazeoğlu; 2011).

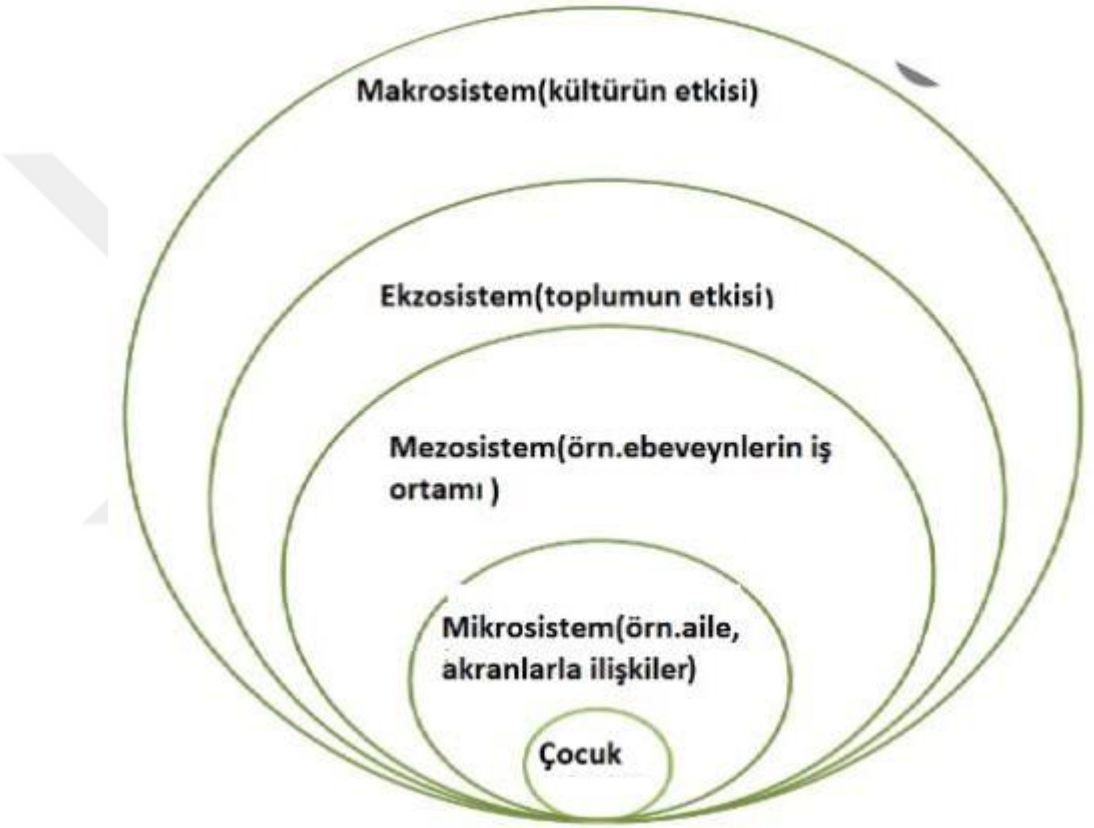
Ekoloji kuramı

Disiplin yöntemlerini ele alırken daha geniş bir bakış açısıyla hareket eden Bronfenbrenner'in bu kuramına göre ebeveyn çocuk ilişkisi daha büyük bir sistem içerisinde değerlendirilmelidir. Bu kuramda çocuğun gelişimini etkileyen faktörler sistemler şeklinde ele alınır ve bu sistemlerin birbirleri ile olan ilişkilerine vurgu yapılır. Çocuğun ilişkide bulunduğu diğer sistemler de disiplin sürecini etkilemektedir. Ailenin içinde bulunduğu kültür disipin yöntemlerinin uygulanmasını olumlu ya da olumsuz yönlerden etkileyebilmektedir (Akt; Tazeoğlu, 2011).

Çocuğun doğrudan ilişki içerisinde bulunduğu aile, okul, kreş gibi yerler mikro sistem olarak adlandırılır. Mikrosistem en içte yer alan daire olmaktadır. Bir sonraki daire olan mezosistem çocuğun duğrudan ilişki kurmadığı ama mikrosistem ile ilişki içerisinde olduğundan dolaylı olarak çocuğu ve disiplin sürecini etkilemektedir. Üçüncü daire olan ekzosistem toplumun etkisini ifade etmektedir. Dördüncü ve son daire olan makrosistem diğer tüm sistemleri kapsamaktadır. Bu sistem kültür, etnik köken, ailenin yaşadığı yer, ekonomik durumlar gibi

faktörleri içermektedir. Bu kurama göre ailenin uyguladığı disiplin yöntemleri daha geniş bir bağlamda ele alınmalıdır. Çocukta kullanılacak disiplin yöntemi tercih edilirken ailenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar, toplum ve kültür gibi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır (Çalışkan Çetingöz, 2020).

Şekil 1. Ekoloji Kuramı Modellemesi

Sosyal öğrenme kuramı

Bandura'nın temelini attığı bu kuramın özünü model alma ve taklit oluşturmaktadır. Disiplin sürecinde çocuk ya da ergen annenin uygun olmayan disiplin şeklini rol model alarak uygulayabilir ve saldırganlaşabilir. Bu model ebeveynlerin olumlu disiplin yöntemleri kullanımının önemini vurgulamaktadır. Çocuklar dünyayı başkalarını taklit ederek anlamlandırmaktadır. Ebeveynlerin davranışları bu kuram açısından önem kazanmaktadır (Shaw, Gilliom ve Giovannelli 2000).

Sosyo-kültürel Kuram

Vygotsky tarafından 1978 yılında ortaya atılan bu kurama göre çocuklar dünyayı kendi davranışları vasıtası ile tanımaktadırlar. Bu teoride sosyal etkileşimlere vurgu yapılmaktadır. Anne ile çocuğun olumlu etkileşimi çocuğun davranışlarını belirlemede etkili olmaktadır. Ailenin kullandığı disiplin yöntemi çocuğun davranışlarını değerlendirmenin bir parçasını oluşturmaktadır (Akt; Çalışkan Çetingöz, 2020).

Baumrind'in Kuramı

Baumrind demokratik, izin verici (hoşgörülü) ve otoriter disiplin tutumlarını tanımlamıştır. Buna göre demokratik ebeveyn tutumunda güç ve ilgi dengeli bir şekilde uygulanmaktadır. Kurallara önem verilmekte fakat sert bir disiplin tutumundan da uzak durulmaktadır. otoriter ebeveyn tutumununda güç ve otorite söz konusudur. Korku ve fiziksel cezalandırmaya sıkça başvurulur. Hoşgörülü, izin verici disiplin tutumunda ilgi minimum düzeydedir. Ebeveynin çocuğun bakımını ihmal ettiği görülür. Kontrol yoktur ve fiziksel ceza uygulanmaz (Baumrind, 1966).

Kuramda yedi farklı disiplin tekniği açıklanmaktadır. Bunlar şunlardır: cezalandırma, sevgiyi esirgeme, açıklama yapma, güç kullanma, talepleri zorlama, özerkliği kısıtlama ve sıkı kontrol (Baumrind, 1966).

1) Cezalandırma: Ebeveynler çocuklarının kurallara itaat etmesi için tehtid, düşmanca sözler, sert cezalar ve alay etme gibi yollara başvurur.
2) Sevgiyi esirgeme: Bu yöntemde çocuğun uyumlu davranması çocuğa gösterilen sevgi geri çekilir. Çocuk sevgi ve ilgiden mahrum bırakılarak disipline edilmeye çalışılır.
3) Açıklama yapma: Karşıt tutum hoşgörü ile karşılanır ve nasıl davranılması gerektiği açıklanır, mantıklı açıklamalar yapılarak çocuğa doğru yol gösterilmeye çalışılır.
4) Güç kullanma: Fiziksel güç kullanmayı ifade etmektedir. Ebeveyn çocuğu zor kullanarak itaate sevk etmeye çalışır.
5) Talepleri zorlama: Ebeveyn tarafından olumlu sosyal davranışlar için istekte bulunulur. Çocuğa kişisel temizlik, ev işlerini paylaşma, temizlik yapma gibi görevlendirmeler verilir.

6) Özerkliği kısıtlama: Çocuğun hayatınındaki birçok şeyi ve ihtiyaçları kısıtlamayı ifade eden bu teknikte çocuğun belli davranışlarda bulunması engellenerek displine edilmeye çalışılır.
7) Sıkı kontrol: Ebveynler çocuklarını disipline etmek için sert kurallar koyar, çocuğun isteklerine karşı direnir.

Disiplin yöntemlerinin etkililiğini içeren üçlü bir model ortaya atılmıştır. Bu model aşağıdaki şekildeki gibi özetlenebilir (Akt; Tazeoğlu, 2011).

1. Eklektik model: Duyarlılık Disiplin Davranış Sorunları

Bu modele göre ebeveyn duyarlılğı ve disiplini çocukta davranış sorunlarına yol açmada, beraber etkide bulunmaktdır. Olumsuz disiplin yöntemleri uygulayan ebeveyn aynı zamanda çocuğu ile sıcak ilişkiler de kuruyorsa çocukta uygun olmayan davranışların görülme olasılığı azalacaktır.

2. Hafifletici model: Disiplin Anne Duyarlılığı Davranış Sorunları

Bu modelde anne çocuk ilişkisinin ebeveynin kullanacağı disiplin yöntemlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyeceği anlatılmaktadır. Olumlu disiplin yöntemleri kullanan ebeveynlerin çocukları pozitif bir ilişkileri olacaktır. Anne ve çocuk arasındaki bu sıcak ilişkiden dolayı ebeveyn uygun olmayan disiplin yöntemlerini tercih etmeyecek ve çocukta davranış sorunları daha az görülecektir.

3. Aracı model: Disiplin Anne Disiplini Davranış sorunları

Ebeveyn tarafından uygulanan olumsuz bir disiplin yöntemi annecocuk ilişkisini olumsuz bir şekilde etkileyecek ve bu sebeple çocukta istenmeyen davranışların görülme olasılığı artacaktır.

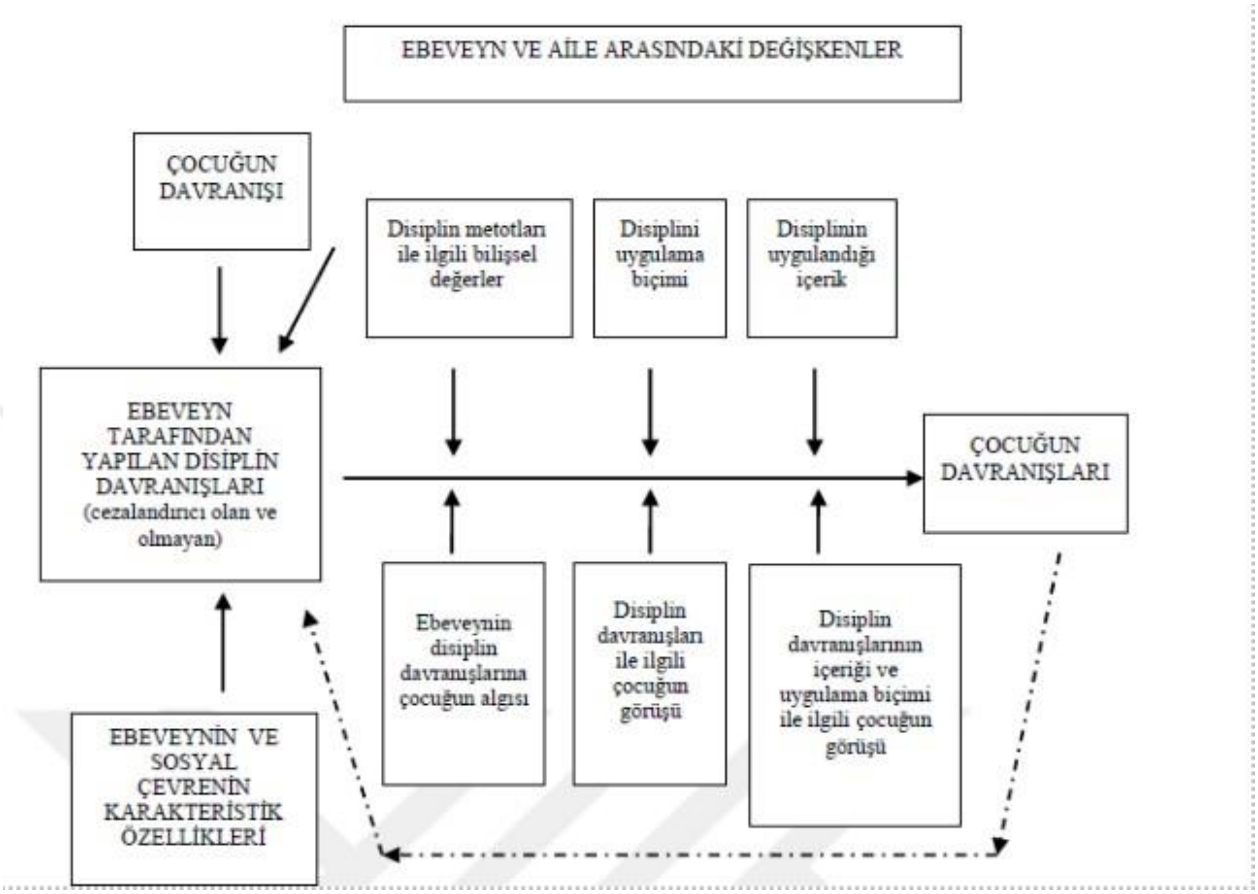
Amerikan Pediatri Akademisi'ne göre çocuğun sağlıklı gelişimi açısından disiplin yöntemlerinin sahip olması gereken üç özellik bulunmaktadır (APA; 1998). Bunlar şunlardır:

1. *Çocuk ve ebeveyni arasında pozitif ve sıcak ilişki ortamı:* Ailedeki olumlu ortam çocuktaki davranış değişikliğini kolaylaştıracaktır. Sevginin olduğu çocuğun kendini mutlu hissettiği bir aile ortamında çocuklar daha etkili bir şekilde disipline edilebilmektedir.

2. *Çocukta istenen davranış değişikliklerinin elde edilmesi için kullanılması gereken yöntemler:* Çocukta istenen davranışların devam ettirilmesi için teşvik ve pekiştireçlerin sunulmasıdır. Ebeveyn çocukta istenen davaranışları gördüğünde bunları fark etmeli ve özendirmelidir. Bu davranışların çocukta alışkanlık haline gelmesi sağlanmalıdır. Teşvik edilen davranışın ne olduğu ebeveyn tarfından çocuğa net bir şekilde açıklanmalıdır.
3. *Çocuğun istenmeyen davranışın azaltılması ya da ortadan kaldırılması için kullanılması gereken yöntemler:* Bu basamak çocuğun kişisel ve sosyal gelişimine olumsuz katkıda bulunan davranışların ortadan kaldırılmasını içermektedir. Çocuğun istenmeyen davranışlarının ortadan kaldırılması için çocuğun dikkatini başka yöne çekme, mola yöntemi (time-out), ayrıcalıklardan mahrum bırakma gibi yöntemler kullanılabilmektedir. Ebeveynler kararlı olduğunda, kişisel duygulara göre hareket etmeyip olumlu davranışlar pekiştirldiğinde çocuklar yapılan kısıtlamaları kabullenebilmektedirler (Özmert, 2006).

Straus ve Fauchier (2007) disiplin envanterinin boyut puanları kılavuzunda disiplin sürecini detaylı bir şekilde açıklamıştır. Bu modelde disiplinin uygulandığı bağlam (sıcak bir ilişki ya da öfke ortamı) ve disiplin tarzı (disiplin yönteminin dürtüsel olarak ya da tutarlı olarak uygulanması) öne çıkmaktadır. Bu faktörler mola verme yöntemi gibi bazı disiplin yöntemlerin etkisini azaltabilmekte ve ya fiziksel cezalandırmanın yan etkilerini hafifletebilmektedir.

Şekil 2. Straus ve Fauchier (2007) Disiplin süreci.

2.1.2. Ebeveyn Disiplin Tutumları

Aile kişiliğin temel yapıtaşlarının oluşmaya başladığı, davranışların şekillendiği ilk ortamdır. Ailede verilen eğitim kişinin yaşamını hayat boyu etkileyebilmektedir. Kuralların net bir şekilde ortaya konması ve ifade edilmesi, aile bireylerinin çocuklarını disipline ederken açık ve net bir dil kullanması çocukların davranışlarının yönlendirlimesinde belirleyici olmaktadır (Yılmaz, 2007).

Ebeveyn disiplin uygulamaları alanındaki çalışmalar, son elli yıldır gelişim psikolojisinin merkezini oluşturmaktadır (Akt; Gershoff ve Ark., 2010). Disiplin süreci ve çocuk gelişimi arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur (Çınar, Teyfur ve Teyfur, 2006). Ebeveyn çocuk ilişkisinin niteliği çocuğun kişilik gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir (Çetintaş, 2015). Çocukların doğru sayılan davranışları öğrenip doğru olmayan davranışlardan kaçınmaları ve

sağlıklı bir gelişim sürecinden geçmeleri bakımından Ebeveyn Disiplin Tutumları önem kazanmaktadır.

Ebeveyn Disiplin Tutumları davranış güçlendirici ve davranış söndürücü şeklinde iki gruba ayırılabilir. Davranış güçlendirici disiplin uygulamaları, çocuğun veya ergenin olumlu davranışlarını teşvik etmeyi güçlendirmeyi ifade etmektedir. Davranış söndürücü disiplin uygulamaları ise çocuğun yaptığı uygun olmayan bir davranış karşısında ebeveynin bu davranışa zıt tepkide bulunmasını kapsamaktadır (Socolar, 1995).

Straus ve Fauchier (2010), ebeveyn disiplin uygulamalarını önleyici (preventative) ve Düzenleyici (corrective) olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Düzenleyici disiplin davranışı cezalandırma olarak görülmemelidir. İki disiplin davranışı da çocuğun sosyalleşmesi bakımından oldukça önemlidir. Aralarındaki farkı belirlemek adına önleyici disiplin davranışları birincil önleyici, düzenleyici disiplin davranışları da ikincil önleyici disiplin uygulamaları olarak değerlendirilebilir. Çocuğun davranışlarına düzenlemede uygun ebeveyn tepkilerini verememek çocukların davranış sorunları yaşamalarına yol açabilmektedir. Bu bakımdan düzeltici davranışlar kritik disiplin davranışları olmaktadır. Önleyici disiplin tutumları yalnızca istenmeyen davranışların gerçekleştirme olasılığını azaltmaktadır, yok edememektedir. İstenmeyen davranış ortaya çıktığında ikincil önleyici olarak değerlendirilen düzenleyici disiplin davranışları önem kazanmaktadır.

2.1.2.1. Olumsuz Disiplin Tutumu

Anne babalar çocuklarına sosyalleşebilmeleri için çocuklarına belli kurallar koyar ve çocuklardan bunlara uyması beklenir. Bu aşamada çocuğu disipline etmek önem kazanır. Birçok ebeveyn cezalandırmayı bir disiplin yöntemi olarak görmektedir. Fakat fiziksel ya da sözel cezalandırmalar disiplinin küçük bir bölümünü oluşturmaktadır (Çaydere Erat, 1995)

Disiplin yöntemleri iç kontrollü disiplin ve dış kontrollü disiplin olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Çaydere Erat, 1995):

1. Dış kontrollü disiplin: Sözel olumsuz disiplin yöntemleri (kızıp bağırma, tehtid etme, sözle hor görme, beddua etme ve sevgiyi esirgeme) ve fiziksel olumsuz disiplin yöntemleri (çocuğu dövmek, kaba etine yüzüne ellerine vurmak, çimdiklemek, bodruma odaya kilitlemek) olarak iki grupta incelenmektedir.

2. İç kontrollü disiplin: Bu yöntemde otorite ve güç kullanımı yoktur. Çocuk kurallara ebeveynin teşviki ile kendi isteğiyle uyar. Bu yaklaşımdaki iki temel ilke; kural ve beklentiler açıklamak ile desteklemektir. Kurallar çocuğun kişilik yapısı, yaşı gibi özellikler göz önünde bulundurularak açıklanır. Kuralların uygulanmasında çocuğa rol model olunur. Çocuğun olumlu davranışlarına odaklanılır. Disiplin sürecinde çocuk etkin bir şekilde dinlenir. Çocuk anlaşıldığını hissetmelidir. Bu yöntemde çocukta irade, özdenetim, özerklik, işbirliği, geliştirilmesi amaçlanır. Böylelikle etrafta bir yetişkin yokken dahi davranış değişikliği korunmuş olur.

2.1.2.1.1. ***Cezalandırma***

Ebeveynlerin çocuklarını disipline ederken kullandıkları yöntemlerden biri cezalandırma olmaktadır. Ebeveyn disiplin yöntemleri ile ilgili çalışmalar geleneksel disiplin yöntemlerinden biri olan bedensel cezalandırma (corporal puishment) üzerinde yoğunlaşmaktadır (Gershoff ve Ark., 2010). Bedensel cezalandırma ebeveynin çocukların davranışlarını kontrol etmek veya düzeltmek için çocuğa yaralanma veya sakatlığı yol açmaksızın acı çektirmesi olarak tanımlanabilir (Gershoff, 2002; Şimşek, Bingöller ve Ulukol, 2004).

Disiplin, bireyleri davranış kazandırmaya yatkın hale getirmek anlamına gelmektedir. Toplumumuzda bu durum çoğunlukla ceza ve şiddet şeklinde algılanmaktadır. Oysaki disiplin bilgi ve beceri kazandırır. Bu bakımdan cezadan çok farklıdır. Ebeveynler bedensel cezalandırma yolu ile çocuklarını disipline etmeye, onlarda davranış değişikliğine yol açmaya çalışmaktadırlar (Bilgin ve Kartal, 2009; Kükürtçü, 2011; Tazeoğlu, 2011).

Bedensel cezalandırma, diğer bir ifade ile fiziksel şiddet ebeveyn kontrolünü sağlayamadığı zaman ortaya çıkmaktadır. Fakat bu yöntemin kısa vadede etkili bir yöntem olduğu, kalıcı davranış değişikliğine yol açmadığı birçok defa belirtilmiştir. Davranışsal koşullanmanın bir biçimi olarak davranış değişikliği sağlar yalnız beraberinde olumsuz duygulara da yol açtığından kullanılması sakıncalı bir yöntem olmaktadır (Bilgin ve Kartal, 2009; Çetintaş, 2015).

"Disiplin amacıyla uygulanan fiziksel ceza davranışları içinde; çocuğun eline hafifçe vurmak, poposuna bir cisimle yavaşça vurmak, tokatlamak, kollarından tutarak sarsmak, çimdiklemek, kolunu bükmek, yumruklamak, tekmelemek, sigara ya da sıcak su gibi maddelerle

yakmak, kapalı bir odada kilitli tutmak, bağlamak, duvara çarpmak ve kafasında vurmak gibi davranışlar saptanmıştır (Akt; Şimşek, Bingöller ve Ulukol, 2004, s.48).”

Lopez ve Ark. (2000) tarafından yapılan uluslararası bir çalışmada ebevenler tarafından kullanılan sözel ve psikolojik cezalandırma yöntemleri, sıklıkları ile birlikte aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 2-1: Ebeveyn Bildirimlerine Göre 6 Aylık Sözel Ve Psikolojik Cezalandırma Oranları

Sözel ya da psikolojik cezalandırma	Oran (%)				
	Şili	Mısır	Hindistan(Kır)	Filipinler	Amerika
Çocuğa bağırma	84	72	70	82	85
Çocuğu ismiyle çağırma	15	44	29	24	17
Çocukla konuşmayı kesme	3	51	-	0	24
Çocuğu evden kovmakla tehtid etme	17	48	-	15	-
Çocuğa beddua etme	5	0	-	26	6
Çocuğu terk edeceğini söylemek	8	10	20	48	-
Kötü ruhlar ile ilgili tehtid etme	12	6	20	24	-
Çocuğu evin dışına kilitleme	2	1	-	12	-

Yukarıdaki tabloya göre beş ülkede de en sık kullanılan cezalandırma yöntemi çocuğa bağırmak olmaktadır. Yaygın kullanılan diğer cezalandırma yöntemleri olan “çocuğu terk edeceğini söylemek”, Filipinler’de; “çocuğu evden kovmakla tehtid etmek” ise Mısır’da yaygın kullanılan bir yöntem olmaktadır (Who, 2002).

Sözel cezalandırmalar azarlama, bağırma, hakaret ve beddua etmek gibi davranışları içermesi bakımından duygusal istismar ile benzerlik taşımaktadır. Bu davranışlar çocukta psikolojik zararlara yol açabilmekte, çocukta benlik saygısını düşürebilmektedir. Bu sebeple bu tür

yöntemler disiplin eğitimi açısından önerilmemektedir (Şimşek, Bingöller ve Ulukol, 2004; Tazeoğlu, 2011).

2.1.2.1.1. Cezalandırma Yöntemleri ve Çocuğa Kötü Muamele

Ebeveynler çocuklarını disipline ederken fiziksel ve sözel cezalandırma yöntemlerine başvurabilmektedir. Bu cezalar çocuğun fiziksel ve psikolojik olarak çocuğun gelişim özelliklerinin dışına çıktığında, çocuğa zarar vermeye başladığında istismar kapsamına girmektedir. Yapılan birçok araştırma anne babaların çocuların disipline etme amacıyla kullandıkları yöntemlerin fiziksel ve duygusal istismar kapsamına girdiğini göstermektedir (Qasem, Kazemi ve Shah, 1998; Samuda, 1998; Oral ve Ark., 2001; Gershoff, 2002; Clement ve Chamberland, 2007; Şimşek Bingöller ve Ulukol, 2004; Kartal ve Bilgin, 2009).

Ceza disiplin ile benzer anlamlarda kullanılsa da, disiplin cezadan farklı olarak çocuğa yeni tutum ve davranışlar kazandırmayı amaçlamaktadır. Cezalandırmada böyle bir amaç yoktur. Cezada yalnızca bir davranışı ortadan kaldırmak amaçlanır. Bu yöntemde çocuğa yalnızca ne yapmaması öğretilir, ne yapması gerektiği öğretilmez. Disiplinde ise davranış değişikliği gerçekleştirmek için çocuğa bilgi ve beceri aktarmak hedeflenir (Özmert, 2006; Kükürtçü, 2011).

Samuda (1998) tarafından Hong Kong'ta gerçekleştirilen bir araştırmaya göre fiziksel cezalandırma çocukları disipline etmede yaygın olarak kullanıan bir yöntem olmaktadır. Burada yaşayan insanlar çocukların kurallara itaat etmesi için olumsuz disiplin yöntemleri kullanabilmektedir. Çalışmaya göre üniversite öğrencilerinin %95'i çocukluklarında en az bir defa fiziksel cezalandırmaya maruz kalmıştır. Bu cezalandırmalar fiziksel istismara varan yaralanmaları içermektedir.

Qasem, Kazem ve Shah, (1998) Kuveyt'te yapılan bir çalışmada ebeveynlerin %82'si çocuklarını disipline etmede fiziksel cezalandırmayı kullandıklarını ifade etmiştir. Düşük düzeyde eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin fiziksel cezalandırma uygulama olasılıkları daha yüksek olmaktadır.

Hunter, Jain, Sadowski ve Sanhueza. (2000) tarafından Hindistan'da yapılan bir çalışmaya göre annelerin %50'si ağır sözel cezalandırmayı, %42'si ise fiziksel istismar sayılabilecek bedensel cezalandırma davranışlarını uygulamaktadırlar. Çalışma, az eğitimli kırsal bölgede yaşayan orta sosyo-ekonomik seviyeye sahip aileler ile gerçekleştirilmiştir.

İsrailli göçmenler ile yapılan bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarını disipline etmede kullandıkları yöntemlerin başında çocuklar ile konuşmak gelmektedir. Kullanılan diğer disiplin yöntemleri arasında kısıtlama getirme, yalnızlaştırma, umursamama gibi cezalar gelmektedir (Shor, 2000).

Yapılan bir meta analiz çalışmasına göre bedensel/fiziksel cezalandırma; çocukta istenmeyen davranışlara yol açmakta, ahlaki içselleştirmeyi azaltmakta, saldırgan ve antisosyal davranışları arttırmakta, ebeveyn çocuk ilişkisinin kalitesini azaltmakta ve çocuğun akıl sağlığını olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda çocuğu fizikel istismar kurbanı olmaya yatkın hale getirmektedir (Gershoff, 2002).

Clement ve Chamberland (2007) Kanada'da gerçekleştirdikleri çalışmada çocukların %21'i annelerinin kendilerini disipline etmeye çalışırken kızma, bağırma gibi sözel şiddete başvurduklarını ifade etmişlerdir.

Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında şunlara rastlanmıştır:

Kırcaali iftar (2005)'in anaokuluna giden çocuğu bulunan 50 anne ile yaptığı çalışmasına göre sözel övgü ve pekiştireçler sunmak, davranış sorunlarının üstesinden gelmek için sözel açıklamalar sunmak en yaygın kullanılan disiplin yöntemleri olmaktadır. Davranışçılık yöntemlerin tekniklerinden faydalanan bu aileler istenmeyen davranışları caydırmak adına etkili disiplin yöntemleri uygulayamamaktadırlar.

Kutlu, Batma, Bozkurt, Gençtürk ve Gül, (2007)'ün Anneler ile yaptıkları araştırmada kullanılan disiplin yöntemleri; %40.5 ile istediklerininin alınmaması şeklinde cezalandırılma, %49.5 ile fiziksel cezalandırma; %56 ile öfke ile yüksek sesle bağırma olmuştur. Annelerin yarısı bu yöntemleri çocuğu disipline etme ve eğitme amacıyla kullandıklarını ifade etmiştir.

Bilgin ve Kartal'ın (2009) Bursa'da 151 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmada ebeveynlerin disiplin yöntemleri çocuklar aracılığı ile öğrenilmiştir. Buna göre ebeveynler %10 oranında yatmadan önce kitap okuma, yaptığı yanlışların nedenini açıklama (kız çocuklarında %49 erkeklerde çok daha düşük), odaya gönderme mola yöntemini kullanmaktadırlar. Araştırma sonuçlarına bakıldığında disiplin yöntemlerinden cezalandırma ağırlıklı olduğu ve bu yöntemlerin tutarlı bir şekilde uygulanmadığı görülmektedir.

Akduman (2010)'ın çalışma grubunu 247 annenin oluşturduğu çalışmasına göre anneler çocuklarını disipline ederken hem sözel hem de fiziksel cezalara başvurmaktadılar. Sözel cezalandırmayı daha sık kullanan annelerin yalnızca %10'luk bir kısmı uyguladıkları bu disiplin yöntemlerinin etkili olduğunu belirtti.

2.1.2.1.2. İstismar ve Çocuğa Kötü Muamele

İnsanlık tarihi boyunca çocuklar çeşitli sebeplerle istismara uğramış ve ihmal edilmiştir. Sparta Devletinde sağlıklı olmayan bebeklerin öldürülmesi şeklinde bir uygulama bulunmaktaydı. Bir başka örneğe göre Çin'de aile planlaması adı altında bebeklerin öldürülmesi oldukça yaygındır. Gene Hindistan Roma Eski Yunanistan gibi birçok toplumda bedensel bir sakatlık ile doğan çocuklar doğumdan hemen sonra yok edilmiştir (Yenibaş ve Şirin, 2007; Yılmaz, İşiten, Ertan ve Üner, 2003; Bornstein, 2008). Ortadoğu toplumlarında doğan kız çocukların diri diri gömüldükleri bilinen diğer bir istismar biçimidir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk çocuk istismarı olayı 1874 yılında bildirilmiştir. Üvey annesi ile birlikte yaşayan sekiz yaşındaki bir kız çocuğu tek başına bırakılıp sürekli dayak yediği, komşuları tarafından fark edilmiş ve yardım için birçok yere başvuruda bulunulmuştur. Sonunda Hayvanları Koruma Derneği'nden destek alınmış. Mahkemeden çocuğu koruma kararı aldırıp, bir bakım evine yollanması sağlanmıştır. Üvey anneye de bir yıl hapis cezası verilmiştir. Bundan sekiz ay sonra çocuklara yönelik ilk dernek, bu davanın avukatlığını yapan Elbridge Gerry tarafından kurulmuştur (Akt; Ballı, 2010).

Bu eski tarihe rağmen istismar olaylarına 1962'te Kempe'nin yayınladığı bir makale ile ilk kez dikkat çekilmiştir. 1962 yılında C. Henry Kempe tarafından ilk kez "Hırpalanmış Çocuk Sendromu" ismi kullanılmıştır (Yenibaş ve Şirin, 2007). Çocuk istismarı ile ilgili tıbbi anlamda ilk tanım 1860 yılında, Fransız Adli Tıp Profesörü Ambres Tardieu tarafından yapılmıştır. Caffey 1946 yılında "Caffey Sendromu" ile istismarı tanımlamaya çalışmıştır (Acehan ve Ark, 2013). 1974 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde "Hırpalanmış Çocukları Koruma ve Tedavi Etme" adlı bir yasa çıkarılmıştır (Yenibaş ve Şirin, 2007).

Çocuğa verilen önem arttıkça çocuğu korumak adına yapılan çalışmalar da arttmıştır. Önceleri tarım işçisi, ev işlerine yardımcı olacak biri, anne babanın bir eşyası olarak görülen çocuklar zamanla ekonominin gelişmesi sağlık koşullarının iyileşmesi ile değerlendi. Çocuk

hakları gündeme geldi ve çocuğa kötü muamele, istismar gibi kavramlar ortaya atılmaya başlandı (Bornstein, 2008).

Kötü muamele (child maltreatment) terimi çocuk istismarı ve ihmalinin de içine alan daha kapsayıcı bir tanımdır ve yukarıdaki açıklamaların tamamını içinde barındırmaktadır. Çocuğa zarar veren her türlü fiziksel ya da psikolojik davranış çocuğa kötü muamelenın kapsamına girmektedir. Fiziksel, psikolojik, cinsel istismar ve ihmal çocuğa kötü muamele başlığı altında incelenebilir (Cichetti ve Toth, 2005; Özgentürk, 2014; Pala, Ünalacak ve Ünoğlu,, 2010).

Çocuğa kötü muamelenin tanımını zorlaştıran bir başka nokta, kabul edilebilir ebeveyn disiplin uygulamaları ile çocuğa kötü muamele kapsamına giren davranışlara arasında sınırın net bir şekilde çizilememiş olmasıdır. Kültürlere göre değişkenlik gösteren ebeveyn disiplin davranışları çocuğa kötü muamelenin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple uluslararası kabul edilebilir ebeveyn disiplin davranışlarının belirlenmesi istismar ve ihmal gibi durumların tanımını yapmayı kolaylaştıracaktır (Bornstein, 2008; Cichetti ve Toth, 2005; WHO, 2002).

Anne babaların çocuklarını disipline ederken kullandıkları bedensel cezalandırma yöntemleri fiziksel istismar kapsamına dâhil olabilmektedir. Çocuğa bir şey öğretmek ya da gücü elinde tutmak niyetiyle yapılan davranışlar çocuklara kalıcı zararlar verebilmekte, çocukta yaralanmalara yol açabilmektedir (İşmen, 2004; Clement ve Chamberland, 2007; Gershoff, 2002; Akduman, 2010; Kutlu ve Ark., 2007).

Çocuk istismarını tanımlama konusunda bazı güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Çocuk istismarı konusunun farklı uzmanlık alanlarını içine alması, yapılacak tanımın çocuğun bakımından sorumlu olan kişinin davranışlarına mı yoksa çocuğun üzerindeki etkisine mi odaklanılarak oluşturulacağı, kişinin kasıtlı olarak eylemde bulunup bulunmaması, kültür, çocuk istismarı alt kategorilerinin tam olarak bilinememesi gibi durumlar çocuk istismarını tanımlamanın güçlüklerindendir (İşmen, 2004).

İstismarın tanımı zamana ve kültüre bağlı olarak değişiklik göstermektedir (İşmen, 2004; Bornstein, 2008). Örneğin 19. Yüzyılın başlarında İngiltere'de okullarda kemer ile vurarak cezalandırma, yönetmeliğe bağlı olarak uygulanan bir cezalandırma yöntemiyken bugün çocuklara uygulanan en ufak sert temas biçimi soruşturma ile sonuçlanmaktadır (Polat, 1997).

İstismarın tanımı kültürel değerlerden oldukça etkilenmektedir. Buna göre örnek olarak İşmen (2004)'ün "Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçek Geliştirme Çalışması" adlı makalede İstanbul'dan toplanan örneklemde istismar olarak değerlendirilmeyen maddelere göz atılabilir: "Çocuğa bir kez tokat atmak", "Çocuğun sevgi göstermek amacıyla ısırılması", "Çocuğun ellerine vurmak", "Erkek çocukların sünnet ettirilmesi". Özellikle son madde kültürden kültüre değişiklik gösteren önemli bir ayırt edicidir. Örnek vermek gerekirse Afrika'da uygulanan kadın sünneti ülkemizde istismar olarak rahatlıkla gösterilebilirken, ülkemizde uygulanan sünnet biçimini de Amerika istismar olarak adlandırabilir. Her ülkedeki inanç gelenek ve kültür yapıları farklılık gösterdiğinden çocuk istismarı ve ihmalinin uluslararası standart bir tanımını yapmak mümkün gözükmemektedir (Polat, 1997).

İstismar disiplinler arası bir konu olduğundan birçok farklı uzmanlık alanı tarafından farklı tanımlanmıştır. Örneğin hukukçular "kötü muamele", psikologlar "örselenme" ve doktorlar "hırpalanmış çocuk sendromu" terimlerini kullanmışlardır. Terminolojideki farklılıklar uzmanların duruma farklı açılardan bakmasına sebep olmuştur. Doktorlar için önemli olan vücuttaki lezyonların tedavisiyken psikologlar davranışa yansıyan problemlerin üzerine odaklanılması gerektiğini düşünürler. Buna karşın hukukçular ise kanunların belirttiği kalıplar içerisinde istismar ile ilgilenirler (Knutson, 1995; İşmen, 2004; Polat, 2017).

Çocuk istismarı ile ilgili yapılan tanımlardan bazıları şu şekildedir:

Anne baba ya da diğer kişilerin çocuklara karşı fiziksel ve duygusal anlamda olumsuz tüm davranışlarını içeren çok geniş bir kavramdır. Erişkinlerin henüz reşit olmamış yaştaki kişilere karşı doğrudan ve dolaylı olarak gerçekleştirdikleri her türlü kötü muamele şeklinde tanımlanmıştır (Yenibaş ve Şirin, 2007).

Dünya Sağlık örgütü 1985 yılında tüm tanımları toplayarak ortak bir tanım oluşturmuştur. Bu tanıma göre; çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini, psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilmiştir (Yenibaş ve Şirin, 2007).

Polat'a(1997) göre 0-18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan kaza-dışı ve önlenebilir bir davranışa maruz kalması çocuk istismarıdır. Bunun çocuğun fiziksel, psiko-sosyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun

kültürel değerleri dışında kalan ve uzman tarafından istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerekmektedir. En önemli kriteri de çocukta iz bırakan, onu etkileyen bir davranış olmasıdır (s. 32).

1910'da Türkiye'nin çocuk hakları sözleşmesini imzalamasının ardından tanımlara yaş sınırı getirilmiştir; buna göre Çocuk Hakları Sözleşmesinde 18 yaşına kadar tüm bireyler çocuk kabul edilmiştir (Polat, 1997).

Yapılan çocuk istismarı ve ihmali tanımları; çocuğa verilen zarar, çocuğa bakmakla yükümlük kişin davranışı ve toplumsal suçluluk ya da sorumluluk konularına odaklanmalıdır. Örneğin açlık, enfeksiyon hastalıkları ve doğumsal hastalıklar gibi istismarcının rol oynamadığı durumlar istismar olarak değerlendirilmez. Çocuğa zarar veren her şey çocuk istismarı olmayabilir (Polat, 1997).

2.1.2.1.2.1. İstismar Türleri

Literatür incelendiğinde çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili ilk çalışmaların fiziksel istismar ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu sıralamayı cinsel istismar en son olarak da duygusal istismar takip etmektedir (Akt; Akyıldız, 2018).

Fiziksel istismar, çocuğun sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve vücutta iz bırakan yaralanmaların olduğu istismar türüdür (Polat, 2017). Bir başka ifade ile fiziksel gücün çocuk üzerinde kasıtlı olarak kullanılması durumu olarak tanımlanabilir (Pala, Ünalacak ve Ünoğlu,, 2010).

Fiziksel istismar vakalarına çoğunlukla acil serviste raste gelinmektedir. Sebebi çocuğun durumun çok kötü olması ve bundan korkan ebeveynin çocuğu getirmeye mecbur kalmasıdır. Bu nedenle bu tür durumların saptanmasında doktorlara da sağlık çalışanlarına da önemli görevler düşmektedir (Polat, 1997).

Duygusal istismar bazı kaynaklarda "zihinsel zulmetme"(mental cruelty) ya da "duygusal kötü muamele" (emotional maltreatment) olarak da isimlendirilmektedir (Akt; Akyıldız, 2018). Aynı zamanda "duygusal istismar" ve "zihinsel istismar" olarak da isimlendirilen Psikolojik istismar, bir kişinin diğerini psikolojik olarak zararlı davranışa maruz bırakması, zorlaması anlamına gelmektedir. Bu tür istismar zorbalıkta olduğu gibi güç dengesizliğine dayanmaktadır

(Sing, 2013). Bir başka ifade ile bakımverenin çocuğa gelişimsel olarak uygun ve destekleyici ortamı sağlayamaması olarak tanımalanabilir (Norman ve Ark., 2012).

Duygusal istismara neden olan başlıca ebeveyn davranışları şu şekilde sıralanabilir: reddetme (rejection), tek başına bırakmak (ısolation), küçümseme (belittling) yıldırma (terrorizing), suça yöneltme (corruption), duygusal tepki vermeyi reddetme (denying emotional responsiveness), aşağılama (degrading), kendi çıkarına kullanma (exploiting), vaktinden önce yetişkin rolü verme (adultifying), korkutma (Frightenin), ayrımcılık (discriminating) (Pala, Ünalacak ve Ünoğlu, 2010; Polat, 2017).

Duygusal istismar diğerlerinden farklı olarak şiddetli belirtiler göstermediğinden gözden kaçabilen ve pek önemli sayılmayan bir istismar biçimidir. Fakat duygusal istismar çoğunlukla hem fiziksel istismara hem de cinsel istismara eşlik ettiğinden en sık gözlenen istismar türü olmaktadır (Polat, 1997).

İhmal; Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu sorumluluğu yerine getirmemesi, çocuğu duygusal ya da fiziksel olarak ihmal etmesidir. Çocuk ihmali kısaca şu şekilde tanımlanabilir: beslenme, giyim, tıbbi gereksinimler veya uygun yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermemek (Polat, 2017). Yaygın bir kanıya göre çocuk ihmali oldukça yaygın olmasına rağmen diğer kötü muamele türlerine oranla en az ilgiyi çeken, üzerinde araştırma yapılan durumdur. Bu olay litaratürde ihmalin ihmali (neglect of neglect) olarak isimlendirilmiştir (McSherry, 2007; Polonko, 2006). Anne babanın çocuk üzerinde ölüme, ciddi fiziksel ve duygusal zarara, cinsel istismar ya da sömürüye yol açan herhangi bir davranışı ya da davranış eksikliği ihmal olarak tanımlanmıştır (Fong ve Christian, 2012).

Münchausen by Proxy özel bir çocuk istismarı şeklidir. Munchausen's by proxy sendromu, ilk kez 1977'de Meadow tarafından tanımlanmıştır. Bu istismar türünde ebeveyn belli bir sebepten görmek durumunda kalırlar. Bu tür vakalarda çocuğu istismar eden genelde anneler olmaktadır (Polat, 2017).

Sarsılmış bebek sendromu (Shaken Baby Syndrom) bebeklerde hafif yaralanmadan ölümle sonuçlanan ciddi kafa yaralanmalarına kadar giden olumsuz sonuçlar doğuran ciddi bir çocuk istismarı şeklidir. Bir bebeği veya çocuğu, onu disipline etmek amacıyla sert bir biçimde sallamanın hayati sonuçları olabilmektedir. Bu sendrom İlk olarak Amerikalı bir radyolog olan

John Caffey tarafından 1974'te tanımlanmış ve sarsılmış bebek sendromu adını almıştır. O zamandan beri, sarsılmış bebek sendromu, çocuk istismarının en şiddetli türlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bu sendrom solunum değişikliklerine, beyinde kanamalara yol açarak ölüme sebebiyet verebilmektedir. Sarsılmış bebek sendromu yüzde 100 önlenebilir bir sendromdur. Sendromun başarılı bir şekilde yönetilmesi ve önlenmesi için çeşitli kurumlar arasında etkin işbirliği sağlanmalıdır (Deleş, 2016; Ludwimg ve Warman, 1984).

2.1.2.1.3. Çocuğa Kötü Muamelenin Sonuçları

Dünya sağlık örgütünün 1999 yılı araştırmalarına göre fiziksel şiddet kurbanı çocuklarda: güvensizlik, sosyal ve duygusal problemler, tepkisel davranışlar, suç işleme ve madde kullanımı davranışları görülebilmektedir (Who, 1999; Bulut, 2010). İstismara uğrayan çocukların zorba kişilik geliştirme ya da zorbalığa uğrama olasılıkları artmaktadır (Sarıbeyoğlu, 2007; Lereya, Samara ve Wolke, 2013). Aynı zamanda bu çocukların zihinsel gelişimi gerileyebilmektedir.(Hildyard ve Wolfe, 2002; Norman ve Ark, 2012).

İstismara maruz kalmış çocukların intihar riski 40 kat, alkol bağımlılığı riski 9 kat, uyuşturucu bağımlılığı riski 6 kat, 18 yaş altı cinsel ilişki riski 3 kat sigara bağımlılığı riski de 3 kat artmaktadır (Polat, 2017). Perry (1997)'ye göre hayatın erken döneminde kötü muameleye uğramanın olumusuz nörolojik etkileri bulunumaktadır. Bu çocukların kortikal ve limbik sistemleri (problem çözme ve empatiden sorumlu) az gelişmektedir. Buna karşın orta beyin, beyin sapı (saldırganlık, anksiyete, dürtü kontrolü, hiperaktivite, vs.) gibi iki bölge yüksek gelişim göstermektedir. Bu durum çocukların nörolojik problemler geliştirmesine, okulda düşük başarı göstermesine ve şiddet davranışlarına yatkın olmasına sebep olmaktadır (Mersky ve Reynolds, 2007).

Şiddet kurbanı çocuklar çevrelerine karşı şüphe ve kaygı duyarlar. Gelecek beklentileri ve umutları azalır. Bu çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik duygusu gelişir ve oto kontrol duygusu zayıflar. Şiddetin derecesine göre çocuklarda kaygı, uyku bozuklukları ve kabuslara da rastlanmaktadır. Bu tür olumsuz deneyimler yaşayan çocuklarda içe kapanık davranışlar gözlenebilmekte, düşük öz-saygıya sahip olma gibi sosyo-duygusal problemler yaşanabilmektedir (Bulut, 2010). Şiddet kurbanı çocuklarda duygu gelişimi sekteye uğrayarak anti sosyal kişilik bozukluğu gelişebilmekte, yaşanılan travmanın ardından travma sonrası stres bozukluğu yaşanabilmektedır (Gökçe ve Ark., 2013; WHO, 2002).

Demokratik disiplin tutumuyla yetişen çocukların olumlu kişilik özelliklerine sahip oldukları araştırmalarca ortaya konmuştur. Olumsuz disiplin yöntemlerine maruz kalan çocuk ve ergenlerin benlik saygısı ve atılganlıkları bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedir. Sert disiplin yöntemiyle yetişen çocukların kendilik algıları düşmekte ve daha çekingen olmaktadırlar. Otoriter ebeveynlere sahip çocukların sosyal uyum seviyesi daha düşük olmaktadır (Topaloğlu, 1989; Örgün Kuru, 2000; Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Olumsuz ebeveynlik uygulamalarının çocuklar üzerinde birçok olumsuz sonucu bulunmaktadır. Sert disiplin yöntemlerine maruz kalan çocuklar içsel çocuk depresyonu gibi içselleştirme problemleri yaşayabilmektedir (Dadds, 1995; Dallaire ve Ark., 2006). Bu çocukların yaşadığı dezavantajlardan biri de dil gelişiminin gerilemesi olmaktadır (Taylor, Donovan, Miles ve Leavitt, 2009).

2.1.2.2. Olumlu Disiplin Tutumları

Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri tutumlar çocukları çeşitli şekillerde etkilemektedir (Krevans ve Gibbs, 1996). Etkili disiplin yöntemleri; çocuğa olumlu kişilik özellikleri kazandırmada, kendini kontrol becerisi edindirmede, sorumluluk alma yetisini geliştirmede önemli rol oynar. Çocuğun özgüveni gelişir, anne babası ile ilişkisi olumlu bir hal alır, çocuğun gelişimi desteklenmiş olur (Bigin ve Kartal, 2009).

Çocuk yetiştirmede etkili disiplin yöntemlerinin üç temel özelliği bulunmaktadır:

1. Çocuk ile anne baba arasında destekleyici, olumlu ilişki.
2. Olumlu davranışların arttırlması için pozitif yöntemlerin kullanılması.
3. İstenmeyen davranışların azalltılması ya da ortadan kaldırılması için verilen desteğin ortamdan çekilmesi (Şimşek, Bingöller ve Ulukol, 2004).

Tablo 2-2: Ebeveyn Bildirimlerine Göre 6 Aylık Şiddet İçermeyen Disiplin Yöntemleri Oranları

Şidder İçermeyen Disiplin Yöntemleri	Oran (%)				
	Şili	Mısır	Hindistan(Kır)	Filipinler	Amerika
Davranışın neden yanlış olduğunu açıklamak	91	80	94	90	94

Ayrıcalıkları kaldırmak	60	27	43	3	77
Çocuğa durmasını söylemek	88	69	-	91	-
Çocuğun eline uğraşacağı bir şey vermek	71	43	27	66	75
Çocuğu bir yerde tutmaya çalışmak	37	50	5	58	75

Yukarıdaki şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin yaygınlıklarının verildiği tablo incelendiğinde "davranışının neden yanlış olduğunu açıklama" verilen ülkeler arasında en yaygın kullanılan yöntem olmaktadır. "çocuğa durmasını söylemek" ikinci tercıh edilen disiplin yöntemi olmaktadır (WHO, 2002).

Yapılan çalışmalara göre ebeveynlik becerileri öğretmeyi hedefleyen eğitim programları ebeveynlerin bedensel cezalandırma yöntemleri kullanmalarını önleyebilmektedir. Bu eğitim programları sonucunda çocuğa kötü muamele ve çocuk ihmali belli bir oranda önlenebilmektedir (Adalı, 2007; Akgiray, 2007; Beyazıt, 2017; Bigelow ve Lutzker, 2000; Chen ve Chan, 2016). Bu eğitim programları; aileye sosyal destek sağlamakta, çocuk gelişimi ve olumlu ebeveynlik stratejileri ile ilgili ebeveynleri bilgilendirmekte ve ebeveyn-çocuk ilişkisininin kalitesinin arttırmak amacıyla olumlu disiplin stratejileri egzersizlerine (training) imkan sağlamaktadırlar (Temcheff, Letarteb, Boutina ve Marcil, 2018).

Çocuğa kötü muameleyi önleyen bu programlardan bazıları şunlardır: The İncredible Years, Parent-Child interaction therapy, Triple P, Homebuilders, Multisystemic Therapy for Child Abuse and Neglect (MST-CAN) (Temchef ve Ark., 2018).

2.1.3. Ebeveyn Tutumları ve Disiplin

Ebeveyn tutumları anna babaların çocuklarını disipline etme şekillerini çeşitli yönlerden etkilemektedir. Anne baba çocuk arasında etkileşim Baumrind'in sınıflandırması temelinde incelenmektedir. Buna göre anne baba tutumları dört farklı aşamada incelenebilir. Bunlar:

1. Anne baba kontrolü: çocukların kurallara ne sıklıkla uydukları,

2. Ebeveyn çocuk iletişimde açıklık: alıacak olan kararlarda çocukların isteklerinin ne oranda dikkate alındığı,
3. Olgunluk beklentisi: anne babanın çocuklarının başarılı olabilmesi için ne sıklıkla teşvik ettiği,
4. Destek ve bakım: anne babanın çocuğa yakın ve sıcak davranma durumları olmaktadır (Akt; Tazeoğlu, 2011).

Diana Baumrind (1966) ebeveyn çocuk yetiştirme tutumlarının aşırı kontrol ya da gevşek bir şekilde olmaması gerektiğini, bunun yerine kuralların açık ve net belirlendiği uygulamaların etkili olacağını belirtmiştir.

Ebeveynlerin tutumları çocukların vicdan gelişimlerini ve kişiliklerini etkileyebilmektedir. Yanlış ebeveyn tutumları çocuklarda davranış sorunları ortaya çıkarabilmektedir. Sağlıklı bir ailede çocuğun ihtiyaçları karşılanır, çocuğa ilgi ve sevgi gösterilir, çocuğa kurallar net bir şekilde açıklanır ve kuralların uygulanmasında tutarlı davranılır. Çocuğun görüşleri alınır, çocuğa değerli olduğu hissettirilir. Bunlar her çocuğun temel ihtiyaçlarıdır (Akt; Tazeoğlu, 2011).

Ebeveyn çocuk etkileşiminde belirleyici olan ebeveyn tutumlarından bazıları aşağıda özetlenmiştir.

1. Aşırı koruyucu tutum: Ebeveynin çocuğuna zarar gelecek kaygısıyla çocuğa aşırı koruyucu tavırlar sergilemesini ifade eder. Çocuğun özerkleşmesine imkan tanımayan bu tutum dolayısıyla çocukta bağımlı bir kişilik gelişir. İçine kapanık çekingen bir çocuk yetişir. Ebeveynin her işi çocuk adına gerçekleştirdiklerinden ötürü, çocuk tek başına bir iş yapamaz hale gelir. Özgüveni düşer tek başına bir karar veremez hale gelir (Karabulut Demir, 2007; Akt; Tazeoğlu, 2011).
2. Aşırı hoşgörülü tutum: Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarına sınırsız ögürlük tanır, çocuklarının her isteğini yerine getirir ve onları şımartırlar. Bu tip ebeveynlere sahip çocuklar hiç sorumluluk almadıkları ve birçok şeye dahip olduklarından bencil bir kişilik sergilerler. Sosyal açıdan uyumsuz bir çocuk olurlar (Tazeoğlu, 2011).
3. Otoriter tutum: Düşük düzeyde sıcaklık, yakınlık ve yüksek derecede konrol içeren bu tutuma sahip ebeveynler tarafından kurallar belirlenir ve çocuklardan bu kurallara sorgulamaksızın uymaları beklenir. Çocuklara ya da ergenlere fikirleri sorulmaz, kurallara uyulmadığında ebeveynler tarafından sert bir biçimde cezalandırılırlar. Çocuklar baskı

altında kurallara uyarak hareket ederler fakat bu kurallar, içselleştirilemediğinden kalıcı bir davranış değişikliği sağlanamaz. Bu tür ortamda yetişen çocuklar ya sessiz, öz güveni düşük, her tür otoriteye boyun eğen kişiler olur ya da otoriteye sürekli isyan eden bireylere dönüşür. Sürekli baskı alında tutulduklarından isteklerini ve duygularını ifade edemez hale gelirler (Karabulut Demir; 2007; Tazeoğlu, 2011; Sargın, 2012).

4. Demokratik tutum: Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarına kuralları açık ve net bir şekilde aktarırlar. Çocuk kendisinden ne beklendiğinin farkındadır ve davranışlarının sorumluluğunu alır. Anne ve çocuk arasında sağlıklı bir iletişim vardır. Çocukların fikirleri alınır. Ebeveynler çocuklarının gelişimlerine uygun kurallar koyarak çocuklarının gelişini destekler. Bu tür ailelerde duygu ve düşünceler açık bir şekilde ifade edilir, sert cezalandırma yöntemleri kullanılmaz. Çocuk hata yaptığında ebeveyn çocuğun hatasını açıklama yaparak düzeltir. Ebeveynler çocuklarına kendi davranışları ile örnek olurlar (Tazeoğlu, 2011).
5. Dengesiz kararsız tutum: Bu tutumda ebeveynler kuralları uygulamada tutarsız davranırlar. Çocuk bir davranışı sergilediğinde bazen buna tepki gösterirken bazen sessiz kalırlar. Bu durumda çocuk kedisinden bekleneni tam olarak kavrayamaz ve kafası karışır. Kuralların uygulanması ebeveynin ruh haline göre değişkenlik gösterir. Bu sebeple çocukta belirsizlikten kaynaklanan korku gelişir. Çocukta tutarsız bir kimlik ortaya çıkabilir, sürekli terk edileceklerinden korkup bağlanma sorunu yaşayabilir (Tazeoğlu, 2011).
6. Reddedici Tutum: Ebeveyn çocuğun fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaz, görmezden gelir. Çocuğuna karşı düşmanca bir tutum benimser. Aile çocuğun olumlu özelliklerini gözardı ederek olumsuz yönlerine odaklanır ve eleştirir. Çocuk sürekli olarak ihmal edilir ve cezaya maruz kalır. Psikolojik ihtiyaçlar karşılanamayan bu çocuklar zamanla kendisine yöneltilen eleştirilerileri kabullenir ve ona göre davranırlar (Akt; Çetintaş; 2015).

Bu ebeveyn tutumlarından çocuğa yararı bakımından yalnızca demokratik tutum önerilmektedir (Tazeoğlu, 2011; Çetintaş, 2015).

2.1.4. Ebeveyn Tutumları İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Ebeveynlik uygulamaları kültürel faktörlerden etkilenmektedir. Kişinin içinde bulunduğu toplum ebeveynin çocuğu ile olan ilişkinin niteliğini belirleyebilmektedir. Yapılan bir çalışmada

ebeveynlerin kendilerine uygulanan disiplin yöntemini benimsedikleri ve bu yöntemi kendi çocuklarına da uygulamaya eğilimli oldukları görülmüştür (Bilgin ve Kartal, 2009).

Birçok çalışmanın gösterdiği gibi sosyal desteğin Ebeveyn Disiplin Tutumları üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır (Belsky ve Vondra, 1989). Belsky 1984 yılında yayımladığı çalışmasında stres ve sosyal desteğin ebeveynlik uygulamalarında elzem olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sosyal desteğin iki farklı türü bulunduğunu ifade etmiştir. Bunlar genel sosyal destek ve ebeveynlik desteği olmaktadır. Genel sosyal destek; bir aile üyesini ya da bir arkadaşın, bir diğerinin dertlerini dinlemek için zaman ayırmasını ifade etmektedir. Ebeveyn desteği ise; bir aile üyesinin ya da arkadaşın olumlu ebeveynlik ile ilgili tavsiye sunması anlamına gelmektedir. Genel sosyal destek ebeveynlik uygulamalarını dolaylı bir şekilde etkilerken, ebeveynlik desteği ebeveynlik uygulamalarını doğrudan etkilemektedir. Ebeveyn desteği, anne babanın psikolojik iyi oluşunu sağlayarak ebeveynlik uygulamalarını etkilemektedir (Akt; Bonds ve Ark., 2002).

Stresli aile ortamı çocuğun sağlıklı gelişimi açısından birçok risk barındırmaktadır. Anne babanın stresli oluşu ebeveyn çocuk ilişkisinin kalitesini düşürmektedir. Stres algılayan ebeveynler daha çok fiziksel disiplin yöntemlerine başvurmakta, çocuğa kötü muamelede bulunmaya daha yatkın olmaktadırlar (Deater-Deckard, 1998). Stres seviyesi yüksek ebeveynler çocuklarının davranışlarını daha rahatsız edici algılayabilmekte ve olumsuz tepki verme olasılıkları artmaktadır. Bu sebeple de ebeveyn çocuk arasında olumsuz bir ilişki oluşmaktadır (Kwok ve Wong, 2000; Smith, 2017). Bu ebeveynler çocuklarına gerekli ilgi ve sevgiyi gösteremeyebilmekte ve çok gevşek ya da sert disiplin tutumlarını tutarsız bir biçimde uygulayabilmektedirler. Aynı zamanda çocuklarına karşı gelişimsel olarak uygun olmayan beklentilere sahip olabilmektedirler (Akt; Anthony ve Ark., 2005). Hem ebeveynlerin hem de çocuklarının psikolojik sağlığı bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir (Kwok ve Wonk, 2000; Hisli Şahin, Güler ve Basım, 2009; Cousino, MA ve Hazen, 2013).

Coleman ve Karraker'in 1998 yılında yayımladıkları nitel çalışmaya göre yüksek ebeveyn yetkinliğinin olumlu ebeveyn davranışları ile ilişkili olmaktadır. Anne babaların ebeveynlik rolüne dair yeterlilik algıları çocukları ile olan ilişkilerini pozitif yönde etkilemektedir. Öz-yeterliği yüksek ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimleri daha sıcak ve sağlıklı olmaktadır. Yüksek öz-yetkinlik pozitif ebeveynlik becerilerini de beraberinde getirmektedir Büyüktaşapu'nun 2012

yılında yayımladığı "Annelerin öz-yeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi" isimli çalışmada benzer bulgulara ulaşılmıştır.

2.1.4.1. Türkiye'de yapılan çalışmalar

Bu bölümde Ebeveyn Disiplin Tutumları ile ilgili yapılan literatür taramasında Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalara yer verilmiştir.

Tahiroğlu, Bahalı, Avcı, Seydaoğlu ve Uzel'in (2009) 4-12 yaş arasında çocuğu olan 442 anne baba ile yapmış oldukları çalışmaya göre erken yaşta çocuk sahibi olan anneler fiziksel disiplin yöntemlerine daha sıklıkla başvurmaktadır. Aynı çalışmada ev hanımlarının çalışan annelere kıyasla çocuklarına daha fazla fiziksel ceza, "dayak" uyguladıkları da görülmüştür.

Pala, Ünalacak ve Ünoğlu'nun 2010 yılında yayımlanan nitel araştırmasına göre genç yaşta çocuk sahibi olma çocuğa kötü muamele risk faktörlerinden biri olmaktadır. Aynı araştırmada eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin diğer ebeveynlere kıyasla daha saldırgan ya da daha olumsuz disiplin tutumları sergiledikleri belirlenmiştir.

Cevheri'nin 2018 yılında yayımladığı 0-18 yaş arası çocuğu olan 30 çalışan ve 30 çalışmayan olmak üzere toplam 60 anne il yürüttüğü bir çalışmaya göre annelerin yaşı ilerledikçe daha demokratik tutumlar benimsemekte ve olumsuz disiplin yöntemlerinden uzaklaşmaktadırlar. Eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin diğer ebeveynlere kıyasla daha saldırgan ya da daha olumsuz disiplin tutumları benimektedirler. Gene aynı çalışmada çalışan annelerin çalışmayan annelerden disiplin tutumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Ayrıca bu çalışmaya göre çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklarına yönelik olumsuz disiplin davranışları da artış göstermektedir.

Akyıldız'ın ortaokul ebeveynleriyle yaptığı (2018) çalışmaya göre çocuk sayısı az olan anneler, daha fazla çocuğa sahip olan annelere kıyasla Düşmanca Tutumdan daha az puan almaktadır. Aynı şekilde eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin diğer ebeveynlere kıyasla daha saldırgan ya da daha olumsuz disiplin uygulamaları takip ettikleri de görülmüştür. Ortaokul düzeyindeki ebeveynlerin anneleri ile yürütülen çalışmanın sonuçlarına göre çocuğun yaşı artıkça ebeveynlerin sert disiplin yöntemleri uygulama olasılıkları azalmaktadır.

Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San'ın yayımladıkları "*Türkiye'nin 16 İlinde 4-12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna ilişkin Problem Durumlarının*

İncelenmesi." adlı çalışmasında ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça daha olumlu diisplin yöntemleri benimsedikleri ve uyguladıkları saptanmıştır. Çalışan anneler çalışmayan annelere kıyasla daha koruyucu bir tutum benimsemektedir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre çocuğun yaşı artıkça ebeveynlerin sert disiplin yöntemleri uygulama olasılıklarının azaldığını ortaya koymuşlardır

Güneysu'nun yayımladığı ilkokul ebeveynleri ile yaptığı çalışmaya göre çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklarına yönelik olumsuz disiplin davranışları da artış göstermektedir. Çalışan anneler çalışmayan annelere kıyasla daha koruyucu bir tutum benimsemektedir. Başka bir çalışmaya göre ev hanımları çalışan annelere kıyasla çocuklarına daha fazla fiziksel ceza,"dayak" uygulamaktadırlar.

2.2. ÖZ-YETERLİK

Bandura'nın önemli katkılar bulunarak geliştirdiği sosyal öğrenme kuramı, Rotter tarafındn 1950'lerin ortalarında ortaya atılmıştır. Rotter'e göre insanlar belli bir amaç doğrultusunda davranışlarda bulunur, yapılan davranışların sonucu doğrutusunda başkalarını taklit ederek onlar gibi davranır (Hogben ve Byrne, 1998). Sosyal öğrenme kuramı ile özdeşleşen Bandura, kurama bilişsel ögeler ekleyerek kuramını davranışçı kuramdan uzaklaştırmıştır. Bandura'ya göre insanlar hayvanlar gibi pasif, mekanik varlıklar değillerdir. Kişiler davranışlarını zihinsel süreçleri aracılığı ile belirleyebilir ve kontrol edebilirler (Bandura, 1989).

Bandura'nın kuramındaki en önemli kavramlardan biri öz-yeterlik olmaktadır (Bandura, 1990). Öz-yeterlik kavramı ilk kez 1977 yılında Bandura tarafından yayınlanan bir makalede ortaya atılmıştır. Bu makalede kişisel öz-yeterliğin dört temel bilgi kaynağından türetildiği söylenmiştir. Bunlar: performans başarıları, başkalarının (vekâlet) deneyimleri, sözel ikna ve fizyolojik durumlardır. Bu kurama göre bilişsel mekanizmalar davranışların edinilmesinde ve sürdürülesinde önemli bir rol oynamaktadır. Başkalarının bir davranışı gerçekleştirip sonuçlarından nasıl etkilendiğini gözlemlemek ve zihinde bunlar ile ilgili modeller oluşturmak kuramının temelini oluşturmaktadır. Kişi bu şekilde kendi başarılarından ya da başkalarının deneyimlerinden hareketle öz-yeterlik geliştirmektedir (Bandura, 1997).

Bandura'ya göre davranışların sonucundan elde edilen ödüller öz-yeterliğin artmasında önemli bir belirleyici olmaktadır. Üstelik bu ödül, kişinin bizzat kendisi tarafından değil de bir

gözlemci tarafından elde edilse dahi kişinin öz-yeterliği artmaya devam etmektedir. Kişi bir konuda yetenekli olduğunu hissediyorsa bu konuda başarılı olma ihtimali, yetenekli olup olmadığından bağımsız olarak, yüksek olmaktadır. Bir başka deyişle bir insan bir konuda yetenekli ise ama yetenekli olduğuna dair inancı, yani öz-yeterliği düşük ise o konuda yeterli başarıyı gösteremeyebilir (Bandura, 1990). Weinberg, Gould ve Jackson (1980) yaptıkları deneysel çalışmada algılanan öz-yeterliğin yapılan davranışın sonucunu önemli bir ölçüde etkilediğini saptamıştır.

Bandura (1982) yetkinliğin tanımını şu şekilde yapmıştır; bireylerin bilişsel, sosyal ve davranışsal becerilerini organize ederek çeşitli amaçlara ulaşmada yetenekleri ölçüsünde çeşitli davranış şekillerini sergilemeye kaynaklık eden inanç. Yetkinlik inancı insanların geçmiş tecrübelerinden öğrendikleri ve gerçekleştirmek istedikleri hedeflere yönelik sahip oldukları becerileri ile ilgili bir kavramadır (Akt; Demir ve Gündüz, 2014).

Başka bir ifade ile öz-yeterlik; kişinin bir işi başarmak için gerekli görevleri yerine getireceğine dair inancı ve algısı olarak tanımlanabilir. Bu algı kişinin yeterliğine yönelik bir inançtır. Bir performansı başarı ile gerçekleştirmek için gereksinim duyulan bir özelliktir (Akt; Cavkaytar ve Ark., 2014).

Literatüre bakıldığında Bandura'nın "self efficacy" kavramı Türkçe alanyazına farklı isimlerle aktarılmıştır. Kuzgun (2000), Özyürek (1995) ve Bilgin (1996), tarafından yetkinlik beklentisi; Gürşimşek (1998) ve Işık (2001) tarafından öz-yeterlik, Açıkgöz, (2006) tarafından öz yetkinlik ve son olarak Demir (2014) tarafından yetkinlik şeklinde tanımlanmıştır (Akt; Duman Kula, 2018). Bu çalışmada Yetkinlik ve Öz-yeterlik kavramları birbirleri yerine kullanılacaktır.

2.2.1. Ebeveyn Yetkinliği

Yetkinlik kişinin bir konuda ne kadar başarılı olduğunu, ne kadar iyi performans gösterebileceğini tanımlarken yetkinlik inancı bireyin bir davranışı gerçekleştirme başarısına ilişkin algısını ifade etmektedir. Yani yetkinlik inancı kişinin bir konudaki kapasitesine ilişkin algısıdır (Akt; Aydın, 2019).

Öz-yeterlik kavramı ile ilgili çalışan bazı araştırmacılar yetkinliği, genel ve özel şeklinde iki kısıma ayırmanın daha işlevsel olacağını düşünmüşlerdir. Genel öz-yeterlik, birçok işte başarılı olacağına, her ne görev olursa olsun başaracağına dair inancı ifade etmektedir. Öz yeterliğin özel

kısmında ise belli bir alana ilişkin yeterlilik inancından bahsedilmektedir. Bu bakımdan ebeveyn yetkinliği, öz yeterliğin özel bir şeklini oluşturmaktadır. Yani anne veya babanın ebeveynlik becerilerine ilişkin algıları, çocuklarına ne kadar iyi annelik ya da babalık yaptıklarına dair inançları ebeveyn yetkinliğini tanımlamaktadır (Gardner ve Pierce, 1998).

Ebeveynlik yetkinliği, anne babaların ebeveynlik rollerini yetkin ve etkili bir şekilde gerçekleştirme beklentilerinin derecesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda anne yeterliği, annenin bir davranışı gerçekleştirme ile ilgili yetkinlik inancı ile ilişkili olmaktadır (Teti ve Gelfand, 1991).

Osofsky ve Thompson'a (2005) göre ebeveyn yetkinliği; çocukların yaşamlarını daha iyi ve faydalı bir hale getirebilmek amacıyla anne babaların ebeveynlik rollerini yerinde ve zamanında etkili bir şekilde uygulayabilmelerini kapsamaktadır (Akt; Aydın, 2019).

Ebeveyn yetkinliği Coleman ve Karrekar (1998)'a göre; anne babanın çocukların davranışları üzerinde olumlu etki bırakabilmeye dair algıları şeklinde tanımlanmıştır. Yetkinlik inancı, ebeveynlik davranışlarında önemli bir unsurdur (Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens, 2005). Annenin kendini ebeveynlik becerileri açısından yeterli hissetmesi çocuğa yönelik davranışlarında da olumlu ya da olumsuz bir biçimde yansıyabilmektedir.

Anne-babaların çocuklarını büyütme kapasitelerine ilişkin inançları, davranışlarını ve çocuklarına ilişkin algılarını etkileyebilmektedir (Sansom, 2010). Bu sebeple yetkinlik inançları, ebeveynlik uygulamalarının önemli temellerinden biridir (Bandura, 1997).

Yapılan çalışmalara göre ebeveyn öz-yeterlik inançları ebeveynlik uygulamaları için doğrudan belirleyici bir faktör olmaktadır (Coleman ve Karraker, 1998; Salonen ve Ark, 2009; Jones ve Prinz, 2005; Leerkes ve Crockenberg, 2002; Teti ve Gelfand, 1991). Ebeveynlerin yetkinlik düzeylerini, anne babalık becerileri belirleyebilmektedir (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Yüksek ebeveyn öz yeterliğine sahip anne babalar, etkili ebeveynlik becerileri edinmede ve uygulamada oldukça başarılı olmaktadırlar. Aynı şekilde düşük ebeveyn öz yeterliğine sahip olmak da anne babaları çocukları ile ilgili zor durumlarla başa çıkmada yetersiz kılmaktadır. Çocuğun özel bir durumu olması (otizm, hiperaktivite, vb.) ya da ailenin çevresi ebeveyn öz yeterliğini pozitif ya da negatif yönde etkileyebilmektedir (Jones ve Prinz, 2005).

Ebeveyn yetkinliğinin yüksek düzeyde olması, anne babaların çocuklarıyla olan etkileşimine olumlu katkı yapabilmekte iken; düşük ebeveyn yetkinliği anne babaların görevlerini yerine getirmelerine engel olarak çocuklarıyla olan etkileşimini olumsuz etkileyebilmektedir (de Montigny ve Lacharite, 2005). Giallo, Kienhuis, Treyvaud ve Matthews (2008), çocuklarının akademik başarılarını yönetme ve destek olma konusunda gerekli yetkinlik algısına sahip olan ebeveynlerin, çocuklarının eğitim yaşantılarına daha etkili destek olduklarını belirtmişlerdir.

Coleman ve Karraker (1998) ebeveyn öz yeterliğinin gelişimi dört faktöre bağlı olarak açıklamışlardır. Bunlar:

1. Bireylerin çocukluk döneminde anne babaları ile etkileşimleri sonucu ebeveynliğe ilişkin oluşturdukları şemalar.
2. Kişinin bulunduğu toplumun ve kültürün kendine özgü geliştirdiği ebeveynlik becerilerine, çocuk bakımına ilişkin algıları
3. Kişinin kendi çocuğuyla yaşadığı deneyimler ya da diğer ebeveynlerin çocukları ile ilişkisine dair edindiği gözlemler.
4. Kişinin anne-babalık rolleri ile ilgili bilişsel ve davranışsal hazırbulunulmuşluğu.

De Montigny ve Lacharite (2005), Bandura'nın genel öz-yeterlik tanımından hareketle ebeveyn öz-yeterlik gelişimini şu şekilde özetlemiştir:

1. Performas Başarıları: Kişinin anne olmadan önceki çocuk ilişkilerine dair edindiği deneyimler
2. Diğerlerinin Deneyimleri: Bireyin model aldığı, gözlemlediği kişilerin çocuk bakımı ile ilgili deneyimleri
3. Sözel ikna: Kişilerin çevreden aldıkları başarılı bir ebeveyn olacaklarına dair sözel tepkiler ve ikna çabaları.
4. Fizyolojik durum: Bireyin ebeveyn olma ile ilgili fizyolojik ruh durumu, kişinin kendisini psikolojik olarak iyi hissetmesi.

2.2.2. Ebeveyn Yetkinliği ile ilgili Çalışmalar

Ekonomik yoksunluklar nedeniyle temel bakım ihtiyaçları karşılanamaması Ebeveyn Yetkinlik Düzeyini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Zahn-Waxler, Duggal ve Gruber, 2002). Bu durum Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile ekonomik ihmal arasında negatif yönde bir ilişki olabileceğini düşündürmektedir.

Coleman ve Karraker (1998) yaptıkları araştırmada çocuk gelişimi, eğitimi ve bakımı ile ilgili konularda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmanın ebeveyn öz-yeterliğini dolayısıyla ebeveyn yetkinliğini ve çocuk disiplin tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Ebeveyn yetkinlik inançları ile depresyon, sosyal destek ve sosyoekonomik düzey ile doğrudan ilişkili olmaktadır

Ebeveyn öz yeterliği ile ilgili döngüsel bir ilişki de söz konusudur. Örneğin; yüksek öz yeterliğine sahip bir ebeveyn çocuğuna iyi bir ebeveynlik yapabilir, bunun sonucunda çocukta olumlu davranış değişikliği yaşanır ve ebeveynin öz yeterliğinde artış yaşanır (Jones ve Prinz, 2005; Ardelt ve Eccles, 2001; Teti ve Gelfand, 1991).

Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens (2005)'e göre algılanan ebeveyn yetkinliği; ebveynlerin kendi anne babaları ile ilişkileri, çevreden gördüleri sosyal destek ve eğitim düzeyiyle ilişkili olmaktadır.

Leerkes ve Crockenberg (2002) yaptıkları araştırmada anne öz yeterliği ve stresinin (distress) birbirlerini karşılıklı olarak etkilediklerini bulmuşlardır. Ebeveynlerin kendi anne babaları ile ilişkileri de öz-yeterlik algılarını etkilemektedir.

Ebeveyn yetkinliği düşük anne babalar, çocukları ile bir problem yaşadıklarında cezalandırma yöntemlerini sıklıkla kullanmaktadır. Bu sebeple çocukları ile ilişkileri zayıflamaktadır (Coleman ve Karraker, 1998). Üstelik bu ebeveynler çocuklarına yönelik baskıcı bir tutum da sergilemektedirler (Bor ve Sanders, 2004).

2.3. STRES

Alanyazına bakıldığında stres kavramının ilk defa 17. Yüzyılda Robert Hooke tarafından kullanıldığı görülmektedir. Yaklaşık yüz yıl kadar sonra Fizikçi Thomas Young tarafından da tanımı yapılmıştır (Lazarus, 1993). Young'a göre stres; maddenin içinde var olan güç ya da dirençtir. Madde kendi üzerinde uygulanan herhangi bir kuvvete kendi gücü oranında tepki verir. Maddeye uygulanan dış kuvvet maddenin içindeki güçten daha fazla ise madde bu güce karşılık veremeyebilir, gücü dengeleyemebilir ve değişime uğrar. Aşırı basınç uygulandığında balonun patlaması buna örnek olarak verilebilir (Akt; Karageyik, 2019).

Stres sözcüğünün kökeni, Latince'de "Estrictia" Fransızca'da da "Estrece" kelimesinden gelmektedir. Stres, zorlama ve baskı anlamına gelmektedir. Aynı zamanda "bütünlüğünü korumak"

ve “önceki durumuna dönmek için harcanan çaba”yı da ifade etmektedir (Akt; Ömeroğlu, 2015; Baltaş ve Baltaş, 2008).

İçsel ve dışsal dengeyi korumak ve sürdürmek için kişilerin verdiği psikolojik ve fizyolojik tepkiler bütünü olarak da tanımlabilen stres, ilk olarak fizikte kullanılmış daha sonra da disiplinlerarası bir hal almıştır (Akt; Karageyik, 2019). Psikoloji ve Sosyolojideki kullanımı ile stres; kişinin sosyal, biyolojik ve psikolojik sistemine karşı dışarıdan gelen yük ve talepler olarak ifade edilmektedir (Lazarus, 1993). Günlik kullanımda sıkıntı, üzüntü, problem, zorlanma, endişe, gerginlik, dert ve kaygı kelimeleriyle ifade edilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2008).

Lazarus ve Folkman stresi; birey ve çevresi arasında oluşan, bireyin kaynaklarını zorloyan veya aşan kişinin iyilik durumunun tehlikeye girdiği bir ilişki şeklinde tanımlanmıştır (Akt; Akt Şahin ve Ark., 2009). Stresin oluşumunda dört faktörden bahsedilmektedir.

1. Stresin başlamasına sebep olan içsel ya da dışşsal bir faktör: kişinin çevreyle etkileşimi, vb.
2. Bu faktörün kişinin bütünlüğü için tehlikeli olup olduğuna dair bilişsel değerlendirme.
3. Zihinsel ya da bedensel başa çıkma kanaklarının stresi ne derece yönetebildiği.
4. Kişinin karmaşık zihinsel ve bedensel stres tepkileri(Lazarus, 1993).

Birinci ve ikinci dünya davaşlarının ardından strese yönelik ilgi arttı ve bu alanda çalışmalar yapılmaya başlandı. 1950’lerde yapılan çalışmalar göstermiştir ki bazı kişiler büyük sorunlar için stres tepkileri verirken bazıları küçük sorunlarda da benzer tepkiler verebilmektedir. Aynı şekilde bazı insanlar stres tepkileri altında düşük performans sergilerken diğer insanlar yüksek performans sergileyebilmekte, ya da durumdan hiç etkilenmeyebilmektedir. Bu durum stresi algılamda ve tepki vermede bireysel farklılıkların önemini ortaya koymaktadır (Lazarus ve Eriksen, 1952). Örneğin dökme demir, sert ve kırılgandır. Bu sebeple bir kuvvet karşısında kolayca kırılabilir, şekil değiştirebilir ama dövme demir yumuşak ve esnektir. Bir kuvvet karşısında kırılmadan kolayca bükülebilir. Kişilerin esnekliği de psikolojik sıkıntı ve strese direnmede belirleyici olmaktadır. Psikolojik esnekliğe sahip kişiler stresle başa çıkmada daha başarılı olabilmektedirler (Lazarus, 1993).

Stresi algılamada bilişsel değerlendirmenin rolü dikkat çekmektedir. Bireyin bir olayı stres verici olarak değerlendirmesi o kişinin zihinsel sürecinin bir sonucudur. Algılanan uyarıcının birey

tarafından tehlikeli olduğu varsayıldığı anda stres tepkileri verilmeye başlanır (Lazarus, 1993; Uçar, 2004).

Lazarus'a göre üç tip stres bulunmaktadır. Bunlar:

1. Zarar (harm): Kişiye hali hazırda verilmiş olan psikolojik zarar.
2. Tehtid (threat): Henüz gerçekleşmemiş fakat gerçekleşmek üzere olan tahmini psikolojik zarar.
3. Meydan okuma (challenge): Etkili başaçıkma kaynakları kullanılarak üstesinden gelinibileceğine inanılan zorlu talepler (Lazarus, 1966; Lazarus, 1993).

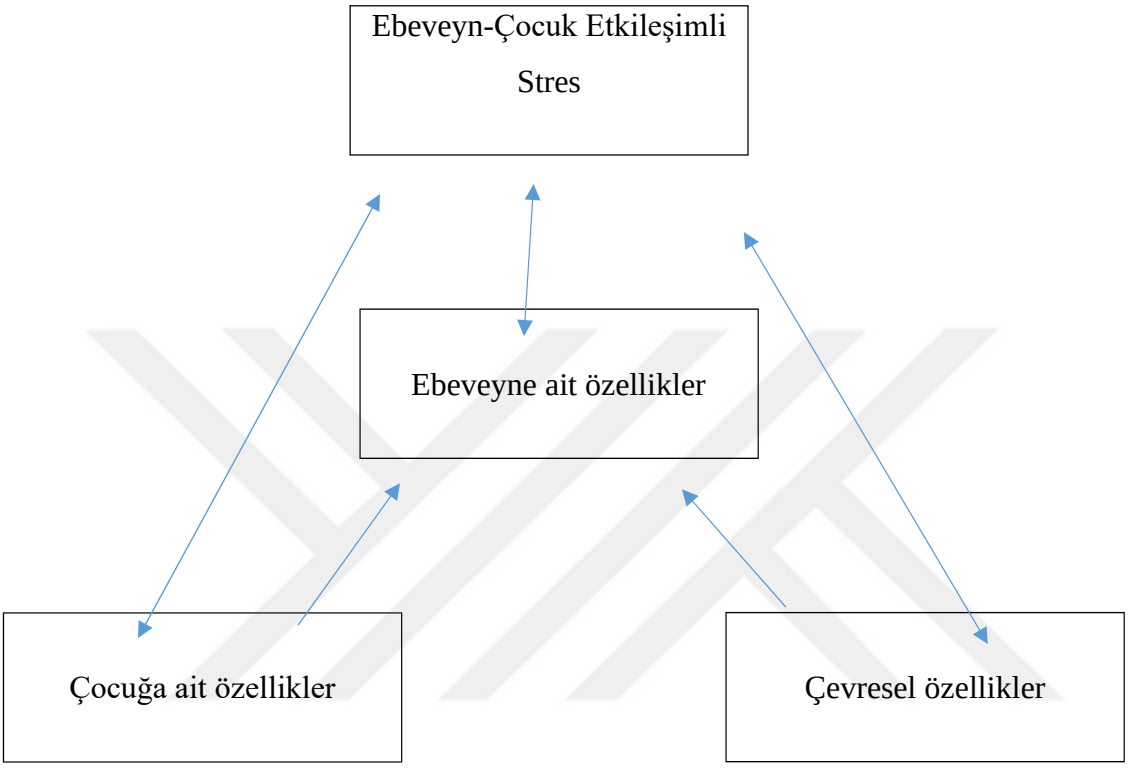
2.3.1. Ebeveyn Stresi

Ebeveyn olmak her anne baba için belli bir ölçüde stres içermektedir. Bazı ebeveynler diğerlerine oranla daha yüksek seviyede stres yaşamaktadırlar. Özellikle çocuğunda bir gelişim geriliği, otizm ya da davranış bozukluğu olan çocuklar daha yüksek oranda stres algılayabilmektedir (Hayes ve Watson, 2012; Theule, Wiener ve Tannock, 2010).

Araştırmacılara göre ebeveyn stresi, "ebeveyn olma durumuna, ebeveynlik sorumluluklarına karşı negatif bir psikolojide olmak" şeklinde tanımlanabilir (Bornstein, 2002). Kişi ebeveynlik rollerini yerine getirirken, çocuk oldukça sakin biri olsa dahi, çabuk yorulur, sıkılır ve bunalır (Akt; Barosso ve Ark., 2017).

Mash ve Johnston (1990) yayınladığı makalede ebeveyn-çocuk etkileşimli stres modelini ortaya koymuşlardır. Stresin formüle edilmeye çalışıldığı Bu kuramda üç kavram öne çıkmaktadır. Bunlar "çocuğa ait özellikler" (child characteristics), "ebeveyne ait özellikler" 'parent characteristics' ve "çevresel özellikler" 'environmental characteristics' olmaktadır. Şekil 3'te bu kuram görselleştirilmiştir. Çocuğa ait özellikler ile ifade edilmek istenen; çocuğun mizacı, fiziksel ve bilişsel nitelikler, davranış problemlerinin varlığı olmaktadır. Ebeveyne ait özellikler ile; günlük sorunlar, kişinin bulunduğu bağlam, olumsuz yaşam olayları anlatılmaktadır. Kuram, ebeveynin stres ilişkisini açıklarken anne ve baba arasındaki ilişkiyi ve sosyal desteği dışarda bırakmaktadır.

Şekil 3. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimli Stres Kuramı (Mash ve Johnston, 1990).

Stres seviyesi yüksek ebeveynler çocuklarının davranışlarını daha rahatsız edici algılayabilmekte ve olumsuz tepki verme olasılıkları artmaktadır. Bu sebeple de ebeveyn çocuk arasında olumsuz bir ilişki oluşmaktadır (Kwok ve Wong, 2000; Smith, 2017). Bu ebeveynler çocuklarına gerekli ilgi ve sevgiyi gösteremeyebilmekte ve çok gevşek ya da sert disiplin tutumlarını tutarsız bir biçimde uygulayabilmektedirler. Aynı zamanda çocuklarına karşı gelişimsel olarak uygun olmayan beklentilere sahip olabilmektedirler (Akt; Anthony ve Ark., 2005).

Bu modele göre ebeveynin çocuğu ile ilişkisinde stres algılamasında bilişsel süreçler etkili olmaktadır. Bilişsel süreçler, ebeveynin öz-saygısını etkilemekte, bu da ebeveyn stresini belirlemektedir. İçsel kontrol odağı olan ebeveynler, dışsal kontrol odağı bulunan ebeveynlere kıyasla daha düşük düzeyde stres algılamaktadırlar. Bu durumda anne babaların ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Friedrich ve Ark., 1985; Frey ve Ark., 1989 Mash & Johnston, 1990).

Aynı şekilde ebeveynlik rollerini kısıtlayıcı, çocuklarını daha talepkar, davranışlarını daha az kabul edilebilir algılayan ebeveynler daha yüksek düzeyde stres algılamaktadır (Kwok ve Wong, 2000). Ebeveyn stresi ile ebeveynlik becerileri ve ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin niteliği arasında döngüsel bir ilişki gözükmektedir.

Deater-Deckard (1998) gözden geçirme çalışmasında; ebeveyn stresi ve davranışları ile ilgili üç örtük hipotez açıklanmıştır:

1. Ebeveyn stresi ile zayıf ebeveynlik becerileri arasında nedensel bir ilişki bulunmaktadır
2. Zayıf ebeveynlik becerileri ile çocuk yönetimde (adjustment) problemler ile nedensel bir ilişki bulunmaktadır.
3. Ebeveyn davranışları; ebeveyn stresi ve çocukla baş etmede aracılık rolünü oynamaktadır.

2.3.2. Ebeveyn Stresi ile ilgili Çalışmalar

Hassal, Rose ve McDonald (2005) tarafından yapılan çalışmaya göre aile desteği ile ebeveyn stresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çevreden gelen sosyal destek arttıkça annelerin stres algılama düzeyleri düşmektedir. Ebeveynlerin bilişsel süreci stresi algılamada önemli bir rol oynamaktadır. Yaşanılan durumun stres verici olup olmadığı kişinin bilişsel değerlendirmesine bağlı olmaktadır. Frey, Greenberg ve Fewel'in (1989) engelli çocukların ebeveynleri ile yapmış oldukları çalışmada da bu sonuçlar doğrulanmaktadır.

Ebeveyn stresi; çocukların davranış problemleri ile yakından ilişkili olmaktadır. Birçok çalışmada göstermiştir ki zihinsel geriliği ya da otizimi bulunan çocukların ebeveynleri diğer ebeveynlere nazaran daha yüksek oranda stres algılamaktadırlar (Frey, Greenberg ve Fewel 1989; Rogdrigue Morgan ve Geffken, 1990; Hassal, Rose ve McDonald 2005). Theule, Wiener ve Tannock'ın 2010 yılında yayımlanan dikkat eksikliği olan çocukların ebeveynleri ile yaptıkları meta-analiz çalışmasına göre dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi olan çocukların ebeveynleri diğer ebeveynlere oranla daha yüksek oranda stres algılamaktadır.

Ebeveyn stresi, sosyal destek ile Ebeveyn Disiplin Tutumları arasında aracı (mediatör) rolünü üstlenmektedir. Çevresinden sosyal destek sağlayan ebeveynler daha az stres algılamakta ve bu durumda çocuğu ile olan ilişkisini pozitif yönde etkilemektedir (Bonds, Gondoli, Sturge-

Apple, ve Salem, 2002; Gerdes, ve Ark., 2007). Ebeveyn stresinin, çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilediği araştırmalarca ortaya konmuştur (Akt; Crnic, Gaze ve Hoffman, 2005). Stres seviyesi yüksek ebeveynlerin çocukları hastalıklara karşı daha savunmasız olmaktadır. Hem ebeveynlerin hem de çocuklarının psikolojik sağlığı bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir (Cousino, MA ve Hazen, 2013; Hisli Şahin, Güler ve Basım., 2009; Kwok ve Wonk, 2000). Stres seviyesi yüksek olan ebeveynlerin çocukların sosyal yeterliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Anthony ve Ark., 2005). Bu tür ebeveynlere sahip çocukların kaygı bozuklukları yaşama olasılıkları daha yüksek olmaktadır (Crawfor ve Manasis, 2001).

Korkut'un "Çocuk, anne ve çevresel faktörlerin erken çocukluk döneminde problem davranışlara etkisi" adlı çalışmaya göre annenin yaşadığı stres, çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma davranış problemlerini etkilemektedir.

Davranış sorunları ve gelişim gerilikleri yaşayan çocuklara sahip ebeveynlerin stres seviyelerinin daha yüksek olduğu bilinmekteydi. Barroso, Mendez, Graziano ve Bagner'in bir meta analiz çalışmasına göre Ebeveyn Stres Düzeyi çocukları dışsallaştırma (davranış bozukluğu vb.) problemleri yaşayanlar, içselleştirme (kaygı, tırnak yeme, vb.) problemleri yaşayanlara nazaran daha yüksek olmaktadır.

Rose ve McDonald'ın entelektüel yetersizliği olan çocukların ebeveynleri ile yürüttükleri 2005 yılında yayımlanan çalışmaya göre ebeveyn yetkinliği ebeveyn stresini anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Kendini yeterli hisseden ebeveynler çocukları ile ilişkilerinde daha az stres yaşayabilmektediriler. Hassal Raikes ve Thompson'ın 2005 yılında yayımladıkları anne babalar ile yapılan bir çalışmaya göre ebeveyn öz-yeterliği ekonomik gelir ile ebeveyn stresi arasında tampon görevi üstlenmektedir. Öz-yeterliği yüksek ebeveynler düşük ekonomik gelire sahip olsalar dahi stres seviyeleri düşük kalabilmektedir. Fakat ebeveyn öz-yeterliği düştüğünde ekonomik geliri ebeveyn stresi olumsuz yönde etkilemektedir.

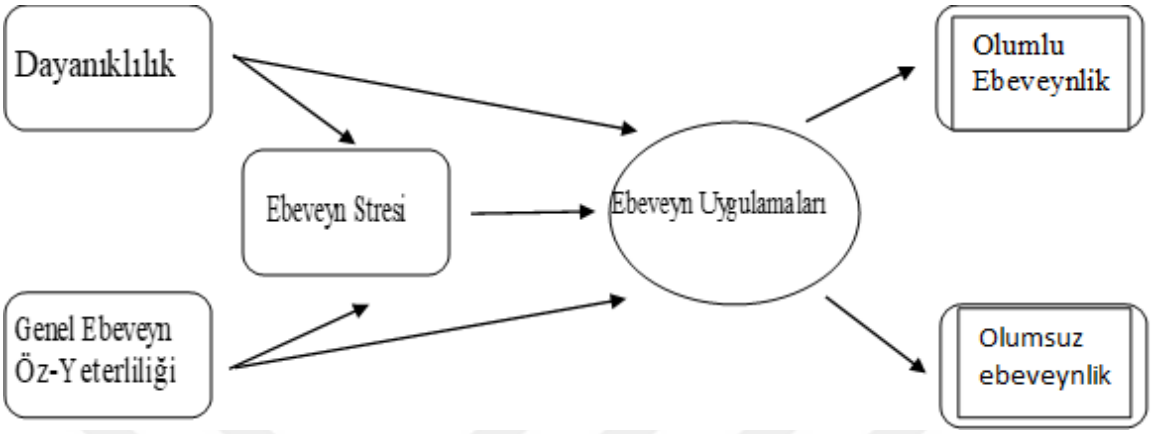
Özcan ve Arslan (2018) tarafından yapılan bir çalışmaya göre ergen ebeveyni olmak yaşanan stresi arttırabilmektedir. Ergende yaşanan değişimler ebeveyne daha fazla sorumluluk yüklemekte bu durum da beraberinde stresi getirmektedir. Ergül (2019) tarafından ergen ebeveyleri üzerinde yapılan bir başka çalışmada ergenliğe geçiş sürecinde ebeveyn-çocuk ilişkisinin değiştiği ve çatışmaların arttığı vurgulanmıştır. Ebeven ve ergen arasında işlevsiz etkileşim artmakta ve aile içinde stres düzeyi yükselebilmektedir.

Garaigordobil ve Machimbarrena'nın (2017) yayımladıkları 9-13 yaş anneleri üzerinde yaptıkları çalışmada ergen ebeveyni olmanın yaşanan stresi arttırdığı görülmüştür. Birçok araştırmacı tarafından stresli ve fırtınalı bir dönem olarak tanımlanan ergenlik dönemi aile içi dinamiklerin değiştiği stresin arttığı bir dönem olarak görülmektedir. Ergende bilişsel, duygusal ve davranışsal değişimler yaşanır. Karar verme sürecinin bir parçası haline getirilmeyen çocuk ebeveynine olumsuz duygular besleyebilmektedir (Johnston, O'Malley, Bachman ve Schulenberg, 2013; Glatz ve Buchanan, 2015). Ergenler kimlik arayışında olduklarından dolayı farklı davranışlar deneyerek kendilerini tanımaya çalışırlar. Aileler bu değişikliklere uyum sağlayamadığında sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Erinlik dönemindeki bu fiziksel, duygusal ve davranışsal değişimler aile içi etkileşimi olumsuz etkileyebilmekte, ebeveyn-çocuk arasında iletişim sorunlarına sebep olabilmektedir. Bu durum da ebeveynin öz yeterlik ve stres düzeyini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Ebeveyn dayanıklılığı, ebeveyn stresini belirlemede önemli bir bilişsel faktör olmaktadır. Ebeveynlerin psikolojik dayanıklıkları algılanan stres seviyesini negatif yönde etkileyebilmektedir (Smith, 2017). Ebeveynlerin kontrol odağı ve öz-saygısı algılanan ebeveyn stresini belirlemede etkili bilişsel faktörlerdendir. Dışsal kontrol odağı olan ve öz-saygısı düşük anne babalar daha yüksek düzeyde stres hissetmekte ve bu durumun çocuğu ile olan ilişkisini olumsuz etkilemektedir (Gerdes ve Ark., 2007).

Benzer şekilde ebeveyn stresi, ebeveyn yetkinliğini ve ebeveyn davranışlarını etkilemektedir. Stres seviyesi yüksek ebeveynler kendilerini daha az yetkin hissetmekte ve çocuklarına karşı olumsuz disiplin uygulamalarında bulunmaktadırlar. Aynı zamanda Ebeveyn stresi, ebeveyn öz yeterliği ile Ebeveyn Disiplin Tutumları arasında kısmen aracılık rolünü oynamaktadır. Smith'in Tez çalışmasında bu üç değişken arasındaki ilişki görselleştirilmiştir. Tez çalışmasının görsel gösterimi Şekil 4'te verilmiştir (Smith, 2017).

Şekil 4. Smith'in (2017) Tez Çalışmasının Görsel Tanıtımı

Şekil 4'te gösterildiği gibi Dayanıklılık (Hardiness) ve Genel-Özel Ebeveyn Öz-yeterliği (Domain-General Parenting Self-Efficacy), Ebeveyn Stresini (Parenting Stress) ya da doğrudan Ebeveyn Disiplin Tutumlarını (Parenting Practices) etkilemektedir. Ebeveyn Stresi de aracılık rolünü üstlenerek Ebeveyn Disiplin Tutumlarının belirlemektedir. Bunun sonucunda anne babalar olumlu ebeveynlik (Positive Parenting) ya da olumsuz ebeveynlik (Negative Parenting) uygulamalarına başvurmaktadır (Smith, 2017).

Ebeveyn özyeterliği; ebeveyn stresi ile ebeveyn ruh sağlığı arasındaki ilişkide aracılık rolünü oynayabilmektedir. Yani ebeveyn stresi ebeveynin algılanan yetkinliği aracılığıyla anne babanın ruh sağlığını etkilemektedir. Yüksek düzeyde stres algılayan ebeveynlerin öz-yeterlik algıları düşmekte, ruh sağlıkları da bu durumdan olumsuz olarak etkilenebilmektedir (Kwok ve Wong, 2000).

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma, çocukları 5. 6. ve 7. Sınıfa devam eden 27-50 yaş arasındaki annelerin Ebeveyn Disiplin Tutumları ile Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ve Ebeveyn Stres Düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır.

Tarama modeli, bir durumu olduğu şekilde betimlemeyi hedefleyen araştırma yöntemidir. İki veya daha fazla sayıdaki değişken arasındaki bir ilişkinin olup olmadığını varsa bu ilişkinin derecesini belirlemeyi amaçlayan çalışmalarda ilişkisel tarama modeli kullanılır (Karasar, 2012).

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini, 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul il Esenyurt İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda öğrenimine devam eden 5. 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, uygun örnekleme yöntemi ile Esenyurt ilçesinde belirlenen üç ortaokulda 5. 6. ve 7. sınıfta öğrenimine devam eden öğrencilerin anneleri oluşturmaktadır.

Okullara form dağıtılması için İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğünden ölçek uygulama izni alınmıştır (Ek-5). Pandemi koşullarından ötürü ölçekler okullara doğrudan dağıtılamamıştır. Bu formlar sanal ortama uyarlanıp Google formlar aracılığıyla annelere ulaştırılmıştır. Hazırlanan formlar sanal ortama uyarlanıp sosyal medya platformlarından biri olan WhatsApp aracılığıyla 720 anneye ulaştırılmıştır. Ancak, 403 veliden geri dönüş sağlanmıştır. Yapılan geri dönüşlerden eksik doldurulan 48 form ve gelişigüzel doldurulan 11 form araştırmanın dışında tutulmuştur. Toplamda 337 geçerli ölçek elde edilmiştir Yapılan normallik testi sonucu uç değer olarak tespit edilen 11 form çıkarılarak normallik varsayımına ulaşılmıştır. Böylece 326 anne örneklem grubunu oluşturmuştur Çalışmaya özel eğitim sınıfında devam eden öğrencilerin annesi katılmamıştır. Örneklem ile ilgili demografik bilgiler tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3-1: Örneklem grubunun demografik özellikleri

Değişken	*F*	(%)
Çocuk Cinsiyet		
Kız	164	50,3
Erkek	162	49,7
Yaş		
27-32	73	22,4
33-38	157	48,2
39-44	64	19,6
45-50	27	8,3
Kayıp	5	1,5
Birliktelik Durumu		
Ayrı	16	4,9
Birlikte	310	95,1
Çocuk Sayısı		
1	14	4,3
2	125	38,3
3	121	37,2
4	45	13,8
5+	20	5,7
Anne		
Üvey	6	1,8
Öz	320	98,2
Anne Çalışma		
Evet	73	22,4
Hayır	253	77,6
Baba Sağ		
Evet	321	98,5
Hayır	5	1,5
Baba Çalışma		
Evet	288	88,3
Hayır	38	11,7
Sınıf Düzeyi		
5. sınıf	118	36,2
6. sınıf	109	33,4
7. sınıf	99	30,4
Toplam	**326**	**100**

Tablo 3.1'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan annelerin 164 tanesi kız (%50,3), 162 tanesi erkek çocukları (%49,7) için cevap vermiştir. Formu dolduran annelerin yaşları 27-50 arasında değişmektedir. Örneklemde 73 kişi (%22,4) 27-32 yaş aralığında; 157 kişi (%48,2) 33-38 yaş aralığında; 64 kişi (%19,6) 39-44 yaş aralığında; 27 kişi (%8,3) 45-50 yaş aralığında yer almaktadır. Annelerin 16'sı (%4,9) eşinden ayrı yaşarken 310'u ise eşiyle (%95,1) birlikte yaşamaktadır. Araştırma grubunun 25'sını (%7,7) okuma yazma bilmeyenler, 154'ünün (%38,3) ilkokul mezunları, 78'i (%37,2) ortaokul mezunları, 49'u (%15) lise mezunları ve 19'u (%5,8) üniversite mezunları oluşturmaktadır. Araştırma grubunda 14 kişinin (%4,3) 1 çocuğu; 125 kişinin (%38,3) 2 çocuğu; 121 kişinin (%37,2) 3 çocuğu; 45 kişinin (%13,8) 4 çocuğu, 20 kişinin (%5,7) 5 ve daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Annelerin 6'sı öz (%1,8) 320'si (%98,2) üvey anneden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki 73 kişi (%22,4) bir işte çalışmaktayken 53 kişi (%77,6) harhangi bir işte çalışmamaktadır. Annelerin 5'i (%1,5) eşlerini kaybettiklerini belirmişlerdir. Örneklem grubunda 38 kişinin (%11,7) eşi çalışmamaktayken, 288 kişinin eşi (%88,3) bir işte çalışmaya devam etmektedir. Anneleri formu cevaplayan öğrencilerin 118 'i (%36,2) 5. sınıfa, 109'u (%33,4) 6. sınıfa ve 99'u (%30,4) 7. sınıfa devam etmektedir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada Aile Bilgi Formu, Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ölçeği, Ebeveyn Stres Ölçeği ve Ebeveynlik Ölçeği aracılığıyla veriler toplanmıştır.

3.3.1. Aile Bilgi Formu

Araştırma grubundaki annelerin demografik bilgilerini elde edebilmek amacıyla araştırmacı tarafından Aile Bilgi Formu hazırlanmıştır. Bu formda sırasıyla şu bilgiler istenmiştir: anne yaşı, anne babanın birliktelik durumu, çocuk sayısı, annenin öz/üvey olma durumu, annenin çalışma durumu, babanın yaşama durumu, babanın çalışma durumu, öğrencinin devam ettiği sınıf ve öğrencinin cinsiyeti (EK - 4).

3.3.2. Ebeveynlik Ölçeği

Bu ölçek Arnold ve arkadaşları (1993) tarafından ebeveynlerinin olumsuz disiplin uygulamalarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (EK-1). Ölçek 18-48 aylık çocuğu olan ebeveynlerin olumsuz disiplin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplamda 30 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyut puanlar şunlardır; aşırı Gevşek Tutum,

Saldırgan Tutum, laf kalabalıklığı (verbosity). Irvine ve arkadaşlarının (1998) 298 ortaokul ebeveyniyle yaptıkları geçerlik güvenirlik çalışması sonucunda ölçeğin ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerine uygulanabileceği saptanmıştır. Tüfekçi ve Deniz'in (2014) Türkçe'ye uyarladıkları çalışmada 48-72 aylık çocuğu bulunan 568 ebeveyn örneklem olarak kullanılmıştır. Uyarlanan Ölçekte aşırı Gevşek Tutum, Düşmanca Tutum ve Saldırgan Tutum olmak üzere orjinal modelinden farklı bir üç faktörlu yapı sergilendiği görülmüştür. Rhoades ve O'Leary (2007) tarafından yapılan çalışmada da bu üç faktörlü model doğrulanmaktadır.

Ölçekteki her bir madde 1-7 arasında bir puan alır, 7 olumsuz disiplin uygulamasını temsil eder. Yüksek puan olumsuz disiplin tutumunu ifade etmektedir. Ölçek orjinalinde olduğu gibi 30 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 14'ü ters maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler şunlardır: 2, 3, 6, 9, 10, 13, 14, 17, 19, 20, 23, 26, 27, 30. Uyarlanan ölçekte 3, 6, 10, 14, 17 numaralı maddeler Saldırgan Tutumu, 12, 16, 19, 21, 30 numaralı maddeler Gevşek Tutumu, 18, 25, 28 numaralı maddeler ise Düşmanca Tutumu içermektedir.

Ölçek, bu üç faktör dışında toplam puan vererek olumsuz Ebeveyn Disiplin Tutumlarının belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Ölçeğin güvenirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach Alpha değerleri aşırı Gevşek Tutum için 0.74, Saldırgan Tutum için 0.58, Düşmanca Tutum için 0.65 ve ölçek geneli için 0.74 olmaktadır. Ölçeğin bu çalışma için yapılan güvenilirlik analizi sonucu cronbach alpha değeri toplam puan için 0.64, Düşmanca Tutum alt boyutu için 0.73, Gevşek Tutum alt boyutu için .50 ve Saldırgan Tutum alt boyutu için 0.60 değerini almaktadır.

Ölçekte yüksek puan olumsuz disiplin tutumunu ifade etmektedir. Alt ölçeklerden alınan yüksek puanlar ebeveynlerin bu alt boyut puanlardaki davranışı sergilemeye daha yatkın olduğunu göstermektedir. Ölçek 7'li likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin uygulanmasında maddelerin her iki tarafında ifadeler bulunmaktadır. Ebeveynler bu ifadelerin kendileri için uygunluğuna göre işaretleme yapmaktadır (Tüfekçi Akcan ve Deniz, 2016).

3.3.3. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (EYÖ)

Demir ve Gündüz (2014) tarafından Türkiye'ye uyarlaması yapılan ölçek Caprara, Regalia, Scabini, Barbanelli ve Bandura (2004) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek; çocukla sağlıklı iletişim, çatışma çözme, yeni durumulara uyum sağlayabilme ve destek sunma gibi yeterlik algıları ölçmeyi hedeflemektedir (Karageyik, 2019).

Özgün hali 12 maddeden ve tek faktörlü yapıdan oluşan ölçeğin üzerinde yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin 11 maddeden oluştuğu ve tek faktörlü bir yapısının olduğu görülmüştür. EYÖ'nin ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında Genel Yetkinlik Ölçeği (GYÖ) ile EYÖ'nin toplam puanları arasındaki korelasyon 0.78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirlik çalışmaları kapsamında Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı 0.92 olarak hesaplanırken; test tekrar test güvenirlik sonucunun 0.94 olduğu rapor edilmiştir. Ölçeğin bu çalışma için yapılan güvenilirlik analizi sonucu cronbach alpha değeri 0.89 olarak hesaplanmıştır.

Ölçekte puan arttıkça algılanan yetkinlik artmaktadır. Ölçekten yüksek puanlar elde eden ebeveynler çocukları ile ilişkilerinde kendilerini daha yeterli hissetmekte, yetkinlik algıları daha yüksek olmaktadır. Ölçekten daha düşük puanlar alan ebeveynler ise çocukları ile olan etkileşimlerinde düşük yeterlik algısına sahip olmaktadırlar. Ölçek 7'li likert tipinde bir ölçektir. Ölçekte (1) puan "oldukça yetersizim", (7) "oldukça yeterliyim"i ifade etmektedir (Ek - 2).

3.3.4. Ebeveyn Stres Ölçeği

Aydoğan ve Özbay (2017) tarafından anne babalarının, ebeveyn olmaya ilişkin yaşamakta oldukları stres durumunu ölçmek amacıyla geliştirilen ölçek 18 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. 4'lü likert tipinde geliştirlen ölçekte "0" Hiç Tanımlamıyor, "1" Biraz Tanımlıyor, "2" Oldukça İyi Tanımlıyor, "3" İyi tanımlıyor "4" Çok iyi tanımlıyor şeklinde ifade edilmektedir. Ölçekte her bir madde 0-4 arasında puanlanmakta, toplamda 0-72 arasında bir puan alınabilmektedir. Ölçek en az bir çocuğa sahip olan ilköğretim ve üzeri eğitim düzeyinde anne-babalara kolayca uygulanabilmektedir.

Ölçekte tek faktörlü yapı toplam varyansın %63.4'ünü açıkladığı ve iç tutarlılık katsayısının 0.96 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin bu çalışma için yapılan güvenilirlik analizi sonucu cronbach alpha değeri 0.85 değerini almaktadır.

Ölçekte yüksek puan, algılanan yüksek stres düzeyi ifade etmektedir. Ölçekten düşük puan alan ebeveynler çocukları ile olan etkileşimlerinde daha az stres yaşadıklarını ifade etmekteyken yüksek puan alan ebeveynlerin çocukları ile iletişimleri daha stresli olmaktadır (EK- 3).

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Bu çalışmadaki verilerin analizinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Veriler çözümlenmeden önce ebeveynlerin yanıtları gözden geçirilmiş ve yapılan eksik ya da özensiz

işaretlemeler analizin dışında tutulmuştur. Örneklemde ebeveynlerin demografik özellikleri betimleyici frekans ve yüzdelik dilimleri ile açıklanmıştır. Çalışmadaki üç ölçek için toplam puan ve alt boyut puanlar hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını test etmek amacıyla örneklem 50'den büyük olduğu için Kolmogorov-Smirnov normallik testine, Basıklık (kurtosis) ve Çarpıklık (skewness) değerlerine bakılmıştır bakılmıştır. Normallik testinin sonuçları yorumlanırken; anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olduğunda değişkenlerin normal dağılım göstermediği, $p>0.05$ olduğunda ise normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Analiz sonucunda uç değer olarak tespit edilen 11 form çıkarılarak verilerin normal bir dağılım gösterdiği bulunmuştur. Bu sebeple analizlerde parametrik testler kullanılmıştır.

Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Ebeveyn Stres Düzeyi ve Ebeveyn Disiplin Tutumları puanlarına ilişkin betimsel istatistiki değerler Tablo 3-2'de verilmiştir.

Tablo 3-2: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Stres Düzeyi ve Ebeveyn Disiplin Tutumları Puanları ve Alt boyut puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	N	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi	325	5,77	1,07	-1,02	1,22
Saldırgan Tutum	326	14,5	1,16	,25	-,38
Gevşek Tutum	326	17,25	,98	-,04	-,32
Düşmanca Tutum	325	6,84	1,30	1,05	,58
Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı	326	44,7	,52	-,07	,61
Ebeveyn Stres Düzeyi	326	9,12	,48	1,28	1,39

Büyüköztürk'e (2012) göre dağılımların normal olduğu varsayabilmek için örneklem grubunun 30'un üzerinde olması ve ölçeklerden elde edilen puanların basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında değer alması gerekmektedir (Tabachnick ve fidell, 2013). Yapılan araştırmada örneklem grubu 30'un üzerinde olmaktadır. Tablo 3-2'de görüldüğü gibi Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam ve alt boyut puanları, ebeveyn stresi ve Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanlarına ait çarpıklık ve basıklık değerleri -1,5 ile +1,5 arasında değer alarak normal bir dağılım göstermiştir. Bu sebeple yapılan işlemlerde parametrik testler kullanılmıştır.

Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Stres Düzeyi ve Ebeveynlik Ölçeği'nden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyut puanları ve toplam puanı arasındaki ilişkiyi belirlemek Pearson Korelâsyon Katsayısı analizi yapılmıştır. Aile bilgi formunda sorulan demografik değişkenlerin Ebeveyn Stres Düzeyi, Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı, Gevşek Tutum, Saldırgan Tutum ve Düşmanca Tutum puanları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakmak amacıyla grupların 30'un üzerinde olduğu durumlarda Tek Yönlü Varyans ANOVA ve Bağımsız Gruplar T testi 30'a ulaşmadığı durumlarda non-parametrik testlerden Mann Whitney U veya Kruskal Wallis H kullanılmıştır. Yapılan analizlerde farklılaşmalar anlamlı çıktığında non-parametrik testler için ikili karşılaştırma testlerinden Mann Whitney U testi, parametrik testler için Tukey testi kullanılarak bu farklılaşmaların hangi gruplar arasında olduğu belirlenmiştir.

Sonuçlar yorumlanırken 0.05 anlamlılık düzeyi kullanılmış ve $p<0.05$ olduğunda anlamlı ilişkinin bulunduğu, $p>0.05$ olduğu durumlarda ilişkinin anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. P=0,01 düzeyinde anlamlı çıkan sonuçlar ise tablolarda ayrıca belirtilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde elde edilen verilerin istatistiksel analiz sonuçları yer almaktadır. Öncelikle yapılan araştırmada kullanılan ölçeklerin toplam puan ve alt boyut puanlarının betimsel istatistiki analizleri paylaşılmıştır. Ardından Ebeveyn Stres Düzeyi, Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve Düşmanca Tutum, Gevşek Tutum, Saldırgan Tutum alt boyut puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Son olarak da Ebeveyn Stres Düzeyi, Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ile Düşmanca Tutum, Saldırgan Tutum, Gevşek Tutum alt boyut puanlarının demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığına dair analizlere yer verilmiştir.

Aşağıda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Stres Düzeyi, Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puan ve alt boyut puanlarına ilişkin betimsel istatistiki bulguları tablo şeklinde paylaşılmıştır.

Tablo 4- 1: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Stres Düzeyi, Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Sandart Sapma Değerleri

Değişkenler	N	$\bar{x}$	SS
Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi	325	63.47	1.07
Saldırgan Tutum	326	14.5	1.16
Gevşek Tutum	326	17.25	.98
Düşmanca Tutum	325	6.28	1.30
Ebeveyn Disiplin Tutumları	326	114.84	.52
Ebeveyn Stres Düzeyi	326	49.14	11.69

Tablo 4-1'de görüldüğü gibi örneklem grubunun Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}$=43,56, Standart sapması SS= 1,09 olmaktadır. Ebeveyn Disiplin Tutumları aritmetik ortalaması $\bar{x}$=114,84, standart sapması SS= 7,69 değerini almaktadır. Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyut puanlarına bakıldığında; Saldırgan Tutum aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 14,1 standart sapması SS= 1,16, Gevşek Tutum $\bar{x}$ =17,1 Standart sapması SS= ,98 ve Düşmanca Tutum aritmetik ortalaması $\bar{x}$=6,72 standart sapması SS=1,31'dir. Son ölçek olan Ebeveyn Stres Düzeyi ölçeğinde aritmetik ortalama $\bar{x}$=49,14 standart sapma ise SS=11,69 olarak tespit edilmiştir.

4.1. EBEVEYN DİSİPLİN TUTUMLARI, EBEVEYN ÖZ-YETERLİK DÜZEYİ İLE EBEVEYN STRES DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR BULGULAR

Yapılan normallik testi sonucu Ebeveynlik Ölçeği, Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği ile Ebeveyn Stres Düzeyi Ölçeği'nden elde edilen veriler normal dağıldığından ötürü ölçekteki toplam puanlar Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4-2'de sunulmuştur.

Tablo 4-2 Ebeveyn Disiplin Tutumları Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ve Ebeveyn Stres Düzeyi Puanları Arasındaki İlişki

Değişkenler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
1. Ebeveynlik Ölçeği Top. Puanı	1					
2. Saldırgan Tutum	.524**	1				
3. Gevşek Tutum	.502**	-.129*	1			
4. Düşmanca Tutum	.457**	.449**	.192**	1		
5.Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi	-.342**	-.525**	-.206**	-.375*	1	
6. Ebeveyn Stres Düzeyi	.437**	.400**	.204**	.454**	-.376**	1

* p<0.05, ** p<0.01

Tablo 4-2'de görüldüğü gibi Ebeveyn Stres Düzeyi ile Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi arasında negatif yönde orta düzeyde (r=.38, p<.01) anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Ebeveyn Stres Düzeyi ile Ebeveynlik Ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=.44, p<.01). Ebeveyn Stres puanları, Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanları açısından incelenmiş ve Ebeveyn Stres puanları ile Saldırgan Tutum (r=.40, p<.01), Gevşek Tutum (r=.20, p<.01) ve Düşmanca Tutum (r=.45, p<.01) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Tablo 4-2'de verildiği üzere Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile Ebeveynlik Ölçeği Toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=.34, p<.01).

Ebeveyn yetkinliği ölçeğinden elde edilen puanlar ile Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanları arasındaki ilişkiye bakılmış ve Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanı ile Saldırgan Tutum (r=.52, p<.01), Düşmanca Tutum (r=.37, p<.01) alt boyut puanları arasında negatif yönde orta düzeyde; Gevşek Tutum alt boyutu arasında ise negatif yönde ancak düşük düzeyde (r=.20, p<.01) anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4.2. EBEVEYN DİSİPLİN TUTUMLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA DAİR BULGULAR

Bu kısımda araştırmada örneklem grubunda yer alan ortaokul devam eden öğrencilerin annelerinin Ebeveynlik Ölçeğinden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puan ve alt boyut puanlarının demografik değişkenleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ebeveynlik Ölçeğinden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumlarına ilişkin veriler yapılan analizlerde normal dağıldığından ötürü parametrik testler kullanılmıştır. İki kategorili değişkenlerin ortalamalarının karşılaştırılmasında Bağımsız gruplar T testi kullanılmış, en az 3 kategorili değişkenler için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA Testinde farklılaşmalar anlamlı çıktığında Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılarak bu farklılaşmaların hangi gruplar arasında olduğu belirlenmiştir. Örneklem gruplarının 30'a ulaşmadığı durumlarda normallik varsayımına ulaşılamadığından non-parametrik testler kullanılmıştır. İki kategorili değişkenlerin ortalamalarının karşılaştırılmasında Mann Whithney U testi kullanılmış, en az 3 kategorili değişkenler için ise Kruskal Wallis H testi yapılmıştır.

Tablo 4-3: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Çocuğunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Çocuk Cinsiyet	N	x̄	SS	Sd	T	P
Düşmanca Tutum	Kız	164	2.19	1.21	323	-1.247	.213
	Erkek	161	2.37	1.39			
Saldırgan Tutum	Kız	164	2.84	1.13	324	-.970	.333
	Erkek	162	2.96	1.19			
Gevşek Tutum	Kız	164	3.48	.98	324	.725	.469
	Erkek	162	3.41	.99			
Toplam Puan	Kız	164	3.44	.48	324	-1.676	.095
	Erkek	162	3.54	.56			

Tablo 4-3'de görüldüğü gibi annelerin Ebeveynlik Ölçeği'nden aldıkları Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanları ile alt boyut puanlarını kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için parametrik verilerde kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda, ebeveyn tutumları toplam ve alt boyut puanlarının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür (p>.05).

Tablo 4-4: Ebeveyn Disiplin Tutumu Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	x̄	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Düşmanca Tutum	27-32	73	2.27	G. arası	2.907	3	.969	.55	.64
	33-38	153	2.31	G. içi	548.633	316	1.736.		
	39-44	64	2.14	Toplam	551.541	319			
	45-50	30	2.52						
	Toplam	320	2.28						

Saldırgan Tutum	27-32	73	192.32	G. arası	5.985	3	1.995	.149	.21
	33-38	154	165.66	G içi	421.975	317	1.331		
	39-44	64	153.54	Toplam	427.960	320			
	45-50	30	166.19						
	Toplam	321	2.89						
Gevşek Tutum	27-32	73	172.54	G. arası	2.582	3	.861	.88	.44
	33-38	154	166.87	G. içi	308.251	317	.972		
	39-44	64	162.22	Toplam	310.832	320			
	45-50	30	192.97						
	Toplam	321	3.44						
Toplam Puan	27-32	73	165.72	G. arası	3.484	3	1.161	4.29	.00
	33-38	154	181.42	G. içi	85.698	317	.270		
	39-44	64	137.99	Toplam	89.183	320			
	45-50	30	187.09						
	Toplam	321	3.49						

Annelerin Ebeveynlik Ölçeği'nden aldıkları Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam ve alt boyut puanlarının ebeveyn yaş grubuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için veriler normal dağıldığından ötürü parametrik bir test olan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi yaplmıştır. Tablo 4-4'de görüldüğü üzere Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyut puanları ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmazken; toplam puanı anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<.05$). Bu farklılaşmanın kaynağının tespit edilmesi amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi kullunılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 39-44 yaş grubundaki annelerin Ebeveynlik Ölçeği'nden elde ettikleri Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ($\bar{x}=137.99$), 33-38 yaş grubu ($\bar{x}=187.409$) aralığındaki ebeveynlerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu görülmüştür. Buna göre 39-44 yaş grubundaki anneler olumsuz disiplin tutumlarını 33-38 yaş grubundaki annelere kıyasla daha az benimsemektedirler.

Tablo 4-5: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ 2	P
Düşmanca Tutum	1	15	129.33	4	17.732	.002
	2	131	151.65			
	3	127	181.06			
	4	46	209.91			
	5+	24	182.38			
Saldırgan Tutum	1	15	147.77	4	6.931	.083
	2	131	159.04			
	3	127	181.36			
	4	46	198.91			
	5+	24	156.77			
Gevşek Tutum	1	15	184.93	4	13.647	.009
	2	131	168.71			
	3	127	156.38			
	4	46	218.22			
	5+	24	175.98			
Toplam Puan	1	15	166.47	4	3.439	.487
	2	131	168.75			
	3	127	165.46			
	4	46	193.72			
	5+	24	186.19			

Annelerin Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam ve alt boyut puanlarının ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için normallik varsayımına ulaşılamadığı için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Tablo 4-5'te görüldüğü gibi Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (χ 2=3.439, sd=4, P>.05). Ebeveyn Disiplin alt boyut

puanlarına bakıldığında Saldırgan Tutum(χ 2=6.931 sd=5, P>.05) alt boyutu anlamlı bir farklılık göstermezken Düşmanca (χ 2=17.732, sd=4, P<.05) ve Gevşek (χ 2=13.647, sd=4, P<.05) disiplin tutumu ve çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Bu farklılaşmanın kaynağının tespit edilmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucu tek çocuk sahibi olan ebeveynlerin ($\bar{x}$ =129.33) 3, 4, 5 ve daha fazla çocuğa sahip olan ebeveynlere göre düşmanca disiplin tutumundan daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Bir başka ifade ile tek çocuğu olan ebeveynler olumsuz disiplin tutumalarını benimsemeye daha çok sayıda çocuk sahibi olan annelere kıyasla daha az yatkın olmaktadırlar.

Tablo 4-6: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Anne Çalışma	N	$\bar{x}$	SS	Sd	T	P
Düşmanca Tutum	Evet	73	2.18	1.29	323	-.697	.486
	Hayır	252	2.30	1.31			
Saldırgan Tutum	Evet	73	2.78	1.07	324	-.956	.340
	Hayır	253	2.93	1.18			
Gevşek Tutum	Evet	73	3.47	.95	324	.288	.773
	Hayır	253	3.44	1.00			
Toplam Puan	Evet	73	3.58	.45	324	1.641	.102
	Hayır	252	3.47	.54			

Tablo 4-6'da görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan annelerin Ebeveynlik Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının annenin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Bağımsız Gruplar T testi sonucunda; Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ile Disiplin Tutumları alt boyut puanları olan Düşmanca Tutum, Saldırgan Tutum ve Gevşek Tutum puanları annenin çalışma durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür (p>.05).

Tablo 4-7: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Eşin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Baba Çalışma	N	x̄	SS	Sd	t	P
Düşmanca Tutum	Evet	284	2.27	1.29	323	-.221	.825
	Hayır	41	2.32	1.42			
Saldırgan Tutum	Evet	285	2.91	1.18	324	.435	.664
	Hayır	41	2.82	1.03			
Gevşek Tutum	Evet	285	3.44	.97	324	.304	.762
	Hayır	41	3.49	1.10			
Toplam Puan	Evet	285	3.47	.52	324	-1.564	.119
	Hayır	41	3.61	.55			

Toplanan veriler normal dağıldığından ötürü yapılan analizde parametrik testlerden Bağımsız Gruplar T testi tercih edilmiştir. Tablo 4-7'de görüldüğü gibi Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ile Ebeveynlik Ölçeği alt boyutları olan Düşmanca Tutum, Gevşek Tutum ve Saldırgan Tutum eşin çalışıp çalışmama durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (U=6301.500, p>.05)

Tablo 4-8: Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ 2	P
Düşmanca Tutum	9	33	173.78	4	6.891	.142
	10	104	162.94			
	11	92	164.78			
	12	62	136.79			
	13	8	125.20			
Saldırgan Tutum	9	33	165.06	4	4.800	.308

	10	104	162.68			
	11	92	162.87			
	12	53	138.16			
	13	8	184.95			
Gevşek Tutum	9	33	165.90	4	3.389	.495
	10	104	146.41			
	11	92	161.63			
	12	52	170.34			
	13	8	154.30			
Toplam Puan	9	34	167.40	4	2.152	.708
	10	108	155.95			
	11	92	165.03			
	12	53	146.88			
	13	8	170.25			

Toplanan verilerde her grup 30'a ulaşamadığından ötürü normallik varsayımı sağlanamamış ve yapılan analizde non-parametrik testlerden Kruskal Wallis-H testi tercih edilmiştir. 4-8'de görüldüğü gibi Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı (χ 2=2.152, sd=4, p>.05) ve alt boyut puanları çocuk yaşı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (χ 2=6.891, sd=4, p>.05).

Tablo 4-9 Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puan ve Alt boyut puanlarının Çocuğun Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	x̄	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Düşmanca Tutum	5.sınıf	118	2.42	G. arası	3.669	2	1.834	1.071	.34
	6.sınıf	109	2.21	G. içi	551.401	322	1.712		
	7.sınıf	98	2.18	Toplam	555.070	324			

	Toplam	325	2.28						
Saldırgan Tutum	5.sınıf	118	3.10	G. arası	8.685	2	4.343	3.251	.04
	6.sınıf	109	2.71	G içi	431.412	323	1.336		
	7.sınıf	99	2.87	Toplam	440.097	325			
	Toplam	326	2.90						
Gevşek Tutum	5.sınıf	118	3.34	G. arası	1.971	2	.985	1.007	.36
	6.sınıf	109	3.48	G. içi	316.037	323	.978		
	7.sınıf	99	3.53	Toplam	318.008	325			
	Toplam	326	3.45						
Toplam Puan	5.sınıf	118	3.53	G. arası	.316	2	.158	.568	.56
	6.sınıf	109	3.47	G. içi	89.998	323	.279		
	7.sınıf	99	3.47	Toplam	90.315	325			
	Toplam	326	3.49						

Tablo 4-9'da görüldüğü gibi yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı, Gevşek Tutum ve Düşmanca Tutum alt boyut puanları çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p>.05$). Ebeveyn disiplin tutumu alt boyut puanlarından Saldırgan Tutum puanı çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p<.05$). Farklılığın kaynağının tespit edilmesi amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 6. Sınıfa devam eden çocuğu bulunan annelerin saldırgan disiplin tutumundan aldıkları puan ($\bar{x}$ =2.71) 5. Sınıfa giden çocuğu bulunan annelerin puanlarına ($\bar{x}$ =3.10) kıyasla anlamlı bir biçimde daha düşük olmaktadır. Bu sonuçlara göre 6. Sınıf ebeveynleri 5. Sınıf ebeveynlerine nazaran saldırgan disiplin tutumunu benimseye daha az eğilimli olmaktadır. 5. Sınıfta öğrenimine devam eden çocuğu bulunan anneler saldırgan disiplin tutumunu daha çok benimseyebilmektedir.

4.3. EBEVEYN YETKİNLİK DÜZEYİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA DAİR BULGULAR

Bu bölümde araştırmada örneklem grubunda yer alan ortaokul devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanlarının demografik değişkenler açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeğinden elde edilen Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanlarına ilişkin veriler normal dağıldığından ötürü yapılan analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Örneklen gruplarının 30'a ulaşmadığı durumlarda normallik varsayımına ulaşılamadığından non-parametrik testler kullanılmıştır. Normallik varsayımına ulaşılan analizlerden İki kategorili değişkenlerin ortalamalarının karşılaştırılmasında Bağımsız Gruplar T testi kullanılmış, en az 3 kategorili değişkenler için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. ANOVA Testinde farklılaşmalar anlamlı çıktığında Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılarak bu farklılaşmaların hangi gruplar arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-10: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuğunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Çocuk Cinsiyet	N	x̄	SS	Sd	t	P
Yetkinlik Düzeyi	Kız	164	5.81	1.07	323	.583	.560
	Erkek	161	5.74	1.07			
	Toplam	**325**	**5.76**				

Tablo 4-10'da görüldüğü gibi annelerin Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi sonucunda, Ebeveyn Stres Düzeyi puanının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($p>.05$).

Tablo 4-11: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	x̄	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Yetkinlik Düzeyi	27-32	72	5.80	G. arası	1.404	3	.468	.39	.75
	33-38	154	5.80	G. içi	370.995	316	1.174		
	39-44	64	5.79	Toplam	372.339	319			
	45-50	30	5.56						
	Toplam	**320**	**5.78**						

Tablo 4-11'de görüldüğü üzere annelerin Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanının ebeveyn yaş grubuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi yaplmıştır. Analiz sonuçlarına göre Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanı ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (χ 2=1.514, sd=3, P>.05).

Tablo 4-12: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları,

Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ 2	P
Yetkinlik Düzeyi	1	15	178.33	4	6.931	.140
	2	114	182.49			
	3	126	172.03			
	4	46	138.30			
	5+	24	168,10			
	Toplam	**325**				

Tablo 4-12'de görüldüğü gibi annelerin Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanının ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için non-parametrik bir test olan Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Yapılan analiz

sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanı çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (χ 2=6,931 sd=4, P>.05).

Tablo 4-13: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Anne Çalışma	N	x̄	SS	Sd	t	P
Yetkinlik Düzeyi	Evet	72	5.76	0.93	323	-1.22	.137
	Hayır	253	5.78	1.11			
	Toplam	**325**					

Tablo 4-13'de görüldüğü gibi annelerin yetkinlik düzeyinin çalışma durumu açısından anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesi amacıyla Bağımsız Gruplar T testi yapılmıştır. Testin sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanlarının annenin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür (p>.05).

Tablo 4-14: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Eşin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Baba Çalışma	N	x̄	SS	Sd	t	P
Yetkinlik Düzeyi	Evet	284	5.78	1.07	323	.318	.818
	Hayır	41	5.72	1.07			

Tablo 4-14'de görüldüğü gibi annelerin yetkinlik düzeyi puanlarının eşin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesi amacıyla parametrik testlerden Bağımsız Gruplar T testi kullanılmıştır. Testin sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanı eşin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği ortaya konmuştur (p<.05).

Tablo 4-15: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ 2	P
Yetkinlik Düzeyi	9	34	153.91	4	2.691	.611
	10	108	163.52			
	11	96	146.95			
	12	67	167.77			
	13	10	152.85			

Tablo 4-15'da görüldüğü gibi annelerin Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanlarının çocuk yaşı değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesi amacıyla örneklem gruplarının sayısı 30'a ulaşmadığından non-parametrik testlerden Kruskal Wallis Htesti kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanı çocuk yaşı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmüştür (χ 2=2.691, sd=4, p>.05).

Tablo 4-16: Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi Puanının Çocuğun Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Yetkinlik Düzeyi	5.sınıf	118	2.42	G. arası	3.669	2	1.834	1.071	.34
	6.sınıf	108	2.21	G. içi	551.401	322	1.712		
	7.sınıf	9	2.18	Toplam	555.070	324			
	Toplam	**325**	**2.28**						

Tablo 4-16'da verildiği gibi annelerin Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanlarının çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesi amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanı çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (χ 2=2.377, sd=2, p>.05).

4.4. EBEVEYN STRES DÜZEYİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA DAİR BULGULAR

Araştırmanın son probleminde çocukları ortaokula devam eden annelerin ebeveyn stres düzeylerinin demografik değişkenler açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ebeveyn Stres Ölçeğinden elde edilen Ebeveyn Stres Düzeyi puanına ilişkin verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. İki kategorili değişkenlerin ortalamalarının karşılaştırılmasında Bağımsız Gruplar T testi kullanılmış, en az 3 kategorili değişkenler için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testinde farklılaşmalar anlamlı çıktığında Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılarak bu farklılaşmaların kaynağı belirlenmiştir. Örneklen gruplarının 30'a ulaşmadığı durumlarda normallik varsayımına ulaşılamadığından non-parametrik testler kullanılmıştır.

Tablo 4-17: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuğunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Çocuk Cinsiyet	N	x̄	SS	Sd	t	P
Stres Düzeyi	Kız	162	.47	.45	321	-1.016	.311
	Erkek	161	.52	.50			
	Toplam	**323**	**.50**				

Tablo 4-17'de görüldüğü gibi annelerin Ebeveyn Stres Düzeyi puanının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için parametrik verilerde kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi tercih edilmiştir. Bu analiz sonucunda, Ebeveyn Stres Düzeyi puanının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($p>.05$).

Tablo 4-18: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	x̄	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Stres Düzeyi	27-32	71	.46	G. arası	.242	3	.081	.34	.79
	33-38	153	.52	G. içi	74.275	314	.237		
	39-44	64	.48	Toplam	74.517	317			
	45-50	30	.47						
	Toplam	**318**	**.50**						

Tablo 4-18'de görüldüğü gibi annelerin Ebeveyn Stres Düzeyi puanının ebeveyn yaş grubuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Ebeveyn Stres Düzeyi puanının ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konmuştur (χ 2==1.1993, sd=3, P>.05).

Tablo 4-19: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ 2	P
Stres Düzeyi	1	15	204.87	4	3,638	.457
	2	131	165.94			
	3	125	164.83			
	4	45	178.53			
	5+	24	188,38			

Tablo 4-19'da görüldüğü gibi Ebeveyn Stres Düzeyi puanının ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanının

çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konmuştur (χ 2=8.757, sd=4, P>.05).

Tablo 4-20: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Anne Çalışma	N	x̄	SS	Sd	t	P
Stres Düzeyi	Evet	72	.52	0.52	321	.478	.617
	Hayır	251	.49	.47			
	Toplam	**323**					

Tablo 4-20'de görüldüğü gibi annelerin Ebeveyn Stres Düzeyi puanlarının annenin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için Bağımsız Gruplar T testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Ebeveyn Stres Düzeyi puanının annenin çalışma durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür (p>.05).

Tablo 4-21: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Eşin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Anne Çalışma	N	x̄	SS	Sd	t	P
Stres Düzeyi	Evet	283	.49	.48	321	-.756	.660
	Hayır	40	.55	.50			
	Toplam	**323**					

Tablo 4-21'de görüldüğü gibi Ebeveyn Stres Düzeyi puanının eşin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için parametrik testlerden Bağımsız Gruplar T testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Stres Düzeyi puanının eşin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği ortaya konmuştur (p<.05).

Tablo 4-22: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuk Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ 2	P
Stres Düzeyi	9	34	166.62	4	2.533	.639
	10	107	156.60			
	11	96	148.05			
	12	66	161.27			
	13	10	186.35			

Tablo 4-22'de görüldüğü gibi Ebeveyn Stres Düzeyi puanının çocuk yaşı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi için örneklem grupları 30'a ulaşamadığından normallik varsayımı sağlanamamış ve non-parametrik testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Stres Düzeyi puanının çocuk yaşı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği ortaya konmuştur (χ 2=2.533, sd=4, p>.05).

Tablo 4-23: Ebeveyn Stres Düzeyi Puanının Çocuğun Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasını Belirlemede Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Stres Düzeyi	5.sınıf	117	.55	G. arası	.864	2	.432	1.864	.157
	6.sınıf	108	.43	G. içi	74.187	320	.232		
	7.sınıf	98	.51	Toplam	75.051	322			
	Toplam	**323**	**.50**						

Tablo 4-23'de görüldüğü gibi Ebeveyn Stres Düzeyi puanının çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi Anova testi kullanışmıştır. Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Stres Düzeyi puanının çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemediği görülmüştür (χ 2=4.549, sd=2, p>.05).

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde Ebeveynlik Ölçeğinden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumu puanları ile Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ve Ebeveyn Stres Düzeyi arasındaki ilişki yorumlanarak üzerinde tartışılmıştır. İlgili alanyazından destek alınarak ilişki sonuçları değerlendirilmiş ve açıklanmıştır. Ardından Ebeveyn Stres Düzeyi ile Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi arasındaki ilişki sonuçları yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Son olarak Ebeveynlik Ölçeği toplam puanı ile alt boyut puanlarının Aile Bilgi Formundan elde edilen demografik değişkenler açısından farklılaşmasına dair analiz sonuçları yorumlanmış ve alanyazın ışığında tartışılmıştır.

5.1. EBEVEYN DİSİPLİN TUTUMLARI, EBEVEYN ÖZ-YETERLİK DÜZEYİ İLE EBEVEYN STRES DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI

Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile Ebeveyn Stres Düzeyi arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya konmuştur.

Öz-yeterlik, kişinin bir davranışı gerçekleştirebileceğine, bu yeteneğine dair kendi değerlendirmesi anlamına gelmektedir. Ebeveyn öz-yeterliği ise anne babaların ebeveynlik rolüne dair kendi bilişsel değerlendirmelerini içermektedir. Ebeveyn Öz-yetkinlik düzeyi, anne babaların bir eylemde bulunurken karşılaştıkları zorluklardaki esnekliğini ve kararlılığını etkilemektedir. Yüksek öz-yeterlilik algısına sahip anne babalar yaptıkları işlerde daha iyi performans göstermekte ve zor görevlere daha çok girişmektedirler. Aynı şekilde düşük öz-yeterlilik algısına sahip ebeveynler başarısızlığı daha çabuk içselleştirmekte ve çabuk pes etmektedirler. Sonuç olarak daha çok stres ve kaygı hissedebilmektedirler (Bandura, 1982; Smith, 2017). Ortaokul seviyesinde çocuğu olan anneler üzerinde yapılan bu çalışmada da buna benzer sonuçlar elde edilmiş ve özyeterlilik algısı ile stres üzeyi arasında negatif yönde bir ilişki bulunduğu saptanmıştır.

İlgili alanyazına bakıldığında; Smith (2017)'in araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu araştırmaya göre Ebeveyn Stres Düzeyi, Ebeveyn Yetkinlik Düzeyini ve ebeveyn davranışlarını etkilemektedir. Stres seviyesi yüksek ebeveynler kendilerini daha az yetkin hissetmekte ve çocuklarına karşı olumsuz disiplin uygulamalarında bulunmaktadırlar.

Karakuş Gül (2019)'ün olduğu çalışmada ebeveynlik öz-yeterliğini etkileyen faktörlerden birinin annelik depresyonu olduğu görülmüştür. Annenin stres gibi olumsuz duygu durumu yaşıyor

olması ebeveynin yetkinlik algısını negatif yönde etkileyebilmektedir. Stres yaşayan ebeveynin anne olmaya ilişkin öz-yeterliliği daha düşük olabilmektedir.

Karageyik (2019)'in Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ve ebeveyn ergen iletişimi ilgili bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmaya göre ebeveyn özyeterliği ile stres arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır.

Alanyazında benzer sonuçlar veren birçok çalışma mevcuttur. Raikes ve Thompson (2005)'un yayımladıkları makaleye göre ebeveyn öz-yeterliği yüksek anneler daha düşük düzeyde stres algılamaktadırlar. Bu sonuçların bulgularını Coleman ve Karraker'in (1998) yaptıkları çalışmanın sonuçları da desteklemektedir. Altındağ Kumaş ve Sümer'in (2019) ebeveynler ile yaptıkları çalışmada annelerin öz yetkinlik ve stres düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Leerkes ve Crockenberg (2002) yaptıkları araştırmada Anne öz yeterliği ve stresinin (distress) birbirlerini karşılıklı olarak etkilediklerini bulmuşlardır. Bir başka deyişle annelerin öz-yeterlik algıları artıkça algılanan stres seviyesi düşmektedir. Ya da ebeveynlerin algıladıkları stres seviyesi yükseldikçe öz-yeterlik algıları da buna paralel olarak düşmektedir. Literatürde bu araştırma sonuçlarını destekleyen başka çalışmalar da mevcuttur (Wells-Parker, Miller ve Topping, 1990).

Ebeveyn özyeterliği; Ebeveyn Stres Düzeyi ile ebeveyn ruh sağlığı arasındaki ilişkide aracılık rolünü oynayabilmektedir. Bir başka deyişle Ebeveyn Stres Düzeyi, ebeveynin algılanan yetkinlik düzeyi aracılığıyla anne babanın ruh sağlığını etkilemektedir. Yüksek düzeyde stres hisseden anne babaların öz-yeterlik algıları düşmekte ve ruh sağlıkları da bu durumdan olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Anne babaların yetkinlik ve stres düzeyleri, psikolojik iyi oluşları açısından önemli bir faktör olmaktadır (Kwok ve Wong, 2000).

Yukarıda verilen birçok çalışmada ebeveyn stresi ile ebeveyn öz yeterliği arasında negatif bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Jones ve Prinz, 2005). Fakat bu ilişkinin yönü net bir şekilde ortaya konamamıştır. Her iki yönde de etkide bulunabilmektedir. Yani ebeveynin algıladığı stres düzeyi yeterlilik algısını etklileyebildiği gibi; annenin hissetttiği yeterlik seviyesi de stres düzeyini belirleyebilmektedir. Yine de genel olarak yüksek stres algılayan ebeveynlerin yeterlik inançlarının düşük olduğu söylenebilir (Crnic ve Ross, 2017). Yapılan bu çalışmada yalnızca Ebeveyn Stres Düzeyi ile Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile Ebeveynlik Ölçeği'nden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumu toplam puanı arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveyn Yetkinliği ölçeğinden elde edilen puanlar ile Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında; Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile Saldırgan Tutum ve Düşmanca Tutum arasında negatif yönde; Gevşek Tutum arasında ise negatif yönde fakat düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Coleman ve Karraker'in (1998) yayımladıkları çalışmaya göre ebeveyn öz-yeterlik inançları ebeveynlik uygulamaları için önemli bir faktör olmaktadır. Algılanan yetkinlik algısı ebeveynin çocuğu ile olan ilişkisinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Salonen ve arkadaşlarının (2009) yayımladıkları makaleye göre anne babanın ebeveynlik rolleri açısında yeterli olduğunu hissetmesi, çocuğa yönelik davranışları ile ilişkili olmaktadır. Öz yetkinlik algısı yüksek anne babalar çocukları ile ilişkilerinde daha yapıcı yaklaşımları takip etmektedir (Jones ve Prinz, 2005; Leerkes ve Crockenberg, 2002; Teti ve Gelfand, 1991).

Ebeveynlerin yetkinlik düzeyinin yüksek ya da düşük olması, anne babalık becerilerini pozitif ya da negatif yönde etkileyebilmektedir (de Montigny ve Lacharite, 2005). Öz-yeterliği yüksek anne babalar çocukları ile olan ilişkilerinde daha olumlu disiplin yöntemleri takip etmektedirler. Ebeveynin çocuğa yönelik takınacağı tutumda anne babanın kişisel yeterliliği belirleyici bir faktör olmaktadır (Yıldız, 2004). Bu sonuçları doğrulayan birçok çalışma mevcuttur (Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens, 2005; Jones & Prinz, 2005).

Yüksek ebeveyn öz yeterliğine sahip anne babalar, etkili ebeveynlik becerileri edinmede ve uygulamada oldukça başarılı olmaktadırlar. Aynı şekilde düşük ebeveyn öz yeterliğine sahip olmak da anne babaları çocukları ile ilgili zor durumlarla başa çıkmada yetersiz kılmaktadır (Jones ve Prinz, 2005).

Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi düşük anne babalar, çocukları ile bir problem yaşadıklarında cezalandırma yöntemlerini sıklıkla kullanmaktadır. Bu sebeple çocukları ile ilişkileri zayıflamaktadır (Coleman ve Karraker, 1998). Üstelik bu ebeveynler çocuklarına yönelik baskıcı bir tutum da sergilemektedirler (Bor ve Sanders, 2004).

Ebeveyn Yetkinlik Düzeyinin yüksek düzeyde olması, anne babaların çocuklarıyla olan etkileşimine olumlu katkı yapabilmekte iken; düşük Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi anne babaların görevlerini yerine getirmelerine engel olarak çocuklarıyla olan etkileşimini olumsuz etkileyebilmektedir (De Montigny ve Lacharite, 2005).

Anne babanın ebeveynlik rollerine uygun hareket ettiğine dair inancı yani ebeveyn öz-yeterliği ile anne-çocuk iletişimi, ebeveynin çocuğa yönelik disiplin tutumu arasındaki ilişki araştırmalarca ortaya konmuştur (Teti ve Gelfand, 1991; Coleman ve Karraker, 1998, Ardelt ve Eccles, 2001; Bor ve Sanders, 2004; De Montigny ve Lacharite, 2005 Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens, 2005; Jones ve Prinz, 2005). Anne babaların çocuklarına karşı sert disiplin yöntemleri uygulamamaları, çocukların kötü muamelenin negatif sonuçlarından korunabilmesi açısından anne babalarda ebeveyn öz-yeterliğinin arttırılması önemli bir mesele haline gelmektedir. Çocuğu ile ilişkisinde kendini yeterli hisseden anne babalar daha olumlu disiplin yöntemlerini benimsemektedir ve bu durum daha sağlıklı anne-çocuk ilişkisine zemin hazırlanmaktadır (Yıldız, 2004).

Öz yeterlilik algısı yüksek ebeveynler, ebeveynlik rolünü yerine getirmede kendini daha yeterli hissetmekte, davranışlarıyla çocuklarının gelişimlerine olumlu katkıda bulunacaklarına inanmaktadırlar. Ebeveynin olumlu tutumları, inançları ve davranışları çocuğu ile olan iletişimini etkileyebilmekte ve çocuğun gelişiminde belirleyici bir faktör olmaktadır (Crnic ve Ross, 2017). Yapılan çalışmada yalnızca Ebeveyn Disiplin Tutumları ile Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Stres Düzeyi ile Ebeveynlik Ölçeği'nden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Ebeveyn Stres Ölçeğinden elde edilen puanlar, Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanları açısından incelendiğinde; Ebeveyn Stres Düzeyi ile Saldırgan Tutum ve Düşmanca Tutum arasında pozitif yönde orta düzeyde; Gevşek Tutum arasında ise pozitif yönde fakat düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

Alanyazına bakıldığında bu çalışmada ulaşılan sonucu destekleyen verilere ulaşılmıştır. Annenin stres gibi olumsuz duygu durumu deneyimlemesi çocuğu ile olan iletişimini olumsuz

yönde etkileyebilmektedir. Negatif ruh durumunda olan ebeveyn çocuğuna karşı daha sert disiplin tutumlarını benimseyebilir. (Maat ve Ark., 2020) Demirtaş Zorbaz'ın (2018) yapmış olduğu çalışmada annelik depresyonunu anne-çocuk iletişimini etkileyen faktörlerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Stres, kişilerin olayları algılama biçimleri ile ilgili bilişsel bir süreçtir. Çevreden gelen sosyal destek sayesinde daha az stres algılayan anne babaların çocukları ile arasında daha sıcak bir ilişki oluşmaktadır (Bonds, Gondoli, Sturge-Apple, ve Salem, 2002; Gerdes, ve Ark., 2007). Aynı şekilde ebeveynlik rollerini kısıtlayıcı, çocuklarını daha talepkar, davranışlarını daha az kabul edilebilir algılayan ebeveynler ise daha yüksek düzeyde stres algılama ve çocuğu ile ilişkisinde daha negatif bir ilişki oluşmaktadır (Kwok ve Wong, 2000).

Stres, kişinin dengesini bozan iç ve dış uyaranlara karşı verilen psikolojik ve fiziksel tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlik stres düzeyi ise anne babanın çocuk sahibi olmanın gerektirdiği sorumluluklara karşı verdiği psikolojik ve fiziksel tepkiler toplamı olarak tanımlanabilir (Akt; Kaymak Özmen ve Özmen, 2012). Ebeveyn iş yaşamında, günlük hayatta çeşitli şekillerde stres yaşayabilmektedir. Ancak, ebeveyn stresi bu tür stresten farklı olarak çocuk bakımı gibi ebeveynlik görevlerinin yerine getirmede yaşanan zorluk ve sıkıntıları ifade etmektedir. (Crnic and Low, 2002).

Uluslararası çalışmalara bakıldığında, Garaigordobil ve Machimbarrena'nın (2017) yayımladıkları 9-13 yaş anneleri üzerinde yaptıkları çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: otoriter ya da izin verici tutum benimseyen anneler daha yüksek düzeyde stres algılamaktadırlar. Anneler, sert ya da ihmalkar disiplin tutumu benimsemeleri sonucunda daha fazla olumsuz duygu durumu deneyimlemektedirler. Gerdes ve arkadaşlarının (2007) yayımladıkları bir çalışmaya göre annelerin yüksek düzeyde stres hissetmesi ebeveynin çocuğu ile olan ilişkisini olumsuz yönde etkilemektedir**.** Kısacası tercih edilen disiplin tutumu annenin ruhsal durumu ile ilişkili olmaktadır.

Ebeveyn Stres Düzeyinin, çocuğun gelişimini negatif yönde etkilediği birçok araştırmacı tarafından ortaya konmuştur (Crnic and Low, 2002; Maat ve Ark., 2020). Stres düzeyi yüksek ebeveynler, çocuklarına kötü muamelede bulunmaya daha yatkın olmaktadırlar (Tuna, 2010; Kubin Mete ve Bilge, 2018). Holly ve arkadaşlarının (2019) çalışmasına göre ebeveyn stresi, ebeveynlik becerilerini ve çocuğun sağlıklı gelişimini etkilemektedir. Bu ebeveynler çocuklarıyla ilişkilerinde sorun yaşamakta, çocuklarına olumsuz disiplin yöntemleri uygulayabilmektedirler

(Kaymak Özmen ve Kaymak, 2012). Stres seviyesi yüksek anne babalar çocuklarına gerekli ilgi ve sevgiyi gösteremeyebilmekte ve çok gevşek ya da sert disiplin tutumlarını tutarsız bir biçimde uygulayabilmektedirler. Aynı zamanda çocuklarına karşı gelişimsel olarak uygun olmayan beklentilere sahip olabilmektedirler (Akt; Anthony ve Ark., 2005). Bu durumdan ötürü stres düzeyi yüksek anne babalarının çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunlar yaşama olasılıkları daha yüksek olmaktadır (Akt; Çekiç ve Ark, 2015). Bu bakımdan Ebeveyn Stres Düzeyi anne-çocuk etkileşiminde önemli ve belirleyici bir faktörü oluşturmaktadır.

Stres seviyesi yüksek ebeveynlerin çocukları hastalıklara karşı daha savunmasız olmaktadır. Hem ebeveynlerin hem de çocuklarının psikolojik sağlığı bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir (Cousino, MA ve Hazen, 2013; Hisli Şahin, Güler ve Basım., 2009; Kwok ve Wonk, 2000). Stres ortamında yetişen çocukların ruh sağlığı bozulmakta, çocukları birçok sorun yaşamaktadır. Stres sebebiyle olumsuz disiplin yöntemleriyle yetişen çocuk, bilişsel, duygusal, sosyal ve akademik açıdan birçok problem yaşamaktadır (Friedrich ve Ark., 1985; Frey ve Ark., 1989; Mash & Johnston, 1990).

Maat ve arkadaşlarının (2020) ergen ebeveynleri ile yaptıkları çalışmaya göre 13 yaşında çocuğu bulunan stres düzeyi yüksek ebeveynler saldırgan disiplin tutumlarını daha çok benimsemekte ve çocukları ile sıcak bir ilişki kurmakta zorluk yaşamaktadırlar. Bu durumda çocukların daha çok dışsallaştırma (Davranım bozukluğu, saldırganlık vb.) ve içselleştirme (kaygı, içe kapanma, vb.) sorunları yaşamasına sebep olmaktadır.

Ailede stres düzeyinin yol açtığı sorunlar düşünüldüğünde sağlıklı anne-çocuk ilişkisi açısından ebeveyn stres düzeyin azaltılmasının önemi görülmektedir. Stres ortamından uzak aileler olumlu disiplin yöntemlerine daha yatkın olmakta ve daha sağlıklı bir ebeveyn çocuk ilişkisi geliştirmektedirler. Olumlu bir ortamda yetişen çocuklar, çocuğa kötü muamelenin olumsuz sonuçlarından da korunmuş olmaktadırlar (Friedrich ve Ark., 1985; Frey ve Ark., 1989; Mash & Johnston, 1990).

5.2. EBEVEYN DİSİPLİN TUTUMLARI TOPLAM PUAN VE ALT BOYUT PUANLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA DAİR BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI

Yapılan analizler sonucunda annelerin Ebeveynlik Ölçeğinden aldıkları ebeveyn disiplin tutumları toplam puan ve alt boyut puanların kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde bu sonucu destekleyen çalışmalara ulaşılmıştır. Arabacı ve Ömeroğlu (2013)'nun yaptıkları çalışmada anne babalarının çocukları ile iletişiminin cinsiyet açısından farklılaşmadığı bulunmuştur. Aynı şekilde Akgün ve Çetin'in (2020) yapmış oldukları araştırmada da ebeveyn tutumlarının cinsiyet açısından farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Karabulut ve Demir'in (2007) yaptıkları araştırmada da ebeveyn tutumlarının cinsiyet açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Ebeveynin kız ya da erkek çocuk sahibi olması uygulanan disiplin yöntemi açısından anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Bilir ve Arkadaşlarının (1991) yayımladıkları çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış ve fiziksel ceza uygulanan çocukların cinsiyet bakımından anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmüştür. Putnick ve arkadaşlarının (2010) ergenler üzerinde yapıkları çalışma sonucunda da cinsiyet açısından bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Alanyazına bakıldığında farklı sonuçlara ulaşıldığı da görülmüştür. Kulaksızoğlu'nın 1989 yılında yaptığı çalışmada kız çocuklarının ebeveynleri ile erkek çocuklarına kıyasla daha az tartıştıkları belirtilmiştir. Akyıldız'ın (2018) araştırmasında olumsuz disiplin yöntemlerinin erkek çocuğa sahip olan annelerde kız çocuğuna sahip annelere nazaran daha çok kullanıldığı bulunmuştur. Horn, Cheng ve Joseph'in (2004) yayımladıkları bir çalışmaya göre erkekler kızlara oranla daha fazla fiziksel cezaya maruz kalmaktadırlar.

Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyut puanları ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmazken toplam puanının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Buna göre 39-44 yaş grubundaki anneler olumsuz disiplin tutumlarını 33-38 yaş grubundaki annelere kıyasla daha az benimsemektedirler. Orta yaşlardaki ebeveynler genç annelere nazaran olumsuz disiplin yöntemlerine daha az başvurmaktadırlar. Alanyazın incelendiğinde buna benzer çalışmalar olduğu görülmüştür. Cevheri'nin (2018) yayımladığı

araştırmaya göre annelerin yaşı ilerledikçe daha demokratik tutumlar benimsemekte ve olumsuz disiplin yöntemlerinden uzaklaşmaktadırlar.

Bu araştırma sonucuna göre 33-38 yaş aralığındaki ebeveynler olumsuz disiplin tutumlarını benimsemeye 39-44 yaş grubundaki annelere kıyasla daha eğilimli olmaktadırlar. 33-38 yaş aralığındaki anneler orta yaş grubuna göre negatif disiplin tutumlarını daha çok tercih etmektedirler. Buna benzer olarak Tahiroğlu, Bahalı, Avcı, Seydaoğlu ve Uzel'in (2009) yapmış oldukları çalışmaya göre erken yaşta çocuk sahibi olan anneler fiziksel disiplin yöntemlerine daha sıklıkla başvurmaktadır. Erken yaşta ebeveyn olan anneler çocuklarını disipline ederken daha çok zorlanmakta ve çocuklarına sert davranabilmektedirler. Erken ya da geç yaşta çocuk sahibi olan annelere nazaran orta yaşlarda anne olmak anne-çocuk ilişkisinin daha olumlu olmasını sağlamaktadır.

Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve saldırgan disiplin tutumu çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermemektedir. Aydoğdu ve Dilekman'ın (2016) yayımlanan araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşılarak ebeveyn tutumlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Akyıldız'ın (2018), Karabulut ve Demir'in (2007), Cevheri'nin (2018) yayımladıkları çalışmada da ebeveyn disiplin uygulamaları, sahip olunan çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır.

Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyut puanlarından biri olan düşmanca disiplin tutumu ve gevşek disiplin tutumu çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Yapılan analiz sonucu tek çocuk sahibi olan ebeveynlerin; 3, 4, 5 ve daha fazla çocuğa sahip olan ebeveynlere göre Düşmanca Disiplin Tutumundan daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Çocuk sayısı arttıkça Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanlarından biri olan Düşmanca Tutumdan elde edilen puanlar artmaktadır. Buna benzer olarak, Demiriz ve Öğretir'in (2007) yaptıkları çalışmaya göre çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklarına yönelik olumsuz disiplin davranışları da artış göstermektedir. Aynı şekilde, Bilir ve Arkadaşlarının (1991) yaptıkları çalışmada 2-3 çocuğu olan annelerin çocukları daha çok çocuk sahibi olan diğer annelere kıyasla daha çok fiziksel ceza uyguladıkları görülmüştür.

Araştırma sonucunda annelerin ebeveynlerin disiplin tutumları puanlarının annenin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmüştür. Ebeveyn olumsuz disiplin tutumları annenin çalışıp çalışmaması açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Buna benzer olarak Cevheri'nin 2018 yılında yapmış olduğu çalışmada çalışan annelerin çalışmayan annelerden disiplin tutumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konmuştur.

Alanyazın incelendiğinde bulunan sonuca aykırı bulgulara rastlanmıştır. Erdoğan ve Uçukoğlu'nun (2011) yayımladığı çalışmasında çalışan annelerin çocukları ile daha verimli ve sıcak bir iletişim içinde oldukları görülmüştür. Demiriz ve Öğretir'in (2007) yaptıkları çalışmada da herhangi bir işte çalışmayan anneler, bir işte çalışan annelere nazaran koruyucu ve sıkı disiplin tutumları gibi olumsuz disiplin tutumları sergilemektedir. Cevher (2018)'in yaptığı çalışmaya göre çalışan anneler çalışmayan annelere kıyasla daha koruyucu bir tutum benimsemektedir. Yapılan araştırmalar çalışan annelerin çalışmayan annelere oranla daha az fiziksel disiplin yöntemlerine başvurduklarını ev hanımlarının çalışan annelere kıyasla çocuklarına daha fazla fiziksel ceza, "dayak" uyguladıklarını ortaya koymuştur (Bilir ve Ark., 1991; Tahiroğlu ve Ark., 2009). Çalışmayan anneler çalışan annelere kıyasla evde çocuklarıyla daha çok vakit geçirmektedirler. Sürekli olarak çocukların bakımıyla ilgilenen bu ebeveynler zor zamanlar yaşayabilmekte ve sert disiplin yöntemlerine başvurabilmektedir.

Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve alt boyutu olan Düşmanca Tutum, Gevşek Tutum ve Saldırgan Tutum puanları eşin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir. Literatürde buna benzer sonuçlara rastlanmıştır. Karageyik'in (2018) yayımladığı çalışmada da ebeveynin iş durumu ve gelir seviyesi, anne-baba-çocuk iletişimi açısından anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır.

Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve alt boyut puanları çocuk yaşı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir. Karabulut ve Demir'in (2007) yayımladıkları çalışmada da ebeveyn tutumları ile çocuğun yaşı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Çocuk yaşını daha geniş bir aralıkta ele alan çalışmalar çocuğun yaşı artıkça ebeveynlerin sert disiplin yöntemleri uygulama olasılıklarının azaldığını ortaya koymuşlardır (Bilir ve Ark., 1991; Tahiroğlu ve ark., 2009; Straus ve Fauchier, 2010; Akyıldız, 2018). Bu araştırmada çocukların yaşları 9-13 aralığında yer almakta ve çoğunluğunu 10-12 yaşa aralığındaki çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların yaş aralıklarının dar bir aralıkta ele alınması farklılaşmayı net bir biçimde gösterememektedir. Geniş yaş aralığındaki çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmalar

annelerin disiplin tutumlarının çocukların yaşları arttıkça nasıl değişiklik gösterdiğini daha iyi koyabileceği düşünülmektedir.

Ebeveyn Disiplin Tutumları Toplam Puanları ve Düşmanca Tutum, Gevşek Tutum alt boyut puanları çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir. Fakat Saldırgan Tutum alt boyut puanı sınıf değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Çocuk yaşı ilerledikçe ebeveynlerin çocuklarına saldırgan disiplin yöntemleri uygulama eğilimleri azalmaktadır. Farklı kademelerde yürütülen çalışmalarda ebeveynin disiplin tutumunun öğrencinin bulunduğu sınıf kademesine göre farklılaştığı ve daha ileri kademelerdeki ebeveynlerin disiplin tutumlarının daha sağlıklı bir hal aldığı görülmüştür. (Bilir ve Ark., 1991; Karabulut ve Demir, 2007; Tahiroğlu ve ark., 2009; Straus ve Fauchier, 2010; Akyıldız, 2018).

Ebeveyn disiplin tutumu alt boyut puanlarından Saldırgan Tutum puanı çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda 6. sınıfa devam eden çocuğu bulunan annelerin saldırgan disiplin tutumundan aldıkları puan 5. sınıfa giden çocuğu bulunan annelerin puanlarına oranla anlamlı bir biçimde daha düşük olmaktadır. Bu sonuçlara göre 5. sınıfta öğrenimine devam eden çocuğu bulunan anneler saldırgan disiplin tutumunu daha çok benimseyebilmektedir Bu sonuç yukarıda bahsedilen bulguları doğrulamakta ve çocuğun yaşı arttıkça ebeveynlerin olumlu disiplin tutumlarına yönelebildiklerini göstermektedir (Tahiroğlu ve ark., 2009; Straus ve Fauchier, 2010; Akyıldız, 2018).

5.3. EBEVEYN YETKİNLİK DÜZEYİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA DAİR BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI

Yapılan analizler sonucunda ebeveynlerin yetkinlik düzeyi puanlarının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bulunan bu sonucu destekleyen çalışmalara ulaşılmıştır. Yapılan birçok çalışmada ebeveyn öz yeterliğinin cinsiyet açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konmuştur (Balat, 2014; Özdemir, 2012; Kıvrak Kunt, 2019; Kuzu, 2019; Cansız, 2021).

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi puanı ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Demir'in 2015 yılında yayımladığı çalışmada benzer bir sonuca rastlanmıştır. Bu çalışmaya göre Malatya'da ortaokul öğrencilerinin

ebeveynlerine uygulanan Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği sonucu Ebeveyn Yetkinlik Düzeyinin yaş değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görüşmüştür. Alanyazına bakıldığında bu sonucu destekleyen başka çalışmalar da olduğu fark edilmiştir (Salonen ve Ark., 2009; Kuzu, 2019; Cansız, 2021). Buna göre ebeveynin yaşı ile ebeveynin annelik rolüne ilişkin yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Yapılan analizler sonucunda ebeveynlerin yetkinlik düzeyi puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Aynı şekilde Demir'in (2015) "Ebeveyn Yetkinliğinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında da benzer bir sonuca ulaşılmış ve yetkinlik düzeyi ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Alanyazına bakıldığında bu sonucu destekleyen başka çalışmalar da olduğu fark edilmiştir (Salonen ve Ark., 2009; Yurtsever Kılıçgün, 2017; Kıvrak Kunt, 2019; Kuzu, 2019; Ödemir, 2019). Ebeveynin çok ya da az çocuk sahibi oluşu yeterlik algısına doğrudan bir etkide bulunamamaktadır.

Ebeveynlerin yetkinlik düzeyi puanları annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu çalışmanın sonucuna göre annenin çalışıp çalışmaması ebeveynin yeterlik algısı üzerinde anlamlı bir etkide bulunmamaktadır. Aynı şekilde Özdemir'in 2019 yılında yayımlanan çalışmasında da annenin çalışma durumu ile ebeveyn özyeterliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. Nebiloğulları'nın 2019 yılında yayımlanan çalışmasında da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Annenin bir işte çalışıyor oluşu çocuğun bakımıyla ilgili yeterlik algısını etkilemiyor gibi gözükmektedir. Annenin bir işte çalışması ailenin sosyo-ekonomik düzeyini yükseltmekte fakat ebeveynin çocuğu ile geçirilen zamanın azalmasına sebep olmaktadır. Çocuğu ile ilgilenmek için daha az vakit bulabilen ebeveynler yüksek öz-yeterliliğe sahip olamayabilmektedir. Öbür yandan çocuk ile daha fazla vakit geçirmek öz-yeterlik algısını yükseltebilmekteyken daha fazla sorunla baş etmek de düşük öz-yeterlik anlamına gelmektedir. Bu karmaşık durumdan ötürü net bir farklılaşma ortaya konamamaktadır.

Ebeveynlerin yetkinlik düzeyi puanları eşin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu değişkenin incelendiği örneklem grubu küçük olduğundan ötürü anlamlı bir farklılığa ulaşılmadığı düşünülmektedir. Örneklem grubunun daha geniş bir aralıkta ele alındığı çalışmalarda eşin çalışma durumu ailenin gelir durumuna etki edeceğinden bir farklılaşma ortaya koyabilmektedir (Akyıldız, 2018).

Ebeveynlerin yetkinlik düzeyi puanları çocuk yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu çalışmada ebeveyn yaşı dar bir aralıkta incelendiğinden ötürü net bir farklılaşmaya ulaşılamamıştır. Yaş aralığını anaokulu yaş grubundan lise yaş grubuna kadar geniş bir aralıkta ele alan çalışmalar farklı yaş grubundaki çocukların ebeveynlerinin öz-yeterlik algılarını daha net bir biçimde gösterebilmektedir. Farklı yaşlarda çocukları bulunan ebeveynlerle kesitsel ve boylamsal desende yapılacak yeni araştırmaların çocukların yaşı ile ebeveyn öz-yeterliği arasındaki bağlantılara dair bilgileri arttıracağı düşünülmektedir.

Ebeveynlerin yetkinlik düzeyi puanları çocuğun devam ettiği sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yapılan çalışmada sınıf değişkeni dar bir aralıkta (5. 6. ve 7. sınıf) incelendiğinden ötürü anlamlı bir farklılık ortaya konamamıştır. Farklı kademelerdeki çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmalarda ebeveyn öz-yeterlik algısının farklılaşması daha sağlıklı bir biçimde belirlenebilmektedir (Tahiroğlu ve ark., 2009; Straus ve Fauchier, 2010; Akyıldız, 2018).

5.4. EBEVEYN STRES DÜZEYİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA DAİR BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI

Yapılan analizler sonucunda ebeveynlerin stres düzeyi puanlarının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatüre bakıldığında ebeveynlerin ebeveyn olmaya ilişkin algıladıkları stres düzeyinin kız ya da erkek çocuk sahip olma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür (Kaner, 2004; Koçhan, 2019; İlhan, 2017; Karageyik, 2019; Bakır, 2020).

Ebeveyn Stres Düzeyi puanı ebeveynin yaşı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Bakır'ın 2020 yılında yayımlanan çalışmasında da ebeveynin algıladığı stres düzeyinin anne babanı yaşı değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Buna göre ebeveynin bulunduğu yaş grubu ile çocuğuyla olan ilişkisinde sıkıntı ve stres gibi olumsuz duygular deneyimlemesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Yapılan analizler sonucunda ebeveynlerin stres düzeyi puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Çocuk sayısı ile annenin algıladığı stres arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Buna göre ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısı annenin ebeveynlik rolüne ilişkin duygusal durumunu anlamlı bir biçimde etkilememektedir.

Ebeveynlerin stres düzeyi puanları annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bulunan bu sonucu destekleyen bir çalışmaya ulaşılmıştır. Karageyik'in (2019) yaptığı çalışmasında da ebeveynin çalışma durumunun ebeveyn stresi açısından anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Alanyazın incelendiğinde bulunan sonuçtan farklı çalışmalar olduğu görülmüştür. Annenin çalışması çoğu durumda ailenin gelirini arttırmakta ve soyo-ekonomik seviyesini iyileştirmektedir. Sosyo-ekonomik seviyesinin yüksek oluşu aile ortamında olumsuz duygu durumlarının daha az deneyimlenmesine yol açmaktadır. Coşkun ve Akkaş (2019)'ın yayımladıkları çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Buna göre annenin çalışma durumu ebeveyn stres algısını düşürebilmektedir. Fakat annenin bir işte çalışmasının iş kaynaklı stresi aile ortamına yansıtabileceği düşünüldüğünde algılanan stres seviyesinin yüksek olabileceği görülmektedir (Akt; Akgün, 2014). Bu sebeple yapılan çalışmada annenin çalışma durumunun gelir durumu ile doğrudan ilişkisi kurulamadığından bir farklılaşma ortaya konamamıştır.

Ebeveynlerin stres düzeyi puanları eşin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Aynı şekilde Karageyik'in (2019) çalışmasında da benzer bir sonuca ulaşılmış ve ebeveynin çalışma durumunun ebeveyn stresi açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Bulunan sonuçtan farklı çalışmalara da rastlanmıştır. Buna göre ailenin sosyo-ekonomik seviyesi arttıkça sürekli kaygı düzeyi düşmektedir (Coşkun ve Akkaş, 2019). Eşin çalışma durumunun yanında aldığı maaş ve çalışma koşulları gibi değişkenlerin de aile ortamındaki stresi etkileyebileceği düşünüldüğünde yapılan bu çalışmada annenin çalışma durumu ile ebeveyn stresi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Yapılan çalışmaya göre ebeveynlerin stres düzeyi puanları çocuk yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Çocuk yaşını daha geniş bir aralıkta inceleyen çalışmalar ebeveyn stresinin çocuğun yaşı açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymuştur. Bakır'ın (2020) çalışmasına göre küçük yaş grubunda çocuğu bulunan ebeveynler daha büyük yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlere kıyasla daha yüksek düzeyde stres algılamaktadırlar. Putnick ve arkadaşlarının 2010 yılında yayımladıkları çalışmada 10-14 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin stres düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre yaş ilerledikçe ebeveynlerin algıladıkları stres düzeyi artmaktadır. 13-14 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin algıladıkları stres düzeyi 10-11 yaşlarında çocuğu bulunan ebeveynlere kıyasla daha yüksek olmaktadır.

Ebeveynlerin stres düzeyi puanları çocuğun devam ettiği sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yapılan bu çalışmada sınıf değişkeni dar bir aralıkta (5. 6. ve 7. Sınıf) incelendiğinden ötürü farklı kademelerdeki çocukların ebeveynleri arasındaki farklılaşma belirlenememiştir. Anaokulu, çocukluk ve ergenlik gibi daha geniş sınıf grubunu ele alan çalışmalar bu çocuklara sahip ebeveynlerin stres düzeyleri ile ilgili farklılaşma belirleyebilmektedirler (Kaner, 2004).

5.5. SONUÇ

Bu araştırmanın amacı; Ebeveynlerin Olumsuz Disiplin Tutumları, Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ve Ebeveyn Stresi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma kapsamında Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi, Ebeveyn Stresi, Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve Düşmanca Tutum, Saldırgan Tutum ile Gevşek Tutum alt boyut puanları demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları literatür ışığında yorumlanmıştır.

Çalışmaya 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ili esenyurt ilçesi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda 5. 6. ve 7. Sınıfa devam eden öğrencilerin anneleri katılmıştır. Uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 326 anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Annelerin; olumsuz disiplin tutumları Ebeveynlik Ölçeği ile, öz-yeterlilikleri Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği ile ve stres düzeyleri Ebeveyn Stres Ölçeği ile ölçülmüştür. Son olarak annelerin demografik bilgilerinin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Aile Bilgi Formu kullanılmıştır.

Bu çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile Ebeveyn Stres Düzeyi arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya konmuştur.

Çalışmada ulaşılan başka bir sonuca göre Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile Ebeveynlik Ölçeği'nden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumu toplam puanı arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Ebeveyn Yetkinliği ölçeğinden elde edilen puanlar ile Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında; Ebeveyn Yetkinlik Düzeyi ile Saldırgan Tutum ve Düşmanca Tutum arasında negatif yönde orta düzeyde; Gevşek Tutum arasında ise negatif yönde fakat düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Annelerin algılanan ebeveyn yetkinlik algıları arttıkça saldırgan ya da düşmanca disiplin tutumlarına daha az başvurmaktadırlar.

Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Stres Düzeyi ile Ebeveynlik Ölçeği'nden elde edilen Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin olumsuz disiplin uygulamaları arttıkça algılanan stres düzeyi de artış göstermektedir.

Ebeveyn stres puanları, Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanları açısından incelendiğinde; Ebeveyn stres puanları ile Saldırgan Tutum ve Düşmanca Tutum arasında pozitif yönde orta düzeyde; Gevşek Tutum arasında ise pozitif yönde fakat düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Ebeveynlerin algıladıkları stres düzeyleri arttıkça daha saldırgan ya da daha düşmanca disiplin tutumunu benimsemektedirler.

Ebeveynlik disiplin tutumlar, demografik değişkenler açısından incelendiğinde; Ebeveynlik Ölçeğinden alınan Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam ve alt boyut puanlarının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Yapılan analizler sonucunda Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyut puanları ebeveynin yaşı değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşmazken toplam puanının anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Yapılan araştırma sonucunda da 39-44 yaş grubu annelerin disiplin tutumları toplam puanı en düşük olan grubu oluşturdukları görülmüştür. 33-38 yaş grubundaki anneler ölçek puanları bakımından en yüksek ikinci grup olmuştur. Orta yaşlardaki ebeveynler diğerlerine nazaran olumsuz disiplin yöntemlerine daha az başvurmaktadırlar.

Araştırma sonucunda Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam ve Saldırgan Tutum alt boyut puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyut puanlarından biri olan düşmanca ve gevşek disiplin tutumu puanları ise çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Yapılan analiz sonucu tek çocuk sahibi olan ebeveynlerin; 3, 4, 5, 6 ve daha fazla çocuğa sahip olan ebeveynlere göre düşmanca disiplin tutumundan daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Çocuk sayısı arttıkça Ebeveynlik Ölçeği alt boyut puanlarından biri olan Düşmanca Tutumdan elde edilen puanlar artmaktadır. Çocuk sayısı az olan anneler, daha fazla çocuğa sahip olan annelere kıyasla Düşmanca Tutumdan daha az puan almaktadır. Ebeveyn Disiplin Tutumları alt boyutlarından gevşek disiplin tutumunda 6 ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynlerin daha az çocuk sahibi olan ebeveynlere göre daha düşük puan aldıkları belirlenmiştir. Çok çocuk sahibi olma annelerin daha rahat bir disiplin tutumu benimsemelerine sebep olmaktadır.

Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve alt boyut puanları annenin çalışıp çalışmaması açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve alt boyutu olan Düşmanca Tutum, Gevşek Tutum ve Saldırgan Tutum puanları eşin çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir.

Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanı ve alt boyut puanları çocuk yaşı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir.

Ebeveyn Disiplin Tutumları toplam puanları ve Düşmanca Tutum, Gevşek Tutum alt boyut puanları çocuğun devam ettiği sınıf değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir. Fakat Saldırgan Tutum alt boyut puanı sınıf değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre 6. Sınıfa devam eden çocuğu bulunan annelerin saldırgan disiplin tutumundan aldıkları puan 5. Sınıfa giden çocuğu bulunan annelerin puanlarına kıyasla anlamlı bir biçimde daha düşük olmaktadır. Bu sonuçlara göre 6. Sınıf ebeveynleri 5. Sınıf ebeveynlerine nazaran saldırgan disiplin tutumunu benimseye daha az eğilimli olmaktadır

Yetkinlik düzeyinin demografik değişkenler açısından incelenmesi sonucu şu bulgulara ulaşılmıştır: Ebeveynlerin yetkinlik düzeyi puanlarının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna, ebeveynin yaşı, ve sahip olunan çocuk sayısı, annenin ve eşin çalışma durumuna, çocuk yaşı ve çocuğun devam ettiği sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Stres düzeyinin demografik değişkenler açısından incelenmesi sonucunda şunlara ulaşılmıştır: Ebeveynlerin stres düzeyi puanlarının kız ya da erkek çocuğa sahip olma durumuna, ebeveynin yaşı, ve sahip olunan çocuk sayısı, annenin ve eşin çalışma durumuna, çocuk yaşı ve çocuğun devam ettiği sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

5.6. ÖNERİLER

Yapılan araştırma sonucunda bu konu ile yapılması muhtemel çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

1. Yürütülen çalışma İstanbul İli Esenyurt İlçesi ile sınırlıdır, Ebeveyn Disiplin Tutumları ile yapılacak çalışmaların başka il ve ilçelerden örneklemlerin katılımı ile tekrarlanması sonuçların güvenilirliği arttırılabilir.

2. Yapılan bu çalışma erken ergenlik döneminde çocuğu olan annelerin içermektedir. Daha geniş yaş grubundaki öğrencilerin anneleri ile (Anaokulu, İlkokul, Lise) yapılan çalışmalar bu konu ile ilgili daha detaylı sonuçlar ortaya konmasına yardımcı olacaktır.
3. Çocuğa yönelik olumsuz disiplin tutumlarının daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla ebeveyn disiplin davranışlarının nedenlerini belirlemeye yönelik nitel ve karma yöntemle daha ayrıntılı çalışmalar yürütülebilir.
4. Ebeveynleri olumsuz disiplin yöntemlerini kullanmaya sevk eden değişkenleri belirleyebilmek amacıyla, disiplin tutumlarının farklı değişkenler ile ilişkisini bakılarak olumsuz ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler belirlenebilir.
5. Ebeveynlerin algıladıkları stres seviyesini azaltabilmek ve sağlıklı anne-çocuk ilişkisini koruyabilmek amacıyla aileleri strese yönelten etkenlere yönelik nitel araştırmalar veya tarama çalışmaları yürütülebilir.
6. Ebeveynlerin anne baba olmaya ilişkin yeterlik algılarını yükseltmek ve pozitif aile ortamına katkıda bulunabilmek için ebeveynlerin yetkinlik algıları ile ilgili değişkenleri belirlemeye yönelik tarama çalışmaları ve nedenleri belirlemeye yönelik nitel araştırmalar yürütülebilir.
7. Çocuğa yönelik olumsuz disiplin davranışlarının önlenebilmesi ya da azaltılabilmesi amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ya da belediyeler bünyesinde, üniversitelerin desteğiyle, ebeveynin öz-yeterliğini arttıracak psikoeğitim ve beceri programları planlanabilir.
8. Ebeveynlerin yetkinlik algısının arttırılıp çocukların olumsuz disiplin yöntemlerinin yıkıcı sonuçlarından korunması amacıyla; okullarda seminerler düzenlenebilir. Seminerlerin konusu veliler tarafından belirlenip, etkileşime dayalı bir eğitim programı düzenlenebilir. Belli aralıklarla düzenlenen bu programlarda olumsuz disiplin yöntemlerine alternatif yöntemler uygulamalı olarak anlatılabilir.
9. Stres düzeyin bilişsel bir faktör olduğu düşünüldüğünden stresle başa çıkabilmek amacıyla okullar ya da belediyeler tarafından düzenli aralıklarla seminer programları düzenlenebilir. Literatür taraması sonucunda stres düzeyini yordayan özelliklere sahip (çocuk sayısı, ekonomik durum, vb.) aileler bizzat aranarak davet edilebilir ve seminerlere takipleri yapılabilir.

10. Çocuk ile ilgilenen uzmanlara (Çocuk Gelişimi Uzmanları, Anaokulu Öğretmenleri, Psikolojik Danışmanlar, Pedagoglar, Psikologlar, Sosyal Hizmet Uzmanları, Çocuk Doktorları ve Psikiyatristler, vb.) lisans eğitiminde olumsuz disiplin yöntemleri ve olumsuz disiplin yöntemlerine alternatif disiplin yaklaşımları içerikli kapsamlı eğitimler verilip bu konuda farkındalık uyandırılılabilir.

KAYNAKÇA

Acehan, S., Bilen, A., Oğuzhan Ay, M., Gülen , M., Avcı, A. ve İçme, F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.

Açıkgöz, S. (2006). *Üniversite Ögrencilerinin Beslenme Alışkanlıkları İle Öz yetkinlik ve Iyimserlik Iliskisi: Ankara Üniversitesi Örnegi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Adalı, N. (2007). *10-12 yaş ebeveyn çocuk bilgilendirmesi.* (dönem projesi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Akduman, G. (2010) Okul Öncesi Donem Çocugu Olan Annelerin Uyguladiklari Disiplin Yöntemlerinin Çocuk Istismari Açisindan Degerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Egitim Fakültesi Dergisi,:38-49*

Akgiray, A. (2007). *Çocuk İstismarı: 8-10 yaş çocuklarda istismarı önleme yöntemleri* (dönem projesi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Akgün, E. (2014). Stress and burnout among mothers. *Journal of Human Sciences, 11*(2), 238 -250.

Akgün, R , Çetn, H . (2020). 4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveyn Tutumlarının Ve İstismar Farkındalıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma . *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, (5),* 42-61. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/jscs/issue/55100/741684

Akyıldız, C. (2018). Ebeveyn *Disiplin Yaklaşımları Ölçeği Geliştirme Çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Altındağ Kumaş, Ö. ve Sümer, H. M. (2019). Özel Gereksinimli Küçük Çocuğu Olan Anneleri Öz Yetkinlik algıları, Yılmazlık Düzeyleri ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 27(3), 163-173.

Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development,* 14(2), 133–154. doi:10.1002/icd.385

Arabacı, N. Ve Ömeroğlu, F. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 30, 41-53.

Aral, N. (1997). *Fiziksel İstismar ve Çocuk.* Ankara: Tek Işık Ofset Tesisleri

Ardelt, M., ve Eccles, J. S. (2001). Effects of mothers' parental efficacy beliefs and promotive parenting strategies on inner-city youth. *Journal of Family Issues*, 22, 944 – 972

Arıcı Özcan, N. (2018). *Ergen annelerine Uygulanan Ebeveyn Stresini Yönetme Programı'nın Etkililiği.* (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). İstanbul medeniyet Üniversitesi, İstanbul.

Arnold, D. S., O'Leary, S. G., Wolff, L. S., ve Acker, M. M. (1993). The Parenting Scale: A measure of dysfunctional parenting in discipline situations, *Psychological Assessment, S. 5(2),* 137-144.

Aydın, Y. E. (2019). *Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinin Akılcı Olmayan İnançları Ve Ebeveyn Yetkinlik algılarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Aydoğan, D. Ve Özbay, A. (2017). Ebeveynlik Stres Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi,* 2(2), 24-38.

Aydoğdu, F. Ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi,* 11(2), 0-0. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/issue/28762/307860

Bağatarhan, T. Ve Nazlı, S. (2013). Ebeveyn Eğitim Programı"nın annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları üzerindeki etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları 13*(31), 67-88

Bakır, D. (2010). *Farklı gelişen çocukların ebeveynlerinde öz duyarlılık ve aile desteği algısının ebeveyn stresi üzerindeki etkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Balat, G. U: (2014). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin öz-yeterlik ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences, 11*(2), 661-677.

Ballı, Ö. (2010). *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne başvuran çocuk istismarı ve ihmali olgularının değerlendirilmesi.* (Tıpta Uzmanlık Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Baltaş, Z. Ve Baltaş, A. (2008). *Stres ve Başa Çıkma Yolları* (24. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84(2),* 191–215. doi:10.1037/0033-295x.84.2.191

Bandura, A. (1982). Self-efficacy in human agency. *American Psychologist,* 37, 122– 147.

Bandura, A. (1989*). Human agency in social cognitive theory. American Psychologist*, 44(9), 1175–1184. doi:10.1037/0003-066x.44.9.1175

Bandura, A. (1990). *Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. Journal of Applied Sport Psychology, 2(2), 128–163.* doi:10.1080/10413209008406426

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The Exercise of Control. New York: Freeman

Barroso, N. E., Mendez, L., Graziano, P. A., & Bagner, D. M. (2017). *Parenting Stress through the Lens of Different Clinical Groups: a Systematic Review & Meta-Analysis. Journal of Abnormal Child Psychology, 46(3), 449–461.* doi:10.1007/s10802-017-0313-6

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development, 37*(4), 887-907.

Bekçi, B. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ve öfke tetikleyicileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Belsky, J., & Vondra, J. (1989). Lessons from child abuse: The determinants of parenting. In D. Cicchetti & V. Carlson (Eds.), Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect (pp. 153–202). New York: Cambridge University Press.

Beyazıt, U. (2017). *Çocuk ihmalinin önlenmesine yönelik anne eğitim programının etkililiği* (yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bigelow, K. M., & Lutzker, J. R. (2000). *Journal of Family Violence*, 15(4), 311-330. doi:10.1023/a:1007550028684

Bilgin, M. (1996). *Grup rehberliğinin sosyal yetkinlik beklentisi üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Bilgin, A., Kartal, H. (2009a). Anne-Babalarin Kiz Ve Erkek Çocuklarina Uyguladiklari Siddet Içermeyen Disiplin Tekniklerinin Türleri Ve Sikliklari, *Uluslararasi Sosyal Arastirmalar Dergisi*, 2/6 s: 72-79

Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. B., Atik, B. ve San, P. (1991). *Türkiye'nin 16 İlinde 4 - 12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna ilişkin Problem Durumlarının İncelenmesi.* Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi, Gözde Repro Ofset, Ankara, 45-53.

Bonds, D., Gondoli, D., Sturge-Apple, M., & Salem, L. (2005). Parenting Stress as the Mediator of the Relationship between Parental Support and Optimal Parenting. *Parenting: Science and Practice*, 2(4), 409-435.

Bor, W. ve Sanders, M.R. (2004). "Correlates of Self-Reported Coercive Parenting of Preschool -Aged Children at High Risk For The Development Of Conduct Problems". Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 38, 738-745.

Bornstein, M. H. (Ed.). (2008). Handbook of Parenting: Volume 4 Social Conditions and Applied Parenting https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=nfP9dKYn73cC&oi=fnd&pg=PA361dq=maltreatment+parenting&ots=lRxGobnALj&sig=_ZejQNIrKYTUhJfyAYZ2PWBiqTs&redir_esc=y#v=onepage&q=maltreatment%20parenting&f=false

Branje, S., Laursen, B., ve Collins, W. A. (2013). Parent-child communication during adolescence. In A. Vangelisti (Ed.), The Routledge handbook of family communication (2nd ed., pp. 271–286). New York, NY: Routledge.

Bulut, M. (2010). *Şiddet ve Çocuk* (1. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayınları.

Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin öz-yeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 18-30.

Cahan, Y. (1990). *A Study of Mothers Abusing Their Children- Their Stressand Maternal Social Support.* Master Thesis. University of Hong Kong.

Cansız, E. (2021). *3-6 yaş çocuğa sahip annelerin duygusal istismar potansiyelleri ile ebeveyn öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Cavkaytar, A., Aksoy, V. Ardıç, A. (2014). Ebeveyn Öz-yeterlik Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmasının Güncellenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International,* 4(1), 69-76.

Cevheri, C. (2018). *Çocuk yetiştirme tutumlarının çalışan ve çalışmayan annelerdeki obsesif kompülsif belirtiler ve obsesif inanışlar ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Çaydere Erat, F. (1995) *Üç- altı yaş çocuklarına uygulanan disiplin yöntemleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Çekiç, A., Akbaş, T. ve Hamamcı, Z. (2015). Adaptation of Parenting Stress Index into Turkish: The Validity and the Reliability Study. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 14*(3), 647-667

Çetintaş, S. (2015). *5 Yaş Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri İle Annelerin Çocuklarına Uyguladıkları Disiplin Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Chen, M., & Chan, K. L. (2016). Effects of parenting programs on child maltreatment prevention: A meta-analysis. *Trauma, Violence & Abuse 17*(1), 88–104

Çınar, O., Teyfur, E. ve Teyfur, M. (2006). İlköğretim Okulu Öğretmen ve Yöneticilerinin Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımı ve Programı Hakkındaki Görüşleri. Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (11), 47-64.

Cicchetti, D., & Toth, S. L. (2005). *Child Maltreatment. Annual Review of Clinical Psychology, 1(1), 409–438.* doi:10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144029

Clement, M.E., Chamberland, C.(2007). Physical violence and psychological aggression towards children: Five year trends in practices and attitudes from two population surveys. *Child Abuse and Neglect, 31,* 1001-11.

Coleman, P. K., ve Karraker, K. H. (1998). Self-Efficacy And Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Developmental Review 18*(1), 30–46

Cousino, M. K., MA, Hazen, R. A. (2013). Parenting Stress Among Caregivers of Children With Chronic Illness: A Systematic Review. *Journal of Pediatric Psychology,* 38(8), 809–828,

Coşkun, Y. ve Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile Sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 10*(1) 213-227.

Crnic, K. A., Gaze, C., & Hoffman, C. (2005). *Cumulative parenting stress across the preschool period: relations to maternal parenting and child behaviour at age 5. Infant and Child Development, 14(2),* 117–132. doi:10.1002/icd.384

Crnic, K. & Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. In M. Bornstein (Ed.), Handbook of Parenting: Practical Issues in Parenting (2nd ed., pp. 243–267), Vol. 5. Mahwah, NJ: Erlbaum

Crnic, K., & Ross, E. (2017). Parenting Stress and Parental Efficacy. Parental Stress and Early Child Development, 263–284. doi:10.1007/978-3-319-55376-4_11

Crawford, A. M., ve Manasis, K. (2001*). Familial Predictors of Treatment Outcome in Childhood Anxiety Disorders. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(10), 1182–1189. doi:10.1097/00004583-200110000-00012

Çalışkan Çetingöz S. (2020). *Anne ve Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları, Disiplin Teknikleri ve Sosyalleşme Hedefleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, İstanbul.

Dadds, M. R. (1995). Families, children, and the development of dysfunction: The role of the family. *Thousand Oaks,* CA: Sage.

Dallaire, D., Pineda, A., Cole, D., Ciesla, J., Jacquez, F., & LaGrange, B. (2006). Relation of Positive and Negative Parenting to Children's Depressive Symptoms. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology,* 35, 313-322.

Deater-Deckard, K. (1998). Parenting Stress and Child Adjustment: Some Old Hypotheses and New Questions. *Clinical Psychology: Science and Practice, 5(3),* 314–332. doi:10.1111/j.1468-2850.1998.tb00152.x

Demir, S. (2015). Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeğinin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. Uluslararası. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 2015*(5), 282-297.

Demir, S. Ve Gündüz, G. (2014). Ebeveyn Yekinlik Ölçeği'nin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 11*(25), 309-322.

Demiriz, S. ve Öğretir A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 105- 122.

Demirtaş Zorbaz, S. (2018). Ebeveyn Özyetkinliğinin Yordayıcısı Olarak Ebeveyn – Çocuk İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 46,* 144-153.

Deniz, Ü. (2011). Çocuklarda olumlu davranış kazandırma, *Standard, 585,* 86-95.

Dinçe, Ç. (2000). Pozitif disiplin tekniği ve çocuklarda öz denetimi sağlama yolları, *Milli Eğitim Dergisi, 147,* 17-20.

Duman Kula, M. (2018). *Genç Yetişkinlerin Ebeveyn Yetkinlik algılarının, Evlilik Doyumu ve Algıladıkları Anne Baba Davranışları Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Erat, F. Ç. (1995) *Üç- altı yaş çocuklarına uygulanan disiplin yöntemleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Erdoğan ve Uçukoğlu, (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık Ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72

Ergül, N. (2019). *Psikiyatri Kliniğine Başvuran 8-13 Yaş Grubundaki Çocuklarda Mizaç Özellikleri, Duygu Düzenleme Ve Annenin Ebeveynlik Stresi İle İçe Yönelim Sorunları Arasındaki İlişki.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Fong, H. and Christian, C. W. (2012). *Child Neglect: A Review for the Primary Care Pediatrician. Pediatric Annals 41*(12), 1-5.

Friedrich W. N., Wilturner L. T. & Cohen D. S. (1985). Coping resources and parenting mentally retarded children. *American Journal of Mental Deficiency* 90, 130–139.

Fry D, McCoy A, Swales D. (2012). The consequences of maltreatment on children's lives: a systematic review of data from the East Asia and Pacific Region. Trauma, *Violence, & Abuse 13*(4), 209-233.

Frey K. S., Greenberg M. T. & Fewell R. R. (1989) Stress and coping among parents of handicapped children: a multi-dimensional approach. *American Journal on Mental Retardation* 94, 240-249.

Garaigordobil, M. ve Machimbarrena, J. M. (2017). Stress, competence, and parental educational styles in victims and aggressors of bullying and cyberbullying. *Psicothema*, 29(3), 335 340.

Gardner, D. G. Ve Pierce, J. L. (1998). Self-Esteem and Self-Efficacy within the Organizational ContextAn Empirical Examination. *Group & Organization Management*, 23(1), 48-70. DOI: 10.1177/1059601198231004

Gerdes, A., Hoza, B., Arnold, L., Pelham, W., Swanson, J., Wigal, T., & Jenson, P. (2007). Maternal Depressive Symptomatology and Parenting Behavior: Exploration of Possible Mediators. *Journal of Abnormal Child Psycholology,* 35, 705-713.

Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin, 128,* 530 –579.

Gershoff, E. T., Lansford, J. E., Zelli, A., Gragon-Kaylor, A., Chang, L., Deater-Deckard, K. ve Dodge, K. A. (2010). Parent Discipline Practices in an International Sample: Associations With Child Behaviors and Moderation by Perceived Normativeness. *Child Devolep* 81(2), 487-502.

Giallo, R., kienhuis M., Treyvaud, K. ve Mtthews, J. (2008). A Psychometric Evaluation of the Parent Self-efficacy in Managing the Transition to School Scale. *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology 8,* 36-48.

Glatz, T., & Buchanan, C. M. (2015). Change and predictors of change in parental self-efficacy from early to middle adolescence. *Developmental Psychology, 51*(10), 1367-1379. http://dx.doi.org/10.1037/dev0000035

Gökçe İmren, S., Ayaz, A. B., Yusufoğlu, C. ve Rodopman Arman, A. (2013). Cinsel İstismara Uğrayan Çocuk Ve Ergenlerde Klinik Özellikler Ve İntihar Girişimi İle İlişkili Risk Etmenleri. *Marmara Medical Journal 26*(2013), 11-16.

Gözütok, F. (2019). Disiplin Sağlamada Öğretmen Davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25*(2) , 703-711.

Güner, Ü. (2009). *Meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin disiplin anlayışları ve disiplin uygulamaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Güneysu,S., (1982). *Ana –babaların çocuklarına karşı tutumları ve çocuklardaki davranış problemleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Gürşimşek, I. (1998). Ögretmen Egitiminde Yeni Yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 25-28.

De Montigny F. ve Lacharite C. (2005) Perceived Parental Self-Efficacy: Concept Analysis. *Journal of Advanced Nursing 49*(4), 387-386.

Hassall, R., Rose, J., ve McDonald, J. (2005). Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: the effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(6), 405-418. doi:10.1111/j.1365-2788.2005.00673.x

Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2012). The Impact of Parenting Stress: A Meta-analysis of StudiesComparing the Experience of Parenting Stress in Parents of Children With and Without Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders,* 43(3), *629–642.* doi:10.1007/s10803-012-1604-y

Hill, N. E., & Bush, K. R. (2001). Relationships between parenting environment and children's mental health among African American and European American mothers and children. *Journal of Marriage and the Family, 63*, 954–966

Hildyard, K. L., & Wolfe, D. A. (2002). *Child neglect: developmental issues and outcomes. Child Abuse & Neglect*, 26(6-7), 679–695. doi:10.1016/s0145-2134(02)00341-1

Hisli Şahin, N., Güler, M. ve Basım, N. H. (2009). A Tipi Kişilik Örüntüsünde Bilişsel ve Duygusal Zekânın Stresle Başa Çıkma ve Stres Belir leri ile İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(3), 243-254.

Hogben, M., & Byrne, D. (1998). Using social learning theory to explain individual differences in human sexuality. *Journal of Sex Research, 35(1), 58-71.* doi:10.1080/00224499809551917

Holloway, S. D., Suzuki, S., Yamamoto, Y. ve Behrens, K. Y. (2005). Parenting Self-Efficacy Among Japanese Mothers. *Journal ofComparative Family Studies 36*(1), 61-76.

Holly, L. E., Fenley, A. R., Kritikos, T. K., Merson, R. A., Abidin, R. R., & Langer, D. A. (2019). Evidence-base update for parenting stress measures in clinical samples. Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 48(5), 685–705. https://doi.org/10.1080/15374416.2019.1639515.

Horn, I.B. Cheng, .L. Joseph, J. (2004). Discipline in the African American community: the impact of socioeconomic status on beliefs and practices. *Pediatrics,* 113(5), 1236 1247.

Howard, B. J. (1991). Discipline in Early Childhood. Pediatric Clinics of North America, 38 (6)

Hunter, W.M., Jain, D., Sadowski, L.S., Sanhueza, A.I. (2000). Risk factors for severe child discipline practices in rural India. *Journal of Pediatric Psychology*, 25 (6): 435-447.

Işık, İ. (2001). *Öz-yeterlik inancı: Yönetici rolleri açısından bir inceleme* (Yayımlanmış doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

İlhan, T. (2017). *Özel Gereksinimli 3-6 Yaş Çocukların Ebeveynlerinin Stres Düzeyleri ile Rolleri Arasındaki İlişki.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 18(3), 383-400.

İrvine, A. B., Biglan, A., Smolkowski, K., Metzler, C. W., & Ary, D. V. (1998). The efectiveness of a parenting skills program for parents of middle school students in small communities. Submitted

İşmen, E. A. (1999). *Aile içi çocuk istismarı.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, istanbul.

İşmen, A. E. (2004). Aile içi Çocuk İstismarı Ölçek Geliştirme Çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 207-221.

Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Schulenberg, J. E. (2013). Monitoring the future national results on drug use: 2012 overview, key findings on adolescent drug use. Ann Arbor, MI: Institute for Social Research, University of Michigan.

Jones, T.L. ve Prinz, R.J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review *Clinical Psychology Review, 25,* 341–363.

Kaner, S. (2004). *Engelli Çocukları Olan Anababaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi.* Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, Ankara.

Kapoor, I. (2008). *The Postcolonial Politics of Development*. 1. Baskı. Abingdon, Kanada.

Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn Tutum Ölçeği*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Karageyik, K. (2019). *Ebeveyn Stresinin Ebeveyn Yetkinliği ve Ebeveynin Çocuğu ile İletişimi Açısından incelenmesi* (Yayımlanmamaış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Karakuş Gül, S. (2019). *Ebeveyn Yetkinliğine Göre Duygu Yönetme Becerileri İlişkisi* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Kars, Ö. (1997). *Çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri ve okul başarısına etkileri* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kartal, H. ve Bilgin, A. (2009). Anne-babaların kız ve erkek çocuklarına uyguladıkları psikolojik saldırganlık davranışları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(8), 230-41.

Kaymak Özmen, S ve Özmen, A. (2012). Anne Baba Stres Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi 42*(196), 20-35.

Kılıçaslan, A. (2007). *Ebeveynliğe Geçiş Döneminin Çeşitli Doğum Öncesi ve Doğum Sonrası Etkenler Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Kırcaali-İftar, G. (2005). How do Turkish mothers discipline children? An analysis from a behavioural perspective. *Child: Care, Health and Development, 31 (2),* 193-201.

Kırak Kunt, P. (2019). *5-6 yaş çocukların annelerinin ebeveyn öz-yeterlik algılarının incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Knerr W, Gardner F, Cluver L. Improving positive parenting skills and reducing harsh and abusive parenting in low- and middle-ıncome countries: A systematic review. (2013). *Prev Sci 14*(3), 352-363.

Knutson, J. F. (1995). *Psychological Characteristics of Maltreated Children: Putative Risk Factors and Consequences. Annual Review of Psychology, 46(1) , 401-431*. doi:10.1146/annurev.ps.46.020195.002153

Koçhan, A. (2019). *Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyi, stresle başa çıkma tarzları, hastalık yükü algıları ve bilgece farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Ankara.

Kolko, D. J. (1996). *Child Physical Abuse*. In John Briere, Lucy Berliner, Josephine A. Bulkley, Carole Jenny, Teresa Reid (Ed.) The Apsac Handbook on Child Maltreatment. London: Sage pubication

Korkut, B. (2018). *Çocuk, anne ve çevresel faktörlerin erken çocukluk döneminde problem davranışlara etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Özyeğin Üniversitesi, İstanbul.

Krevans, J., ve Gibbs, J. C. (1996). Parents' Use of Inductive Discipline: Relations to Children's Empathy and Prosocial Behavior. *Child Development,* 67(6), 3263–3277.

Kubin Mete ve, B. Ve Bilge, F. (2018). Çocuk İstismarı: Stres, Aile İşlevselliği, Sosyal Yalıtım Kabul/Red. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 8*(51), 213-246.

Kulaksızoğlu, A. (1989). Ergen-Aile Çatışmaları İle Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi 1*, 71-87.

Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N. ve Gül, A. (2007). Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki. *Anatolian Journal of Psychiatry, 8,* 22-29.

Kuzgun, Y. (2014). *İlköğretimde rehberlik* (7. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kuzu, B. (2019*). Ebeveynlerin Öz-yeterlik Algılarıyla Duygu Sosyalleştirme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul. http://hdl.handle.net/11547/5316

Küçükahmet, L., (1999). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Kükürtçü, S. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi (*Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kwok, & Wong. (2000). Mental health of parents with young children in Hong Kong: the roles of parenting stress and parenting self-efficacy. *Child Family Social Work,* 5(1), 57-65. doi:10.1046/j.1365-2206.2000.00138.x

Lazarus, R. S., & Eriksen, C. W. (1952). Effects of failure stress upon skilled performance. *Journal of Experimental Psychology*, 43(2), 100–105. doi:10.1037/h0056614

Lazarus, R. S. 1966. *Psychological Slress and the Coping Process.* New York: McGrawHil https://www.academia.edu/37418588/_Richard_S._Lazarus_PhD_Susan_Folkman_PhD_Stress_BookFi_

Lazarus, R. S. (1993). From Psychological Stress to the Emotions: A History of Changing Outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44, 1-21.

Leerkes,E.& Crockenberg, S. (2002). *Infancy*, 3(2), 227-247.

Lereya ST, Samara M, Wolke D. (2013). Parenting behavior and the risk of becoming a victim and a bully/victim: A meta-analysis study. *Child Abuse & Neglect 37*(12), 1091–1108.

Lopez, S. C., Lara, M. G., Herrara Amighetti, L. H., Wissow, L. S., Gutierrez, M. I., Levav, I. Ve Maddaleno, M. (2000). Parenting and physical punishment: primary care interventions in Latin America. *Revista Panamericana de Salud Pu´blica*, 8, 257–267.

Ludwig, S., & Warman, M. (1984). *Shaken baby syndrome: A review of 20 cases. Annals of Emergency Medicine,* 13(2), 104–107. doi:10.1016/s0196-0644(84)80571-5

Lum JA, Powell M, Timms L, Snow P. (2015). A meta-analysis of cross sectional studies investigating language in maltreated children. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research* 58(3), 961–976.

Maat, D.A., Jansen, P., Prinzie, P., Keizer, R., Franken, I., & Lucassen, N. (2021). Examining Longitudinal Relations Between Mothers' and Fathers' Parenting Stress, Parenting Behaviors, and Adolescents' Behavior Problems. *Journal of Child and Family Studies, 30*, 771-783.

Mash, E. J., & Johnston, C. (1990). Determinants of Parenting Stress: Illustrations from Families of Hyperactive Children and Families of Physically Abused Children. *Journal of Clinical Child Psychology,* 19(4), 313–328. doi:10.1207/s15374424jccp1904_3

McSherry, D. (2007). Understanding and addressing the "neglect of neglect": Why are we making a mole-hill out of a mountain? *Child Abuse and Neglect*, 31, 607–614. doi:10.1016/j.chiabu.2006.08.011

Mersky, J. P., & Reynolds, A. J. (2007). *Child Maltreatment and Violent Delinquency: Disentangling Main Effects and Subgroup Effects. Child Maltreatment,* 12(3), 246-258. doi:10.1177/1077559507301842

Murdock, N. L. (2012). *Theories of counseling and psychotherapy: a case approach*. PearsonHigher Ed.Science 317(5841):1079–83

Nebiloğulları, B. (2019). *Çalışan/Çalışmayan Annelerin Ebeveynlik Öz-yeterlik Algıları İle 11 -13 Yaş Çocuklarının Algıladığı Anne Tutumu Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe üniversitesi, İstanbul

Norman RE, Byambaa M, De R, Butchart A, Scott J, Vos T. (2012). The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis. *Plos Medicine 9*(11), 1-31

Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N., Çetin, G. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. Child Abuse&Neglect, 25, 279-290.

Ömeroğlu, M. (2015). *Anaokulu Öğretmenlerinin Okuldaki Stres Belirtileri, Stres Kaynakları, Bu Stres Kaynakları İle Başa Çıkma Yolları Ve Yaşadıkları Örgütsel Stresin Performanslarına Etkisi Nedir* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Akdeniz Üniveritesi, Antalya.

Örgün Kuru, S.,(2000). *Anne baba tutumları ile 8. Sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamaış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Öz, G. (1997). *Çocuk Olmak, Ailelere Rehber Kitaplar Dizisi* (2. Basım). Ankara: Kök Yayıncılık.

Özdemir, A. D. (2012). *Bazı değişkenler açısından okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ev ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Özdemir, G. (2019). *Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz-yeterlik düzeyi arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Özmert, N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi derleme. *Aile, Çocuk Sagligi ve Hastaliklari Dergisi*, *49*, 201-273.

Özyürek, R. (1995). *Fen bilimleri alanını seçen öğrencilerin kariyer yetkinlik beklentisi ile kariyer seçenekleri zenginliği ve üniversiteye giriş sınavlarındaki performansları arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Özgentürk, İ (2014). Çocuk İstismarı ve İhmal. *International Journal of Human Sciences,* 11(2), 265-278. Doi: http://dx.doi.org/10.14687/ijhs.v11i2.2943

Pala, B., Ünalacak, M. ve Ünlüoğlu, İ. (2010). Çocuklara kötü müdahale: istismar ve ihmal. *Dicle Tıp Dergisi, 38* (1), 121-127.

Perry, B.D. (1997). "Incubated in Terror: Neurodevelopmental Factors in the 'Cycle of Violence. *Children, Youth and Violence(bt).* 124- 148.

Polat, O. (1997). *Çocukta Dayağa Hayır* (1. Baskı). İstanbul: Analiz Yayınları.

Polat, O. (2017). *Şiddet* (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Polat, O. (2017). *Tüm Boyut puanlarıyla Çocuk İstismarı Tanımlar* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Polonko, K. A. (2006). Explorıng Assumptıons About Chıld Neglect In Relatıon To The Broader Fıeld Of Chıld Maltreatment. *Journal of Health and Human Services Administration,* 29(3), 260-284.

Pontes, C. M. (2006). Building a Place for The Father as an Ally for Breast Feeding. *Midwifery*, 1 -7.

Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Hendricks, C., Painter, K. M., Suwalsky, J. T., Collins, W. A. (2010). Stability, continuity, and similarity of parenting stress in European American mothers and fathers across their child's transition to adolescence. *Parenting: Science and Practice, 10,* 60–77.

Qasem, M., Kazem, N.A. ve Shah, N.M.(1998). Attitudes of Kuwaiti parents toward physical punishment of children. *Child Abuse Neglect, 22(12),* 1189-1202.

Raikes, H., & Thompson, R. (2005). Efficacy and Social Support as Predictors of Parenting Stress among Family in Poverty. *Infant Mental Health Journal*,26(3), 177–190-177–190.

Rodrigue J. R., Morgan S. B. & Geffken G. (1990) Families of autistic children: psychological functioning of mothers. *Journal of Clinical Child Psychology* 19, 317-379.

Rodriguez, C. M. ve Price, B. L.(2004). Attributions and discipline history as predictors of child abuse potential and future discipline practices. *Child Abuse and Neglect, 28(8),* 845–861.

Sadık, F. ve Saban, A.İ. (2008). Disiplin ve disiplin modelleri. Aktaş-Arnas, Y., Sadık, F. (Ed). Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık, ffff

Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A. L., Isoaho, H. and Tarkka, M. T. (2009). Parenting Self-Efficacy After Childbirth. *Journal of Advanced Nursing 65*(11), 2324-2336.

Samuda, G.M. (1998). Child discipline and abuse in Hong Kong. Child Abuse&Neglect, 12, 283 -287.

Sanders, M. R. ve Wolley, M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: implications for parent training. *Child: Care, Health and Devolepment* 3(11), 65-73.

Sansom, L. (2010*). Confident Parenting- Book Prospectus*. (Unpublished Master of Applied Positive Psychology's Thesis). University of Pennsylvania. ABD.

Santrock, J. W. (2014). Yaşam boyu gelişim. (G. Yüksel, çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Sargın, N. (2008). Okul öncesi dönemde ruh sağlığı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 177-183.

Sarıbeyoğlu, N. S. (2007). *Lise öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ile zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Schofield TJ, Lee RD, Merrick MT. Safe, Stable, Nurturing Relationships as a Moderator of Intergenerational Continuity of Child Maltreatment: A Meta-Analysis. (2013). *J Adolesc Health 53*(40), 32-38.

Sedlak, A.J., Mettenburg, J., Basena, M., Petta, I., McPherson, K., Greene, A., and Li, S. (2010). *Fourth National Incidence Study of Child Abuse and Neglect (NIS–4*): Report to Congress. Washington.

Shaw, D. S., Gilliom, M., & Giovannelli, J. (2000). Aggressive behavior disorders. In C. H. Zeanah, Jr. (Ed.), *Handbook of infant mental health.* New York: The Guilford Press.

Shor, R. (2000). Jewish immigrant parents from The Former Soviet Union: A method for studying their views of how to respond to children's misbehavior. *Child Abuse & Neglect*, 24, 353-362.

Sing, P. (2013). *Types of Child Abuse İncluding Physical Abuse Child Sexual Abuse, Psychologıcal Abuse and Child Neglect*. Wikipedia Articles.

Smith, E. (2017). *The Role of Parental Self-Efficacy, Hardiness, Parenting Stress In Predicting Parenting Behaviors* (Unpublıshed Degree of Doctor of Philosophy). The Universite of Southern Mississippi, Mississippi.

Socolar, R., Savage, E., ve Evans, H. (2007). "A longitudinal study of parental discipline of young children", *Southern Medical Journal,* S. 100(5), s. 472-477.

Socolar, R. R. S. ve Stein, R. E. K. (1995). Spanking Infants and Toddlers: Maternal Belief and Practice. *Pediatrics, 95* (1), 105-111.

Straus, M. A. ve Fauchier, A. (2010). *Psychometric properties of the adult-recall form of the dimensions of discipline ınventory.* Durham (NH): University of New Hampshire.

Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (3. Baskı). İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010) Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları,* 13(25), 42-59.

Şenkal Moreno, Berta (1998). *Türk Babaların Çocuk Yeterliliği İle İlgili Algısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Şimşek, F., Bingöller B., Ulukol, B. (2004) Çocuk İstismarına Disiplin Penceresinden Bakış. *Adli Bilimler Dergisi*, 3(1), 47-52.

Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S (2013). Using multivariate statistics. (5. baskı). Boston: Pearson.

Tahiroğlu, A. Y., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G. ve Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 16 (2).

Taylor, N., Donovan, W., Miles, S., & Leavitt, L. (2009). Maternal control strategies, maternal language usage and children's language usage at two years. *Journal of Child Language*, 36, 381-404. doi:10.1017/S0305000908008969

Tazeoğlu, S. (2011). *Çocukların benlik algıları, davranış sorunları ve ana-babaların kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Telef, B. B. (2013). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterlik düzeylerinin ve psikolojik belirtilerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(1)

Temcheff, C. E., Letarteb, M. J., Boutina, S. ve Marcil, K. (2018). Common components of evidence-based parenting programs for preventing maltreatment of school-age children. *Child Abuse and Neglect 80*(2018), 226-267.

Teti, D. Ve Gelfand, D. (1991). Behavioral Competence among Mothers of Infants in the First Year: The Mediational Role of Maternal Self-Efficacy. *Child Devolepment*, 62(5), 918 -929.

Tezel Şahin, F, Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(3) , 395-414 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26111/275098

Theule, J., Wiener, J., Tannock, R., & Jenkins, J. M. (2010*). Parenting Stress in Families of Children With ADHD. Journal of Emotional and Behavioral Disorders,* 21(1), *3–17.* doi:10.1177/1063426610387433

Topaloğlu, K., (1989). *Ana-baba tutumlarının ve bazı sosyo-ekonomik faktörlerin lise son sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Tuna, S. (2010*). Aile içi Çocuk İstismarı: Annelerin Bazı Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Tüfekçi, A., ve Deniz, Ü. (2014). "An adaptation study of the parenting scale into Turkish", European Journal of Research on Education, S. 2(2), s. 192-201.

Tüfekçi Akcan, A. Deniz, Ü. (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranışlarının Ebeveynlik Uygulaması Ve Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 687-695.

Uçar F (2004) Streste Zihnin Rolü ve Strese Bağlı Zihinsel/Ruhsal Hastalıklar. *Türk Psikoloji Bülteni*, 10(34-35): 85-102.

Yeşilyaprak, B. (1988). Lise öğrencilerinin içsel ya da dışsal denetimli oluşlarını etkileyen etmenler (yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi,* 6(3-4), 131 -150.

Yılmaz, N.(2007). *Sinif ögretmenlerinin sinif ıçi disiplini saglamada kullandiklari ödül ve ceza yöntemlerinin degerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Istanbul.

Yılmaz, G., İşiten, N., Ertan, Ü. ve Öner, S. (2003). Bir Çocuk İstismarı Vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Degisi,* 46, 295-298.

Yılmazer, Y. (2007). *Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yörükoğlu, A. (2011). Çocuk Ruh Sağlığı (31. Baskı) Ankara: Türk Tarih Kurumu, 276-300.

Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi.* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.

Yurtsever Kılıçgün, M. (2017, Ekim). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Annelerinin Öz-yeterlik Durumlarının İncelenmesi*. 8. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu, Ankara, Türkiye.

Yüksel, H. Ve Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye'de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24.

White OG, Hindley N, Jones DPH. Risk factors for child maltreatment recurrence: An updated systematic review. (2014). *Medicine, Science and the Law 55*(4), 259-77.

Widom, C. S. (2017). *Long-Term Impact of Childhood Abuse and Neglect on Crime and Violence. Clinical Psychology: Science and Practice*, 24(2), 186-202. doi:10.1111/cpsp.12194

Weinberg, R. S., Yukelson, D., & Jackson, A. (1980). Effect of Public and Private Efficacy Expectations on Competitive Performance. *Journal of Sport Psychology*, 2(4), 340-349. doi:10.1123/jsp.2.4.340

Wells-Parker, E., Miller, D. I., & Topping, S. (1990). Development of control of outcome scales and self-efficacy scales for women in four life roles. *Journal of Personality Assessment*, 54, 564–575.

World Health Organizations. (1999). *World Health Report* (1020-3311). Geneva: WHO Document Production Services. https://www.who.int/whr/1999/en/whr99_en.pdf?ua=1

World Health Organizations. (2014). *World Health Report* (1211). Geneva: WHO Document Production Services.

Zahn-Waxler, C., Duggal, S. ve Reut, G. (2002). Parental psychopathology. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Social conditions and applied parenting* (pp. 295-327). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

EKLER

EK 1 – EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ

EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ

Çocuğun Adı:_____ Bugünün tarihi:_____

Cinsiyeti: Erkek _____ Kız _____ Çocuğun Doğum Tarihi: _____

Yönerge: Her çocuk zaman zaman yaramazlık yapar ya da zararlı, "yanlış" ya da ebeveynlerinin hoşlanmadığı şeyler yapar. Örneğin:

birine vurmak sızlanmak oyuncaklarını toplamamak
ev ödevini unutmak yiyeceklerini fırlatmak yatağa gitmeyi reddetmek
öfke nöbetine girmek yalan söylemek yemekten önce kurabiye istemek
sokağa fırlamak karşı çıkmak eve geç gelmek

Ebeveynlerin bu tür sorunlarla baş etmede kullandıkları birçok farklı yol ve tarz vardır. Aşağıda bazı ebeveynlik tarzlarını tanımlayan maddeler yer almaktadır.
Her bir madde için sizin son iki ay içerisinde **yukarıda adı geçen çocuğa** yönelik ebeveynlik tarzınızı en iyi tanımlayan yuvarlağın içini doldurunuz.

ÖRNEK MADDE:

Yemek zamanında…

çocuğumun ne kadar yemesi gerektiği kararını kendisine bırakırım.	**0---0---●---0---0---0---0**	çocuğumun ne kadar yiyeceğine ben karar veririm.

1. Çocuğum yaramazlık yaptığında…

derhal bir şey yaparım.	**0---0---0---0---0---0---0**	daha sonra bir şey yaparım.

2. Bir sorunla ilgili bir şey yapmadan önce…

çocuğuma birkaç defa hatırlatma ya da uyarıda bulunurum.	**0---0---0---0---0---0---0**	sadece bir hatırlatma ya da uyarıda bulunurum.

3. Üzgün ya da stres içinde olduğumda…

tahammülsüz olurum ve çocuğuma yüklenirim.	**0---0---0---0---0---0---0**	normalden daha tahammülsüz olmam.

4. Çocuğuma bir şey yapmamasını söylediğimde…

çok az şey söylerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	çok şey söylerim.

5. Çocuğum beni sürekli rahatsız ettiğinde…

rahatsız edişleri görmezden gelebilirim.	**0---0---0---0---0---0---0**	rahatsız edişleri görmezden gelemem.

6. Çocuğum yaramazlık yaptığında…

genellikle çocuğumla uzun bir tartışmaya girerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	herhangi bir tartışmaya girmem.

7. Çocuğumu, yapmakla tehdit ettiğim şeyler…

yapabileceğimden emin olduğum şeylerdir.	**0---0---0---0---0---0---0**	aslında yapmayacağımı bildiğim şeylerdir.

8. Ben öyle bir ebeveynim ki…

çocuğumun yapabileceği şeylere sınırlar koyarım.	**0---0---0---0---0---0---0**	çocuğumun ne isterse onu yapmasına izin veririm.

9. Çocuğum yaramazlık yaptığında…

onunla uzun uzun konuşurum.	**0---0---0---0---0---0---0**	konuşmamı kısa ve öz tutarım.

10. Çocuğum yaramazlık yaptığında…

sesimi yükseltirim ya da bağırırım.	**0---0---0---0---0---0---0**	çocuğumla sakin bir şekilde konuşurum.

11. Eğer "hayır" demem o an işe yaramıyorsa…

başka bir yol denerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	konuşmaya devam eder ve çocuğuma söz geçirmeye çalışırım.

12. Çocuğumun yaptığı bir şeyi bırakmasını istediğimde…

çocuğuma kararlı bir şekilde durmasını söylerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	çocuğuma durması için dil dökerim ya da yalvarırım.

13. Çocuğum gözümün önünde olmadığı zaman…

onun ne yapmakta olduğunu genellikle bilmem.	**0---0---0---0---0---0---0**	onun ne yapmakta olduğu hakkında daima bir fikrim vardır.

14. Çocuğumla ilgili bir sorun olduktan sonra…

genellikle ona kin beslerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	her şey çabukça normale döner.

15. Evde olmadığımız zaman…

onu evde idare ettiğim gibi idare ederim.	**0---0---0---0---0---0---0**	ona karşı daha fazla müsamaha gösteririm.

16. Çocuğum hoşlanmadığım bir şey yaptığında…

onu her yapışında bir şeyler yaparım.	**0---0---0---0---0---0---0**	genellikle boş veririm.

17. Çocuğumla ilgili bir sorun olduğunda…

her şey birikir ve yapmak istemediğim şeyler yaparım.	**0---0---0---0---0---0---0**	kontrolden çıkmam.

18. Çocuğum yaramazlık yaptığında, onun poposuna vururum, tokatlarım, sıkıca kollarından tutarım ya da döverim.

hiçbir zaman ya da nadiren.	**0---0---0---0---0---0---0**	çoğunlukla.

19. Çocuğum istediğim bir şeyi yapmadığında…

genellikle boş veririm ya da onu kendim yaparım.	**0---0---0---0---0---0---0**	başka bir yol denerim.

20. Haklı olarak bir tehdit ya da uyarıda bulunduğumda…

söylediğimi genellikle yapmam.	**0---0---0---0---0---0---0**	söylediğimi her zaman yaparım.

21. Eğer "Hayır" demek işe yaramazsa…

başka bir yol denerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	çocuğuma doğru durması için güzel bir şey sunarım.

22. Çocuğum yaramazlık yaptığında…

durumla üzülmeden baş ederim.	**0---0---0---0---0---0---0**	öyle hayal kırıklığına uğrar ya da kızarım ki çocuğum ne kadar üzüldüğümü görebilir.

23. Çocuğum yaramazlık yaptığında…

çocuğuma neden öyle yaptığını anlattırırım.	**0---0---0---0---0---0---0**	"Hayır" derim ya da başka bir yol denerim.

24. Çocuğum yaramazlık yapıp sonra da üzgün davrandığında…

sorunu her zaman yaptığım gibi hallederim.	**0---0---0---0---0---0---0**	sorunu bu seferlik görmezden gelirim.

25. Çocuğum yaramazlık yaptığında…

nadiren kötü söz ve küfür kullanırım.	**0---0---0---0---0---0---0**	hemen her zaman kötü söz kullanırım.

26. Çocuğuma bir şeyi yapamayacağını söylediğimde…

onu yapmasına yine de izin veririm.	**0---0---0---0---0---0---0**	söylediğime sadık kalırım.

27. Bir sorunla baş etmem gerektiğinde…

çocuğuma bundan dolayı üzgün olduğumu söylerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	üzgün olduğumu söylemem.

28. Çocuğum hoşlanmadığım bir şey yaptığında, onu aşağılarım, ona kötü sözler söylerim ya da lakaplar takarım…

hiçbir zaman ya da nadiren.	**0---0---0---0---0---0---0**	çoğunlukla.

29. Ben bir sorunla baş ederken çocuğum karşılık verirse ya da yakınırsa…

yakınmalarını görmezden gelir ve söylediğime sadık kalırım.	**0---0---0---0---0---0---0**	çocuğumla yakınmaması konusunda konuşurum.

30. Ben "Hayır" dediğimde çocuğum üzülürse…

geri adım atar ve vazgeçerim.	**0---0---0---0---0---0---0**	söylediğime sadık kalırım.

EK 2- EBEVEYN YETKİNLİK ÖLÇEĞİ

EYÖ

Vereceğiniz cevaplar "Oldukça Yetersizim(1) ve Oldukça Yeterliyim(7)" arasında derecelendirilmiştir. Size uygun gelen 1-7 arasındaki herhangi bir sütunu işaretleyiniz. **Oğlunuz ya da kızınızla ilişkilerinizde aşağıdaki davranışları ne kadar yeterli düzeyde sergileyebiliyorsunuz.**		1 Oldukça Yetersizim	2	3 Yetersizim	4	5 Yeterliyim	6	7 Oldukça Yeterliyim
1	Başkalarıyla yaşadığı sorunlarla başa çıkmasında oğlunuza/kızınıza yardım edebilme							
2	Çocuğunuzun beklenti ya da talepleri karşılamada yetersiz kaldığını hissettiğinizde ona kendi ayakları üzerinde durabilmesi için destek olabilme							
3	İstemese bile oğlunuz/kızınıza yardım önerisinde bulunabilme							
4	Kişisel, ailevi ya da işle ilgili sorunlarınıza rağmen oğlunuz/kızınızla ilgilenebilme							
5	Oğlunuz/kızınız kurallara ya da verdiği sözlere uymadığında bu durumu tavizsiz idare edebilme							
6	Oğlunuzun ya da kızınızın özeline girmeden ona rehberlik edebilme							
7	Kaygılarıyla ilgili sizinle özelini paylaşmasını sağlama							
8	Sizinle ilgili eleştirilerini gücenmeden/bozulmadan kabullenebilme							
9	Son derece kişisel sorunlarını sizinle paylaşabilmesini sağlayabilme							
10	Oğlunuz ve kızınızla aranızdaki ilişkiyi ve birbirinizle ilgili duygularınızı konuşabilme							
11	Gerçekçi hedefler belirlemesine ve bunları başarabilmesine yardımcı olma							

EK 3 – EBEVEYN STRES ÖLÇEĞİ

ESÖ							
Değerli Katılımcı, bu bölüm içerisinde EBEVEYNLİK ya da ANNE BABA olmaya ilişkin yaşamış olduğunuz STRES durumuna ilişkin maddeler bulunmaktadır. Her bir maddede sizin için en uygun olan ifadeyi işaretleyiniz. Eğer bir çocuğa sahip iseniz maddeleri cevaplarken o çocuğunuzu düşünerek, eğer birden fazla çocuğa sahipseniz sizi daha çok her türlü (duygusal, fiziksel, sosyal, ekonomik vb...) bakımı sunmada zorlayan çocuğunuzu düşünerek maddeleri cevaplayınız.							
0.Hiç Tanımlamıyor, 1.Biraz Tanımlıyor, 2.Oldukça İyi Tanımlıyor, 3.İyi tanımlıyor 4.Çok iyi tanımlıyor							
1		Ebeveyn olma konusunda kendimi yetersiz buluyorum.	0	1	2	3	4
2		Çocuğumla iyi bir iletişim kurmayı başaramıyorum.	0	1	2	3	4
3		Çocuğumun sağlık problemleri var.	0	1	2	3	4
4		Çocuğum eşimle aramda bir problem oluşturuyor.	0	1	2	3	4
5		Çocuğumun sorduğu soruları cevaplamakta zorlanıyorum.	0	1	2	3	4
6		Çocuğum yakın çevresiyle ilişkilerinde problemlere sahiptir.	0	1	2	3	4
7		Çocuğum duygusal problemlere sahiptir.	0	1	2	3	4
8		Çocuğumun yeterince sorumluluk almadığını düşünüyorum.	0	1	2	3	4
9		Çocuğum yeterince başarılı bir değildir.	0	1	2	3	4
10		Nasıl bir ebeveyn olduğumu düşündükçe kendimi kötü hissediyorum.	0	1	2	3	4
11		Çocuğumun davranış problemleri var.	0	1	2	3	4
12		Çocuğumla aramdaki duygusal bağın yeterli olmadığını düşünüyorum.	0	1	2	3	4
13		Ebeveynlik rolünü üstlenmek bana çok zor geliyor.	0	1	2	3	4
14		Uyumsuz bir çocuktur.	0	1	2	3	4
15		Çocuğuma karşı olumlu duygular beslemiyorum.	0	1	2	3	4
16		Bazı zamanlar çocuğumun beni istemediğini hissediyorum.	0	1	2	3	4
17		Ebeveyn olduğum için pişmanlık duyuyorum.	0	1	2	3	4
18		Çocuğum çok sık hastalandığı için ona bakmakta zorlanıyorum.	0	1	2	3	4

EK 4 – AİLE BİLGİ FORMU

Bu formu yalnızca çocuğun bakımıyla ilgilenen annesi dolduracaktır. Kâğıda veli ya da öğrenci ismi yazılmayacaktır. Verilen tüm bilgiler gizli kalacaktır.

Annenin Cinsiyeti

- Kadın
- Erkek

Annenin yaşı:

Anne babanın evlilik durumu

- Ayrı
- Birlikte

Kaç çocuğunuz var? ……

Formu cevaplayan anne:

- Öz
- Üvey

Anne çalışıyor mu ?

- Evet
- Hayır

Baba hayatta mı?

- Evet
- Hayır

Baba çalışıyor mu?

- Evet
- Hayır

Okulumuzda okuyan öğrenciniz kaçıcı sınıfa devam ediyor ?

- 5. Sınıf
- 6. Sınıf
- 7. Sınıf

Öğrencinin cinsiyeti nedir?

- Kız
- Erkek

EK 5 – MİLLİ EĞİTİM ÖLÇEK UYGULAMA İZNİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.6678163 30/04/2020
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) İstanbul Üniversitesinin 01.03.2020 tarihli ve 18142 sayılı yazısı.
b) Bakanlığımızın 21.01.2020 tarih ve 1563890/ 2020/2 No'lu genelgesi
c) Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 29.04.2020 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Aysun GÜNEY'in **"Ebeveynlerin Çocuklarını Disipline Etme Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi"** konulu tezi kapsamında, ilimiz Esenyurt ilçesinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin ebeveynlerine; ebeveyn ölçeği, ebeveyn yetkinlik ölçeği ve ebeveyn stres ölçeğini uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi**

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Milli Eğitim Müdürü

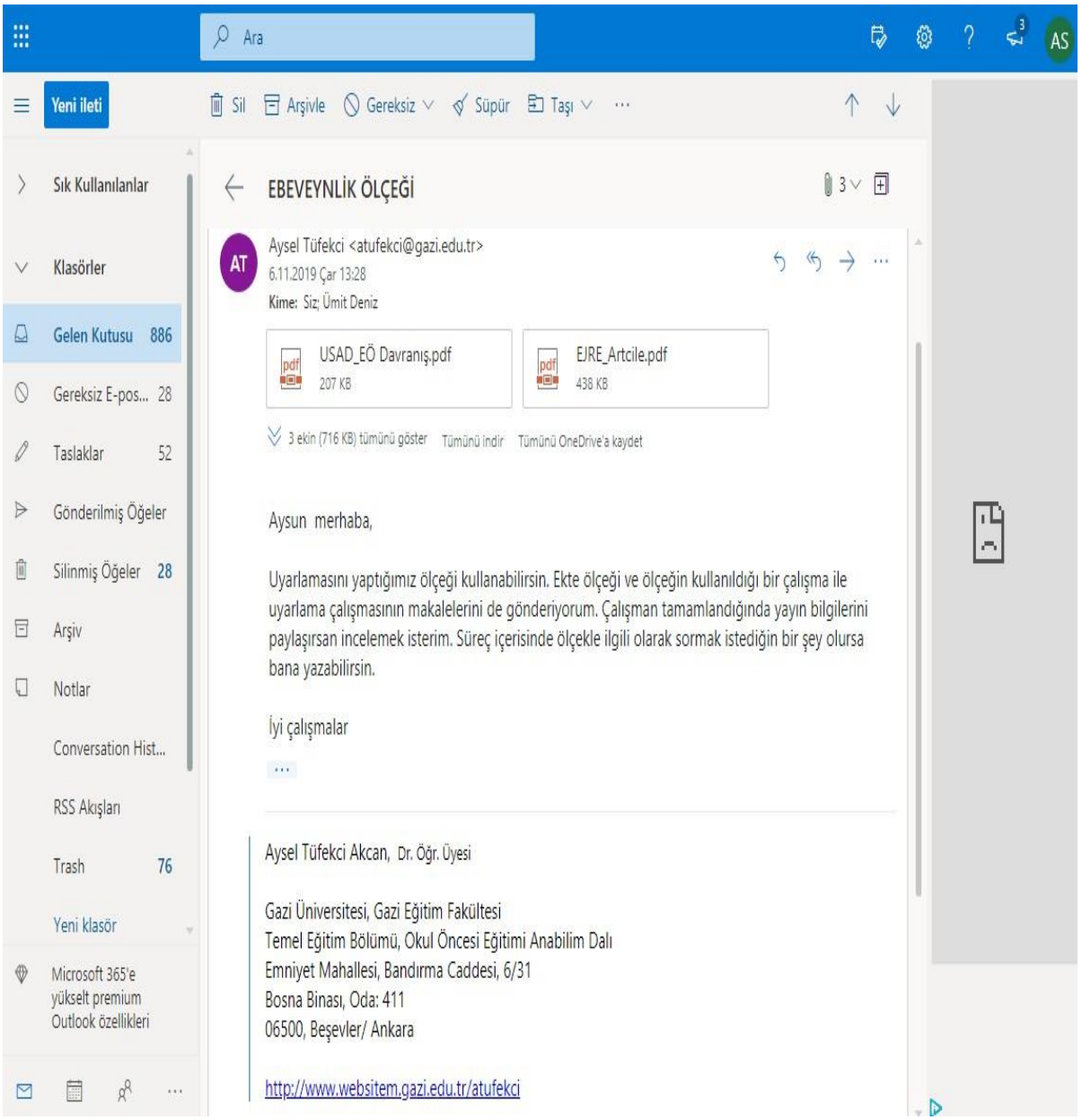
Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
30/04/2020

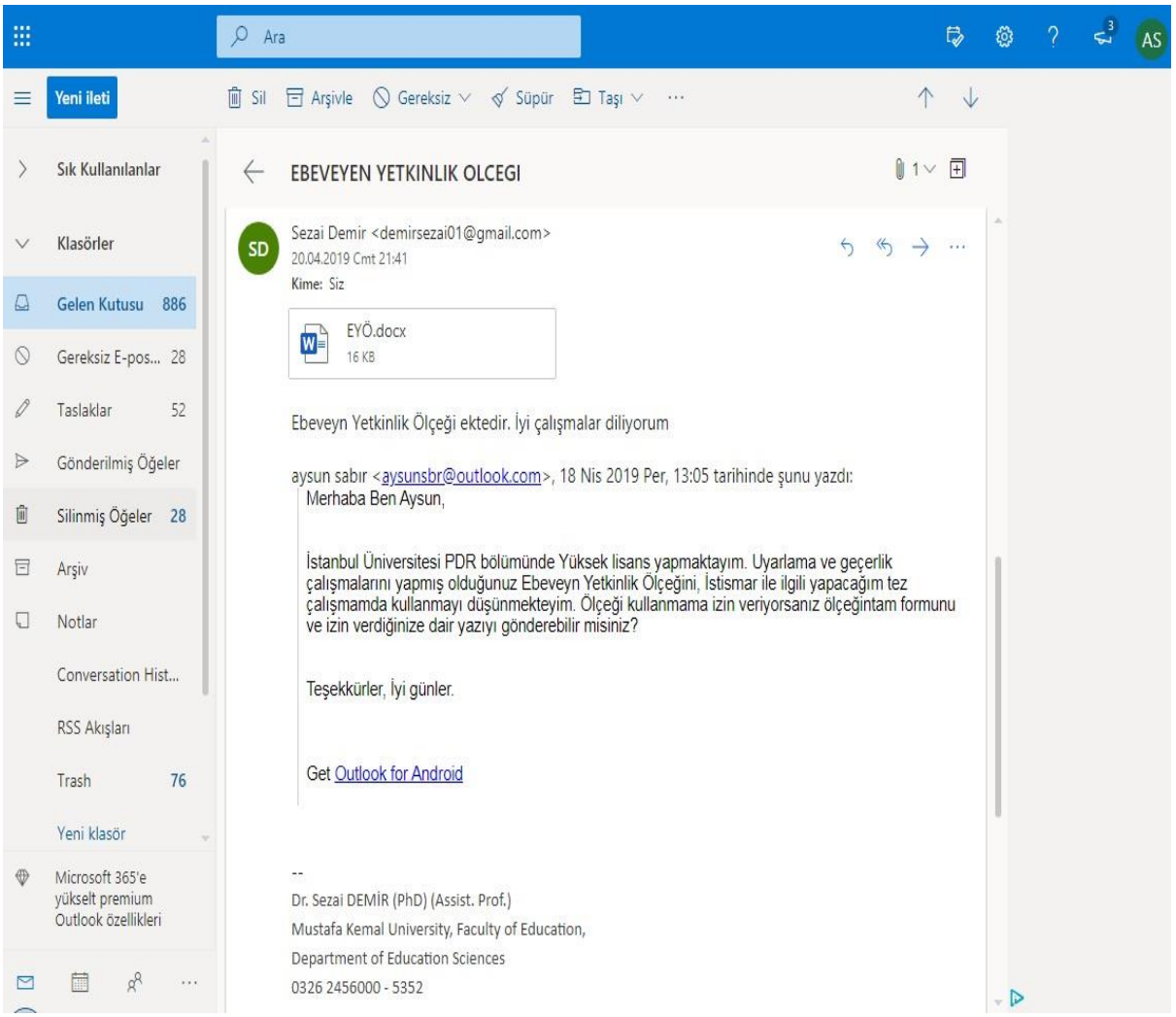
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK 6 - ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ

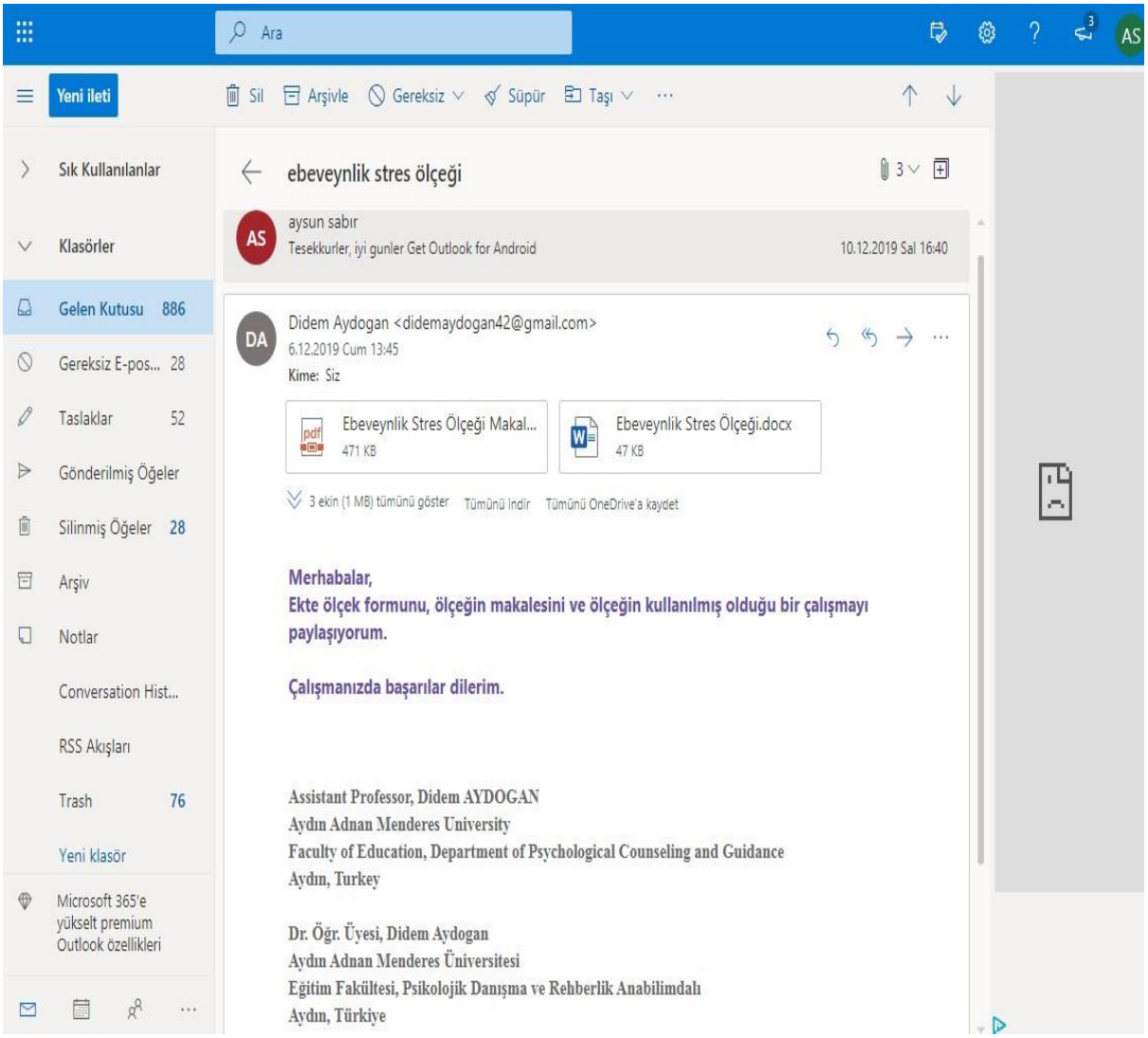
EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ ÖLÇEK KULLANMA İZNİ

EBEVEYNLİK YETKİNLİK ÖLÇEĞİ ÖLÇEK KULLANMA İZNİ

EBEVEYNLİK STRES ÖLÇEĞİ ÖLÇEK KULLANMA İZNİ

EK 7- ETİK KURUL ONAY BELGESİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.6685549 30.04.2020
Konu : Anket Araştırma İzni

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA REKTÖRLÜĞÜ'NE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)

İlgi: a)01.03.2020 tarihli ve 18142 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 30.04.2020 tarihli ve 6678163 sayılı oluru.

Üniversiteniz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Aysun GÜNEY'in **"Ebeveynlerin Çocuklarını Disipline Etme Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi"** konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması,** katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve

işlem bittikten sonra 30 gün içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Mustafa USLU
İl Milli Eğitim Müdürü a.
Müdür Yardımcısı

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Aysun Güney

EĞİTİM

İlköğretim: 2002-2010 Kadınlar Çeşmesi İlköğretim Okulu, Beyoğlu

Ortaöğretim: 2010-2014 Ahmet Rasim Anadolu Lisesi, Fatih

Lisans: 2014-2018 İstanbul Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

İŞ DENEYİMİ

2019 Mayıs – Devam ediyor: Fahir İlkel Ortaokulu, Esenyurt, İstanbul.